CHA-
ISMA

Tooker 6374 | B 1/6
2241

£1-18-0

F. XV C
16

This is the earliest work on "The Healing", or cure of Scrofula by the Royal touch

TOOKER (William)

S.T.C. 24118

20

Kings Evil

12

-6-
65.B.5
29960
BIBLIOTHECA
HEBERIANA

Dedicated to Queen Elizabeth

CHARISMA SIVE DONVM *SANATIONIS.*

SEV

Explicatio totius quæſtionis de mirabili- um Sanitatum Gratia, in qua præcipuè agi- *tur de ſolenni & ſacra curatione ſtrumæ, cui Reges Angliæ ritè inaugurati, diuinitùs medicati ſunt , & quam Sereniſ- ſima* ELIZABETHA, *Angliæ, Franciæ, & Hiberniæ* REGINA, *ex cæleſti gratia ſibi conceſſa, Applicatione* manuum ſuarum, & contactu morbidarum partium, non ſine Religioſis ceremonijs, & precibus, cum admi- rabili & fælici ſucceſſu indies ſanat.

Auctore Guil. Tookero S. Theol. Doctore.

1 Cor. 12. Verſ. 9.

Alteri fides datur in eodem ſpiritu, alteri gratia ſanitatum in eo- dem ſpiritu.

& Verſ. 30.

Nunquid omnes habent Chariſmata Sanationum ?

Chryſoſtom. Hom. 30. in 1. Co. 12.

Τὶ γὰρ φησὶ ἀλγεῖς ὅτι οὐκ ἔχεις χαρίσματα ἰαμάτων ἐννόησον ὅτι ὅπερ ἔχεις συ κἂν ἔλαττον ᾖ, πολλάκις ὁ τὸ μεῖζον ἔχων οὐκ ἔχει.

Auguſt. Retractat. lib. 1. cap. 4.

Item quod dixi, nec miracula iſta in noſtra tempora durare per- miſſa ſunt, ne anima ſemper viſibilia quæreret, non ſic accipi- endum eſt quod dixi, vt nunc in Chriſti nomine fieri nulla mi- racula credantur, nam ego ipſe quando iſtum ipſum librum ſcripſi, &c.

LONDINI

Excudebat Iohannes Windet.

1597.

Vid. Naudé Apol. p. 394.

SEMPER EADEM.

RELIGIOSISSI-
MÆ PRINCIPI ELIZA-
BETHÆ, Angliæ, Franciæ & Hiber-
niæ Reginæ, fidei defenſori &c. Gratia
& miſericordia, & pax a Deo Patre,
& Domino noſtro Ieſu Chri-
ſto multiplicetur.

NEmo in ciuitate Dei tam peregrinus & hoſpes eſt (Sanctiſſima Princeps) cui ſanitatum gratia, & earundem gloria non ſit perinde conſpicua, ac eſt Lucerna ſuper candelabrum poſita, vt omnibus qui in domo Dei ſunt luceat: Nemo in ciuitate Diaboli ita verſatus, cui non ſub incredulitatis modio abſcondita, vel inficiandi anſam, vel indignandi materiam præbeat: Et huic hominum Atheorum nationi, quia & ſapiens es, ſicut habet 2 Sam. c. 14. ver. 20
ſapientiam Angelus Dei, vt intelligas omnia, *Reſponſura eſt Maieſtas veſtra pro illo tuo officio pietatis, et ſanitatis beneficio cum ſeruatore noſtro,*

13736

mihi indignamini quia totum hominem ſa-
Ioh.7 v.22 num feci in ſabbatho? *Tu quæ tot miſeros mortales ſanas in Sabbatho,* Et ſi ego digito Dei *morbos* expulerim, *dices, applicatione digitorum*
Luc.11 Ver. 20 *meorum ſtrumas ſanauerim, & precibus*, certè peruenit ad vos regnum Dei. *Regnum enim Dei in medio regni noſtri eſt, regnaturus nempe eſt Dei filius in media eccleſia tanquam in meridie recumbens, vſquè ad conſummationem mundi, et mirabilium gratiarum multitudinem diffuſurus per ſpiritum ſanctum, vt perpetuum & plenum poſſit eſſe gaudium noſtrum. Immortaliter autem gaudere poſſumus & debemus iſto præclaro ſanationis dono, & glorificare Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui talia dona dedit hominibus, præcipuè chriſtianis regibus, tibiq; Inſularũ ac Oceani Reginæ maximæ: Veſtra etenim* Maieſtas *longa regum Chriſtianorum progenie orta ac Chriſtiano lacte alta & enutrita eſt, maioresq; multis retro actis ſæculis iam inde ab Eduardo Rege Confeſſore iſto mirandarum curationum genere cæteris Principibus antecelluerunt, & quod veriſimilius eſt a primo Chriſtianitatis tempore, ſanandi chariſma immediatè a Deo ipſo acceperunt. Vni autem morbo vniuſmodi medicandi facultatem, proſapiæ Regiæ vni dedit Deus, quia vnicuiq; dedit proprium donum, vel vt vna medela prodeſſet vniuerſis, id eſt vniuerſitati fidelium,*

lium, vel quia vnicè dilexit progeniem Regum Anglorum, vel quia vnius Maieſtatis veſtræ ſceptrum florentiore indies gratia condecorauit. Poſſe quidē & velle dare illiuſmodi munerū præſtantiam, eundemq; dominum reipſa donare eccleſiæ ſuæ liquidò conſtat, qui enim res ſalutiferas homineſquè opitulantes veteri eccleſiæ ac Synagogæ conceſſit, quid opinabimur daturum eccleſiæ ſuæ quam redemit, cui auguſtiores promiſſiones factæ ſunt? et qui rebus inanimatis, & elementis, lapidibus gemmiſquè influentem quandam gratiā indiderit, nunquid viuis lapidibus eccleſiæ ſuæ, regibus & reginis non tam alumnis, quā nutritijs parentibus præſertim tā fulgenti gemmæ fideiquè adamanti, (qualis eſt tua Maieſtas) *imparem gratiam denegarit? Et qui in priſca eccleſia in eremo ſerpentē Æneū ictis a ſerpētibus ſanitatis adipiſcēdæ ſymbolū, et in tempore ſynagogæ* probaticam piſcinam *valetudinis recuperandæ quaſi temporarium ſacramentum condonauit, quorū alterum ex Dei iuſſu Moſes fecerat,* *Numer. 21 ver. 9* *idquè Rex Ezechias poſtea* Nechuſhtanem *dictū* *2 Reg. cap. 18, ver. 4.* *confecerat, alterum Angelus domini ſecundum tempus diuina virtute infecerat, vt* qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt aquā agitatam, ſanus *Ioh. 5* fieret a quacunque detenebatur infirmitate, *An defuturus eſt vnquam populo ſuo populiq; primoribus eccleſiæquè partibus præſtantiſſimis? iam*

Malach. 4. *enim inde à ſole iuſtitiæ illuceſcente (oriturus erat ſol iuſtitiæ ex prædictione Malachiæ, & ſanitas ſub pennis eius) ſanitatum gratia longe latequè diffuſa reſplẽduit, et a primæuæ eccleſiæ ætatibus, et priſcis fidei heroibus*, per totum orbem in locis ſanctis quæ frequentat noſtra communio, antiquarum ſimilia ſigna virtutum nunc temporis frequentantur, *vt loquar cum Auguſtino: quæ niſi ita multa et magna fatear, vt ea vix cuiuſquam mens capere poßit, Amens certe ſim. Quæ quidem ſi pauciora eſſent, non raritas claritatem, nec paucitas magnitudinem tolleret, ſed cum numerus ſit ingens ſanitatũ præſtitarum abs Maieſtate veſtra, et in curandis ſtrumoſis ſumma celebritas, quis eſt tam male ſanus mente, vt ſanitatis ſymbola & luculenta documenta inficietur? Legunt certe homines, & non illibenter credunt quæ Ariſtoteles vel Theophraſtus de admirandis auditionibus retulerit, quæ Plutarchus in philoſophia, in hiſtoria litteris prodiderit de Pyrrho, & Cornelius Tacitus de Veſpaſiano, quorum alter cæco lumen claudo greſſũ* Tertull. apolog. c. 22. *reddidit*, qui morbi erãt a diabolo inſidente in oculo vnius, & alterius tibia impediẽte vſum eorum membrorum, idque eum in finem, vt videretur ſanare cum deſineret nocere; Plutarch. in vit. Pyrrhi. *alter* τοῖς δὲ σπληνιῶσιν ἐδόκει βοηθεῖν id eſt ſpleneticis auxiliari videbatur albo Gallo pro victima mactato

mactato, & reſupinis ipſis diſpoſitis, vt dextro pede leniter premeret viſcus ſiue regionem ſplenis, neq; quiſquam erat tam pauper, aut tam ignobilis, qui hanc medelam expoſcẽs nõ obtineret ab eodem Pyrrho: fertur etiam dextri pedis maiorem digitum vim diuinam habuiſſe. *Et hæc quidem aſtu & faſtu impurorum ſpirituum factitata, et credunt & legunt apud prophanos ſcriptores: Quanto autem credibilius & veracius* Maieſtatis *veſtræ factum putent, quæ nihil facis niſi quod* animam ſanctam, puramque, & afflatam diuino ſpiritu decet, *&* Orig.c.Celſ. l.2 *fauſto fœliciq; ſucceſſu ſemper facis: Tua enim* Maieſtas *geminis honoribus fulget, et religionis gloria, et ſanationis gratia diuina, nec tam alterius requiris ſapientiam, vt* Regina Auſtri*, quàm propter ſapientiam ab innumeris alijs requireris, nec vnius generis ſplendore potius quàm infinita laude abundas. Magna & præſtabilis laus* Marcomannorum *illius Reginæ* Fritigildis, *quòd pro fidei catechiſmo ſcripſerit ad Ambroſium, maior et amplior tua laus, quod ea doctrina excoleris, et imbueris pietate, et catechiſmũ pro alijs conſcribere poſſis: ſingularis quædam laus* Mauuiæ *Reginæ, quod ipſa Chriſtiana Sarracenis imperaret, tua incredibilis gloria, quòd Chriſtianis Chriſtianiſſima, et pietate & præſis et proſis.* Placillæ Auguſtæ *ex-*

cellens

cellẽs præconiũ, quod nunquã deſtiterit diuinas leges Theodoſio Imperatori marito in mentem redigere. Tua auguſtior commendatio, quòd virgo & tibi ipſi, & Chriſtianæ plebi Euangelicas ſanctiones ſemper in memoriã refrices. Monegundis Reginæ admirabilis exiſtimatio, quòd multos energumenos et ægrotos curauiſſet, tuæ Maieſtatis, quod innumeros indies morboſos ſanes in ſanctitate eccleſiæ ac perſonæ, quæ propter vnctionẽ Regiã ſacroſancta eſt. Equidem regibus ritè inunctis, et cõſecratis plura et maiora quædam dona, et diuiniora tributa eſſe, et cœlitùs in eorum mentes delapſa, ſemper ſum opinatus cum Eliu illo vetere Theologo: primùm quod ipſe Deus Reges in ampliſsimo gradu dignitatis locet, et tanquã ſua manu in ſolio ſublimi collocatis iudicium det, eiſdemq; vt leges condant, et iuſta decernant, ſuppeditet, Addo amplius Regum linguas, et labia, et manus, et corda erudiri a Deo: Diuinatio in labijs regis, in iudicio non errabit os eius, multo minus cor, cum regitur et dirigitur a Domino: ſicut diuiſiones aquarum, ita cor regis in manu Domini quocunque voluerit, inflectet illud, porro cœlum ſurſum, & terra deorſum, & cor Regis inſcrutabile alijs, ſoliquè Deo apertum, qui ſcrutatur corda et renes. Quod ſi multitudo ſapientum (conſiliariorum) ſanitas eſt orbis terrarum, multo

Iob 36

Prou. 16

Prou. 21

Sap. 6. v. 26

tò magis Rex ſapiens firmamentum ac baſis po- Eccleſ.8.5.6
puli eſt. Ego obſeruo os Regis, (*inquit Ec-cleſiaſtes*) *obſeruemus ſi placet, reperiemus pro-fectò Reges omnes pati aliquid diuini, Deum-que immediatè tangere, & commouere eorum corda, quod nō modò verum eſt in Dauide, qui penè familiaris erat deo, & in Solomone qui dei iudiciū exercuit, & quæſtionem arduam terribili iudicio diſſoluit, iubendoq́; ſectionē pueri, ceſſionem matris falſæ coercuit, & in Ezechia & alijs qui ad ipſum deum in oratione ſeſe conuerterunt (vnde dicitur dominum ijs ſemper adfuiſſe) verum etiam in plu-ribus animaduerſum eſt, vt in Conſtantio, ſub cuius Imperio, Euangelicæ Lucis crepuſculum apparuit, ſicut ſolarium radiorū fulgor ſub Conſtantino dif-fundebatur, qui quidē cū publicè inſcripſiſſet in de-dicationibus ſuis,* inſtinctu diuinitatis, *quia Ro-mæ ſenatus erat parum Chriſtianus, & ipſe infimi ordinis Chriſtianus tantummodò, poſteà intellecta re tota, & illius tituli ratione perſpecta, omnia dei-* Euſeb. in Vit. Con-ſtant.
tatis opera adiutus & auxilio cœleſti ſubnixus mo-liebatur contra Ethnicos & prophanos. Quemad-modum & Conſtantinus noſter, pater tuus inclytæ memoriæ Henricus octauus, cum oblatum ſibi Ti-tulum defenſoris fidei *recepiſſet, re ſeria aduer-tens quantum ſibi pondus gloriæ aſſeruaretur in cœlis, ſi fidei defenſorem & propugnatorem præ ſe*

¶ *ferret,*

ferret in terris, repentè ſpiritu planè Heroico ad Religionis cauſam prouehendam, & ſuperſtitiones euerrendas exarſit; quod ille inſtinctu diuinitatis magna cum admiratione orbis terrarum præſtitit. Idipſum in fratre tuo Eduardo ſexto Rege, altero huius ætatis Gratiano meminiſſe poterint omnes, qui, vt olim Gratianus gentilitiarum ſuperſtitionum hoſtis acerrimus, titulum & ſtolam pontificiam aſpernabatur; ſic neque minimam falſi cultus vmbram ceremoniamuè fucatam Religionis pontificiæ, in eccleſia dei etiamnũ puer patiebatur. Multa inijciuntur Regum mentibus, quæ nemine cõſultore niſi diuino numine et ingrediũtur, et ſuſcipiunt: cuiuſmodi erat id politeuma Eduardi tertij, quo Authore de concilij Anglicani ſentẽtia lex lata eſt, quæ vetuit cunctos mortales in poſterum impetrare ſacerdotia, à Romano pontifice, aut cauſas niſi per appellationẽ ad eundẽ deferre, & conſtituit pœnam immanem contra facientibus, & ijs qui talia committentibus adiumento eſſent, quod poſteriores Reges puniendi ſeueritate multò ſemper terribilius reddiderunt, quæ lex (deo ipſo docente & demonſtrante) promulgata eſſe videtur; quia maius quiddam erat, quam vt ab homine ſcriberetur. Et quia domeſticis exemplis abundamus, arbitror multa conſilia ab inſpiratione diuina fluere, & recludi in Regum animis, ac pectoribus, quantumuis Reges

Poli.l.19. hiſt.angl.

Lex prouiſionis ſiue de præmoneri.

ipſi

ipſi non tam benè cordati viſi ſint. Ferunt Richardum ſecundum, qui illis temporibus conſilij inops putabatur, nemine ſuggerente niſi diuina prouidentia, magnum Angliæ ſigillum, quod eſt Cancellariatus officij inſigne Honorarium, multis præteritis Guilielmo Wicchamo Antiſtiti ſapientiſsimo, ſubito motu ingenij, non ſine Deo tradidiſſe: & de Henrico ſexto memorabile illud eſt, qui verè ſanctus Dei exiſtimabatur, quaſi a Deo eſſet doctus, prædixiſſe aliquando de auo tuo nobiliſsimo & prudentiſsimo Rege, longe antequàm res illa, vel leuicula ſuſpitione attingeretur, inexplicabilem illam controuerſiam ambarum familiarum Lancaſtrenſis et Eboracenſis diremptturum, et Regno potiturum fore: cuius propheticum et Regium augu-riũ fœliciſsimus euentus (Deo diſpenſante) comprobauit: Vt taceam de alijs, de tua Maieſtate certum eſt, facere te multa conſilio et auxilio diuinitatis, non enim ſecundiſsimo curſu progrederentur res tuæ, annorumq́; ferè quadraginta decurſu, nec auſpicaretur Maieſtas *tua ſemper meliora ſine eodem Numine, nec tot ſanitates faceres iam diu, niſi cum Elia dicere potuiſses:* O Domine Deus Abraham, Iſaac & Iſrael, hodie innoteſcat te eſſe Deum in Iſraele, & me ſeruam tuam, quæ ex verbo tuo feci omnes res iſtas. *Quamobrem magnopere hortor* Maieſtatem *tuam, vt quod li-* 2. Reg. 6.

¶ 2 *benter*

benter ſtudioſeq; facis, etiam conſtanter facias, in ſtrumoſis innumeris releuandis, quam tibi perſonã vnctio ſacra, et cœleſtis prouidentia impoſuit, cuiuſque reuerentiam euentuum admirabilitas ſanxit, et tanquam a communi parente multitudo credentium, quaſi ſuo iure morbi medelam popoſcit. Credere autem par eſt propter confeſſionem ſtrumaticorum, et medicorum relationem, & libellorum recitationẽ in plebe Chriſtiana, & vniuerſitas generis humani creditura eſt (opinor) cum nuper in Tabulis Geographicis & Hydrographicis *depictã vidimus, & exaratam ſalutiferæ huiuſce ſanationis hiſtoriã, et quaſi conſecratam memoriam oculis contemplati ſumus. Quæro enim ab inuidis, qui alienæ tam piæ qualis eſt* Maieſtatis *tuæ, induſtriæ modum ſtatuere vel diffidere auſint: vel eſt ſanitatis beneficium aduerſus ſtrumoſos præſtitum, vel non eſt? Si non eſt, cur ab omnibus expoſcitur indigentibus, & noſtratibus, et exteris? ſi eſt, cur non ab omnibus approbatur, & videntibus, & inuidentibus? Rurſus vel eſt fucata ſanitas, vel nõ eſt? ſi eſt, Deus hũc obduxit fucum: Tu Deus decepiſti nos, quod blaſphemũ eſt dictu; (fucatæque & falſæ ſanitates ſunt* Georgij Roani, *ciuis Londinenſis, et* Ioſiæ *Snoei facultatum Scribæ, & innumerabilium, qui obuerſantur nobis antè oculos, quos in tabulas relaturi ſumus, deo fauente) ſemperque falluntur*

Iodocus Flandr. in deſcript. ſiue tab. orbis terr.

ſenſus

ſenſus, quod abſurdum eſt dictu: ſi non eſt, omnibus grati animi officijs poſt præpotentem deum tua colenda eſt Maieſtas, quod optimum eſt factu. Denique vel extiterunt conſimiles curationes, vel non extiterunt in Eccleſia? ſi non; peribit omnium (qui Hiſtoriam eccleſiaſticam ſcripſerunt) fides, quorum conſenſio lex veritatis propè putanda eſt, & communis experientia neganda eſt, quæ nonnulla ſanandi chariſmata vigere, etiam hodiè in media plebe conteſtatur, ſi fuerunt, veriſimile eſt & hanc mirandam Sanationem obtinere. Poſtremo vel non poteſt deus, vel non vult per ſe, vel per inſtrumenta nobilia potentiæ, ex virtutis diuinæ aſſiſtentia talia admittere? ſi primum detur, repugnat diuinitatis poteſtati, quià dextera altiſsimi contrahitur, vt non poſsit quando vult miraculoſam ſanationem facere, apud quem omne verbum non erit impoſsibile, *ſi ſecundum, repugnat promiſsionis veritati, cui totus mundus nequibit reſiſtere :* Qui crediderint, ſuper ægrotos manus imponent, & benè habebunt, & ecce ero vobiſcum vſque ad conſummationem mundi. Chariſmata autem eius talia ſunt, vt eum pænitere ipſorum nec poſsit, *nec velit*, eritq; deus glorioſus in ſanctis, & admirabilis in ijs qui crediderint. *Sed quid ego lõgius proueher, aut ego te illuſtriſsima princeps, indoctior* *Luc.1.v.37.* *Mar.16.* *Rom.11.29.*

Mineruam doceam : Tua Maieſtas potius in doctiſsimorum virorum auribus iſta melius & diuinius commentari & poterat & debuerat, Sciolos autem Zoiloſue, Æmuloſue gloriæ iſtius ne hylum pendere oportet. Oportet te (ſanctiſsima princeps) intueri teipſam, & altitudinem gloriæ tuæ, oportet te Zelari meliora chariſmata, & ſpiritualia, & maximum & præſtantiſsimum charitatis Chriſtianæ donum. Hoc te percharam deo eſſe oſtendit, & charitate ciuium tuorum cunctis orbis terrarum principibus longe chariorem. Equidem comprecabor deum opt. max. qui te iſto beauit Sanationis munere, vt perpetua te ornet ſalute, ſoliumque tuum ingenti pondere gloriæ, æternaque cumulet fœlicitate, tanto plures dies fœlices, annoſque fauſtos imperio tuo adiecturus, quanto tu pluribus ſtrumoſis medeberis.

1.Cor.12.

Prid. Id. Ianuar. Anno Salutis 1597.

Sacratiſsimæ Maieſtatis veſtræ

Humillimus Capellanus

Guilielmus Tooker.

DECEM CAPITA huius Libri ſequuntur.

AN ſit chariſma ſanationis, & cui bono & fini datum ſit? cap. 1.
Quid & quale donum ſit, & quoties & quando eo vti datum ſit. Cap. 2.
Circa quod ſit, an circa morbos naturaliter curabiles, vel non curabiles? Cap. 3
Quandiù extiterit, & an ab vltimis tẽporibus aliqui ſemper vſq; ad Hodiernum diem mirabiliũ curationum gloria floruerint. Cap. 4
Penes quos qualeſue perſonas ſit hæc ſanandi gratia hoc in tempore. Cap. 5.
An ſingulari aliquo dono Reges Angliæ claruerint, & an Sereniſsima Angliæ Regina Elizabetha hac ſanationis gloria omnibus præluxerit principibus exteris, & maioribus ſuis. Cap. 6

De

De modo & forma ſanandi, vel de operatione ipſa, vbi de ſimplicitate, caſtitate ceremoniarum ac rituum in ſanandis ſtrumoſis ac de pitetate, eleemoſyna, humilitate principis. Cap. 7.

De certitudine effectnū & euentuū admirabilitate in ijs qui ſanitatē adepti ſunt. cap. 8

Dilutio obiectionum, vbi reſpondetur dubitationibus quorūdā, cōtradictionibus Atheorū vel Sadducæorū nouorum, calumniationibus inuidorum & Phariſæorum. Cap. 9

Votum Authoris pro ſalute & incolumitate ſereniſsimæ eius Maieſtatis. Cap. 10.

THESEIS

THESEIS SINgulorum Capitum ſubſequuntur.

Cap. I.

ORigo doni ſanationis probatur ex 1.*Cor*.12. *alteri gratia ſanationis*. I. *Cor*. 14.*ver*. 6, & 26.

Nunquid omnes habent dona ſanationum?

Primus huius doni author Chriſtus, qui eo vſus eſt, deinde Apoſtoli, apoſtoliciq; viri in eccleſia primæua.

Explicatio loci illius Math. 17. 22. *ver*. *Amen dico vobis, ſi habueritis fidem &c. Et nihil impoſſibile erit vobis.*

Explic. Marc.c.16.*ver*. 15. *Qui autem crediderint in nomine meo &c. ſuper ægrotos manus imponent, & bene habebunt.*

Promiſsionis eius perpetuitas: Et ero vobiſcum vſquè ad conſummationem mundi. Finis & eius vſus.

Cap. 2.

Definitio huius Chariſmatis.

Probatur eius diuturnitas aliquo in gradu menſura & loco.

Comparatio eius cum dono ſapientiæ, ſcientiæ, fidei, generum linguarum, interpretationis linguarum, quæ

ſunt habitus permanentes, ſimilitudo eius ac comparatio cum facultate virtutum edendarum, prophetia & diſcretione ſpirituum.

Diſputatur vtrum ſit potiùs habitus permanens, quam habitus tranſiens?

Oſtenditur & donum & vſum eius frequentari, quando ſpiritui ſancto viſum eſt, quod pari ratione oſtenditur in Proph. Energem. diſcret.

Probatur ordinariè non fieri vlla miracula, vel miraculoſolas actiones quando volunt homines, ſed quando vult Deus impellere.

Vnde proueniat ſanitas? & per quam cauſæ effcientiam.

Vtrum ex virtute creata inſidente in homine, an ex virtute Dei aſsiſtente? probatur ex aſsiſtentia, & obiter de ſanitatis effectione, qua ſereniſsima Maieſtas vtitur.

Cap. 3.

Eſſe naturaliter curabiles morbos, ſiue Epilepſiam, ſiue Hydropem aut dyſenteriam, aut ſtrumam probatur, ferè tamen deploratos & incurabiles eſſe, quos Chriſtus, Apoſtoli, Apoſtolicíq; viri curabant, aliíq; deinceps Chriſtiani.

Demonſtratur morbum poſſe eſſe naturalem, curationẽ ſiue rationem ſanandi miraculoſam.

Diſcrimen naturæ & miraculi oſtenditur ex Auguſtino.

Cap.

Cap. 4

Diuturnitas doni ſanationis aliorũq; Chariſmatum probatur in eccleſia.

Ex teſtimonijs Irenæi, Tertulliani, Origenis, Euſeb, hiſt. eccleſ. Baſilij, Ambroſ. Hieronim. Auguſtini, varijs & exempl. Gregor. Thaumaturg. Hilarionis & aliorum.

Locus Auguſtini retract. lib. 1. cap, 4. & c. 14. Non ſic accipiendum eſt quod dixi, quod in Chriſti nomine fieri nulla miracula credantur.

Et hoc autem dixi, quia non tanta nec omnia modò non quia nulla fiunt etiam modo.

Locus Auguſt. de vnitate eccleſ. c. 16, explicatur in locis ſanctis per totum orbem, quæ frequentat noſtra communio, tot & tanta mirabilia exauditionum & ſanitatum fiunt miracula.

Locus Auguſt. c. 8, lib. 22. ciuit. clariſsimus citatur: Antiquis ſimilia diuinarum ſigna virtutum etiam noſtris temporibus frequentari.

Mos tempore Auguſtini libellorum dandorum, ab ijs qui ſanati erant.

Miraculum ſanitatis præſtitæ ab Auguſtino, narratur a Poſſidonio, paulo ante mortem Auguſtini: vade ad Auguſtinum Epiſcopum.

Miraculorum frequentia in puritate eccleſiæ, & vſq; ad ſexcenteſimũ Chriſti annum, ex fide hiſtor. eccleſ. S. Proſper. Theodoret. Sazomen. Socrat. Euagrio, Nicephoro, Beda Angloſax,

Miraculoſæ curationes in Anglia Anno 429. Theodoſ. et Valentian. Imper.

Teſtimonium Gregorij magni pro mirabilibus effectionibus, Hic plerumq; aſpicimus ſanctos viros mira agere, & tactu ægritudinis corpora ſanare.

Recenſio quorundam qui ſanitates operabantur in eccleſia poſt tempora Gregorij, & mirabilium effectionũ in ſuccedentibus ætatibus ac magis deprauatis.

Cenſura de miraculis Auguſtini, & ſociorum Oſualdi, Regis, Cuthberti, Tharaſij, Eduardi Regis, & Virg: S. Bernardi, Thomæ Aqu. Antonij, Celeſtini Papæ, Antonini & Alior.

Miracula fidei analogiæ repugnantia reijcienda eſſe.

Complura miracula negligentius eſſe ſcripta.

De toto genere quid ſtatuendum ſit, nec omnibus vtpotè veris, nec aliquibus vtpote fictis credendũ eſſe, media via incedere oportere.

Locus Auguſtini cõtra mirabiliarios in Iohan. tract. 13. de impoſturis, & ſeductione plebis Chriſtianæ, per falſa & ficta miracula.

In media eccleſia fieri debere miracula.

Miraculorum diuturnitas probatur ex recentium perinde ac veterum authoritate.

Tam externa quam interna miracula non ceſſare, ſed donum non perinde commune eſſe oſtenditur ex Centurijs Magdeburg.

Non eſſe neceſſe vt externa miracula iterentur in vno & eodem genere.

Satis eſſe ſi maneant in hoc vel illo genere.

Eſſe donum miraculoſarum effectionum ſingulare, ſed

non

non vulgare eſſe.

Cap. 5.

Penes ſanctos viros & bene cordatos eſſe donū ſanandi, & patrandi miracula, ſiue laicos ſiue clericos.

Oſtenditur ex Gregorio, pulchritudinem operum exteriorum oſtendere, quales apud Deum ſunt interius, quia de eis foràs oſtenditur, quales apud omnipotentem Deum interiùs habeantur.

Antichriſtum & Antichriſtianos, & Hæreticos, etiam Ethnicos facere prodigia & ſigna magna, & non vera miracula.

Talia miracula fieri aſtu & faſtu impurorum ſpirituum mendacia & fallacia, cuiuſmodi erāt Veſpaſiani miracula, & magorū, & Attij Næui, & aliorum Auguſtinus lib. 10 *ciuit. c. 9 & 16.*

Nulli miraculum dari extra eccleſiam catholicam.

Si quod ſit miraculum ad eccleſiæ catholicæ veritatem cedere oportere.

Non omnium ſanctorum eſſe facultatem patrandi miracula probatur ex Auguſtino.

Non eſſe deteriorem conditionem eorum qui miracula nulla faciant.

Regulam, ſiue normam miraculoſarum effectionum dat Auguſtinus. Si Deus dedit, fac, obtulit enim vt facias.

Cap. 6

Probabile & verum eſſe ex locis Eſayæ c. 58. ver. 8. Eſay. 60. ver. 4. *& Eſay.* 49. *Reges & Reginas*

 nutrices

nutrices eccleſiæ abundare miraculorum aliqua gloria.

Diuerſa dona dari hominibus, Principibus Chriſtianis quædam peculiaria, & ſi Ethnicis, multo magis Chriſtianis.

De dono Regum Angliæ & Regum Franciæ.

Regem Edouardum. Confeſſorem claruiſſe docetur iſto munere ſanationis ſtrumæ, & hæreditarium eſſe donum omnium Regum Angliæ ritè inauguratorũ.

Reges Franciæ vel eodem, vel conſimili dono ſanationis gaudere, ſed multo poſteriores eſſe in poſſeſsione eiuſdem Regis Franciæ, quanto Clodoueus Rex poſterior fuerat Lucio Rege in conuerſione ad fidem.

Elizabetham Reginam cæteris omnibus antecellere hac gloria.

Sereniſsimam eius maieſtatem oriundam eſſe Regibus, & vere vnctam a Domino comprobatur ex vſu, & exercitio huius doni.

Calumniam, pſeudocatholicorum in ſeipſos retorqueri, qui eius maieſtatem prætenſam Reginam vocant.

Ex confeſsione eorum conuincitur ſereniſsimam eius maieſtatem eſſe legitimam principem, quia hoc dono præfulgeat.

Maieſtatem eius plurimi facere eccleſiam, ſcripturas, Sacramenta, ceremonias, miracula vera.

Pſeudocatholicum quendam faſſum fuiſſe virtutem ſanitatis in ſeipſo oſtenſam.

Cap.

Cap. 7.

Modus & forma, ſiue operatio ſanitatis vacat omni ſuperſtitione.

Caſtimonia ac ſimplicitas ceremoniarum in ſanandis ſtrumoſis laudatur.

Recitatio liturgiæ ac precationum communium, ac etiã orationis pro ſalute ſtrumoſorum.

Comparatio ceremoniæ lotionis pedum cum dono ſanationis.

Alterum eſſe pietatis officium, alterum beneficium.

Charitas, Eleemoſyna, pietas, humilitas principis ad imitationem proponitur.

Cap. 8.

Certitudo effectuum & euentuum admirabilitas oſtenditur.

Libellorum recitandorum ad populum ratio ineũda eſt.

Multitudo ſtrumas patientium curata precibus & impoſitione manuum principis, ex omnibus regni partibus.

Nomina & cognomina quorundam Scrophulariorum qui valetudini reſtituti ſunt.

Ingenua & modeſta confeſsio Regiæ Maieſtatis, vnde auxilium proueniret & medela huic morbo.

Vtrum omnes vniuerſim curentur, quos tangit eius maieſtas, et quid in cauſa ſit ſi aliqui minus releuantur.

Locus Iacob. c. 5. ver. 14. explicatur.

Locus Chryſoſtom. 20 hom. in 12. Rom. explicatur: tantum influit quantum invenerit ſibi oblatum vaſculum fidei.

Cap. 9.

Diluuntur obiectiones nouorum Sadducæorum.
Obiect. eorum qui ceremonias vituperant.
Aurum appenſum nihil eſſe aliud quam ſanitatis ſymbolum inchoatæ & eleemoſynæ ſacræ monumentum.
Crucis ſignum non eſſe faſtidiendum.
Crucis abuſum accuſandum potius eſſe quam vſu legitimum.
Verbum Dei eſſe veré alexipharmacum.
Scripturæ lectionem ſolennem & recitationem duûm locorum ex Euangelij *Iohannis, cap. 1. & Mar. 16. ad memoriam inculcandam ſalutis animæ ac corporis conferre.*
Nouos Sadducæos negare hoc ſanationis donum.
Refutatio dubitationis G. Peuceri & ἀκαταληψίας.
Refutatio Augerij Ferrerij commenti de forti imaginatione ex libro 2. Method. cap. 11. de Homerica curatione.
Beneficium ſanitatis eſſe poſitum non in natura, ſed gratia, non in potentia hominis, ſed omnipotentia Dei, non in humana confidentia, ſed in ſpecialis miſericordiæ fiducia.
Reſpondetur opinationi temerariæ Genebrardi.
Refellitur calumnia Cæſaris Baronij.
Non eſſe vmbratilia miracula diuini fauoris ac gratiæ, miſericordiæ ac prouidentiæ, ac ſanationis hodié in Anglia.

Cap. 10.

Concluſio & votum Auctoris pro ſalute principis: cum precatione omnibus horis dicenda pro ſereniſſima Elizabetha Angliæ Regina.

CHARISMA, *SIVE DONVM Sanationis.*

Cap. 1.

CHARISMA SANATIONIS eſt præclarum & ſingulare donum homini diuinitùs collatum, ſicut *omne bonum donum, & perfectum datum*, profluens à perenni ſcaturigine mirabilium gratiarum: quod quia non tam humana, quam excellenti & diuina ratione conſtat, nemo vnquam prorſùs vel negando perfidè, vel dubitando occultè auſus eſt conuellere: Sed an omnium temporum, omniumque perſonarum fuerit an intermiſſum aliquandiu, an remanſerit apud certos mortales, ſimilitudinem nè aliquam hodiè præ ſe ferat cum illo Apoſtolicarum curationum genere, vtrumuè ab Apoſtolis, Apoſtolicisuè viris, tanquam à ſummis eccleſiæ magiſtris ad eorum diſcipulos, & ab ipſorum diſcipulis ad alios Chriſtianos traduci oportuerit: Sitne habitus, hoc *Iacob.1.*

eſt quiddam ſtabile & permanens, vt ſapientiæ munus, & ſcientiæ donum; an denique motio tranſiens (vt loquuntur ſcholæ) cuiuſmodi *pro-*
1.Cor.12. *phetia, vel facultas virtutum edendarum, vel vt* διάκρισις, *id eſt dignotio ſpirituum*, & ſcitu dignum eſt, & operæpretium cognoſcere. Ordiamur igitur rem maioribus theologicarum muſarum primordijs: Non enim omnes omnia, ſed certi pauca, & pauci magna habent diſſerere, quicquid habent in tam difficili & ardua materia. Mihi verò quod ſacra ſcriptura, quod patrum auctoritas, quaſi diuina ſuppeditabit virgula, & opere neceſſarium, & opportunum tempore ad tam grauem queſtionem explicandam non verecundabor adducere in medium. Principio itaque exiſtimandum eſt de hoc eximio & præcellenti dono, quod de reliquis præſtãtibus ſpiritus ſancti
Epheſ.4. donis *vnicuique noſtrûm datam eſſe gratiam ſecundum donationis* Chriſti menſuram, Chriſtum autem dimenſum fuiſſe tantum quantum ad præſidium ſtabilitatis, & ornamẽtum dignitatis eccleſiæ conduceret: Cum autem totam eccleſiam, totiuſque partes, & partes partium ornatiſſimas
Pſal.69.v.19. eſſe vellet, Aſcendens in altum Chriſtus Dei filius quæ acceperat à patre dedit dona hominibus; diſtribuit autem, & dedit pauperibus, cumque multa vtiliter & ſalutariter diſtribuerit, tum *hoc*
Mat.25.v.16. *vnum quaſi ex illis quinque talentis*, curandi do-
1.Cor.12. num quaſi talentum vnum ex illo infinitarum opum aceruo, vel potius theſauro, dilargitus eſt

Apoſtolus

Apoſtolus in varia genera diſpertitur ſingula: *Sunt autẽ diſtributiones, vel diſcrimina gratiarũ idem autem ſpiritus & diſcrimina miniſtrationũ ſunt, idem autem Dominus, & diſcrimina, vel diſtributiones operationũ idem autem Deus: vnicuiq; datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem*, videlicet aliorum, vel ſui ipſius: vel enim ſeipſum Deo adiungat oportet, vel coniungat alios. *Vni igitur per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ ſecundũ eundem ſpiritum, alij fides in eodem ſpiritu, alteri gratia ſanitatum in vno & eodem ſpiritu, alij operatio & facultas virtutum edendarum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio earundem: hæc autem omnia operatur vnus & idem ſpiritus.* En pulcherrimam ſeriem quam texit Apoſtolus: Ab vnitate ſpiritus deducitur hic ſpiritualium gratiarum ternarius, quia diſtributio terna eſt; ſed tamen reductione opus eſt: Innumerabiles enim gratiæ reuocantur ad nouem. Numero enim nouem ſunt, ſi quis ſuo diſcrimine ſeparare velit, in tres diſtributiones diuiſæ ſunt omnes, non quod omnia quiſquam Chariſmata obtineat. Nemo potuit ſic gloriari ſe accepiſſe omnia, nemo ſic cõqueri ſe accepiſſe nullum. Vni ſermo ſapientiæ conceditur, vni ſcilicet Chriſtiano, vel hæc, vel illa gratia, ſed vni Chriſto omnia à patre affluentiſſimè conceſſa ſunt, vnuſque ſpiritus à patre & filio procedens per canales gratiæ in gremium eccleſiæ infudit omnia, de quibus loquitur Apoſtolus: *Nolim vos ignorare* 1.Cor

 fratres,

fratres, quæ conſectari decet ſpiritualia chariſmata. In illa igitur primævæ eccleſiæ facie, quaſi gemma auro fulgente elucebat hoc ſpirituale chariſma ſanationis, cùm eximia quædam pulchritudo, & forma admiranda tam capitis quàm corporis emineret, eccleſiaque ſummis dotibus exornata, & quaſi omnibus virtutibus exaggerata eſſet, cum alius aliud exequeretur munus, ſinguli ſingula obirent ſua munia, alius ſapientiam loqueretur inter perfectos, alius ſcientiæ præceptis, inſtitutiſque abundaret, alius fidem præſtantem demonſtraret ex operibus, alius infirmos & ægrotos curaret, alius virtutes magnas operaretur, alius prophetaret, vel cognitione linguarum anteiret alijs, & interpretaretur *alijs prout vnuſquiſque, cùm conuenirent, vel haberet Pſalmum, vel doctrinam, vel linguam, vel reuelationem, vel interpretationem, vel prophetiam, vel ſcientiam: Tales enim Deus poſuit in eccleſia, primùm Apoſtolos, ſecundò prophetas, tertiò doctores, deinde virtutes, exinde chariſmata ſanationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum: Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes habent chariſmata ſanationum?* Habebant certi profectò homines gratiam curationum in tam bene ordinata Republica Chriſtianorum: & habuiſſe neceſſe erat tam præſtabile non ſolum adiumentum, ſed ornamentum: cum enim contemnerentur chriſtiani inopes atque egeni à medicis gentilium,

1.Cor.14.v.6. & v.26.

noluit

noluit Deus ſuos pauperes, & tenuiores carere neceſſario ſalutis ſubſidio : dedit itaque tale donum curandi ægros cum placeret ſpiritui ſancto, vt ſi quem manus medica aſpernaretur, vel faſtuoſus oculus cum ſupercilio renueret, nulla adferentem munera eundem morbo oppreſſum manus Dei tangeret, releuaret, ac in integrum reſtitueret. Illiuſmodi medicorum ſi quis nunc quærat, quis primus fuerit, reſponſio facilis eſt, qui primus & vltimus, qui optimus & maximus, potentiſſimus in omni genere curationum Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Hic enim exemplo docuit, & documento præſtitit admirabilitatem ſanitatum. Aſcendit enim ad Deum patrem, & paſſim diffudit hanc ſanandi gratiam, quippe qui paulò antè deſcenderat à patre propter ſalutem corporum, & animarum noſtrarum. *Et quamuis animus melior eſt corpore, & ſalus animi quam ſalus corporis, maiores ſanitates operabatur, propter quas non eſt dedignatus exhibere illas minores :* peragrauit autem idem Dominus omnem *Galilæam, & vicinas regiones pertranſijt, benefaciens & ſanans omnes oppreſſos à Diabolo, quià Deus erat cum illo quem vnxerat ſpiritu ſancto & virtute :* nec ſolùm Dæmoniacos vtpote mancipia Diaboli nexu factos, morbo liberauit, ſed etiam leproſos, paraliticos, arefactos, lunaticos (qui ſunt morbi, vulgo medicorum prope inexpugnabiles, & incurabiles) ſanauit. Quòd enim mulieres illas Petri ſocrum febre correptam, & illam alte-

Aug. de Verbis Dom. ſecundum Math. ſerm. 18.

Act. 10.

Luc. 6.

Math. 8.

Math.8.6,8. ram fluxu ſanguinis laborantem, reliquoſque epidemicos morbos curauiſſet, erat minoris admirationis, veruntamen quód contrectatione
Iohn.10. manuum, quòd ſolo verbo, quòd ſolo ſputo illinendo oculos profligaret tot & tantos morbos, & quidem nictu oculi, vel temporis momento, ſtuporis erat maximi; ſanatus quippe eſt paralyticus Centurionis puer eadem hora, & in Petri
Math.8.15. domo cum videret ſocrum eius iacentem & febricitantem, tetigit *manum eius, & dimiſit eam fe-*
16. *bris, & confeſtim ſurrexit & miniſtrauit eis. Eodemque veſpere facto, oblatis ſibi multis Dæmoniacis eiecit Spiritus verbo, & omnes malè habentes curauit, vt impleretur quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam*
Iſai.53.4. *dicentem, ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portauit:* expeditiſſima ſalus eſt, quia mora nulla interpoſita, vnuſquiſque eorum
Mar.5.29. ſanatus eſt: quemadmodum & mulier quæ veſtimenti fimbriam tetigerat, *quia exierat de eo virtus, cognouit in corpore quod ſanata eſſet* ἀπὸ τῆς μάστιγος *à plaga:* Etenim confeſtim exiccatus *eſt fons ſanguinis*, non moratur pharmacorum propinationem, ſua virtute ſanat vnumquemlibet: nec præſtolatur ſolennitatem temporis & diei, vel celebritatem loci: *namque ſanabat eos ibi:* id eſt
Math.19. *vltra Iordanis fluenta, & cum veniebant cæci &*
Math.21. *claudi, ſanabat eos in templo*, & vt intelligeretur filium hominis eſſe Dominum Sabbathi, medebatur aliquibus in Sabbatho. Quandoquidem
Luc.5. multi *conueniebant audire & ſanari, fides ex auditu,*

ſanitas

ſanitas autem ab eo (qui ſalutem dare potuit) vero ſotere. Verè igitur ſalutem acceperunt omnes qui crediderunt in eum: quia nec magnam, nec mediocrem δυναμιν ſiue virtutem facere conſueuerat, niſi eius potentiæ ac opitulationi confiderent quotquot medelam morborum reperiebant. Ingreſſo etenim Chriſto in patriam, *non* Mar.6.§.5. *poterat vllam ibi virtutem facere, niſi paucos infirmos impoſitis manibus curauiſſet*; miratus *eſt enim incredulitatem* nationis & cognationis ſuæ. Nihilominus ipſe Chriſtus hoc præclarum me- Verſ.56. dendi munus ſibi à patre demandatum obibat diligenter, *& quocunque introibat in vicos, vel in villas, & in caſtella, & ciuitates, in grabatis circumferebant, vel in plateis circumponebant ægrotantes, vt ſaltem veſtis eius fimbriam tangerent, contingentibus verò ſalus corporis ſtatim obueniebat.* Iam verò luce meridiana clarius eſt Dominum noſtrum Ieſum medicatum fuiſſe multis, ſed an Apoſtolos ſuos, & Apoſtolicos illius ætatis eccleſiæ viros, eorundemuè diſcipulos, plurimoſque de plebe chriſtiana, fide ſtrenuos iſta facultate inſtruxerit videndum eſt. Vnum hoc certum eſt illos duodecim viros hac dote ornâſſe Dominum, eodemque ſimul honore ſecum eſſe dignatum. Sed an alios è numero ſeptuaginta duûm, vel omnes, vel aliquos ex illa Act.1.§.16. turba hominum centum viginti, qui introierunt cœnaculum; vel mille alios (ſi non eſt perinde certum) apparebit liquidò eſſe vocatos in ſoci-

etatem

Luc. 19. Math. 10. etatem huius gloriæ, *conuocatis autem duodecim diſcipulis, dedit illis virtutem & poteſtatem vt curarent omnem* μαλακίαν, *ſiue languorem, omnemque morbum ſiue infirmitatem: Euntes (inquit) prædicate regnum Dei, infirmos ſanate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones eijcite, gratis accepiſtis, gratis date,* Quid autem Apoſtoli? nunquid ſocordiæ ſe dederunt? vel parùm memores, quanta ſibi commiſſa eſſet auctoritas, permiſſa poteſtas. Immò verò dederunt operam omnibus iuuandis infirmis & ægris: primùm Petrus, deinde cæteri per manus Apoſtolorum ſigna, & prodigia multa facta ſunt; vel quod Marcus luculenter enarrat, Act. 5. Mar. 6. *Egreſſi Apoſtoli, non Petrus tantummodo, ſed omnes illi prædicabant, vt reſipiſcerent, & multa dæmonia eiecerunt, & vnxerunt oleo multos infirmos, & curauerunt eos.* Act. 5. 15. *Poſt aſcenſionem Chriſti increbuit multò magis eorum gloria, quòd in plateas efferrentur infirmi, & collocarentur in lectulis & grabatis, vt veniente Petro ſaltem vmbra illius aliquem eorum inumbraret, & liberarentur omnes ab infirmitatibus ſuis; concurrebat autem multitudo vicinarum ciuitatum Ieruſalem, adducentium ægros & vexatos ab immundis ſpiritibus, qui ſanabantur omnes;* quod enim à Petro & à Paulo factitatum legere poterimus, nec incredibile, nec inopinabile eſt de reliquis, licet totidem ſillabis non commemoretur factum. Act. 19. *Virtutes autem non vulgares fecit Deus per manus Pauli, dum commoratus eſt Epheſi: Ita vt etiam ad ægrotantes deferrētur, ab*

eius corpore, id eſt à contactu corporis eius admouerentur, ac imponerentur ægrotis ac languidis ſudaria, ſemicinctia, & recederent ab eis languores, ac ſpiritus nequam egrederentur ex eis, vt minimè mirandum ſit ſanctum Dei virum, & Apoſtolum Paulum, poſt naufragium Appellentem melitenſem Inſulam *in locis illis vbi erant prædia principis inſulæ, nomine Publij, patrem Publij*, & febribus afflictatum, & dyſenteriacum ad incolumitatem virium perduxiſſe, & perfectiſſimè curaſſe, neque vnum ſolum, ſed omnes Inſulanos, qui *habebant infirmitates* oratione & impoſitione manuum ſanos & ſaluos reddidiſſe. Poterantne Apoſtoli quod Dominus Ieſus? potuerunt tantùm diſcipuli, quantum magiſter? potuit ille, & valuit ſemper, ſemper fœlix, & ſemper victor morborum: At non potuerunt illi, percontantibus illis, *quare non potuimus nos eijcere dæmonium ex lunatico, quem pater filij adduxerat, & non potuerunt curare eum qui ſæpe cecidit in ignem, & crebrò in aquam, reſpondit Ieſus propter incredulitatem veſtram non potuiſtis, amen dico vobis, ſi habueritis fidem, vt granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc illuc, & tranſibit: & nihil impoßibile erit vobis: hoc autem genus non eijcitur niſi per orationem & ieiunium:* Si ergo ieiunauerint & orauerint Apoſtoli, & Apoſtolici viri, & ſancti Dei, valebunt expellere dæmones, & morbos vincere. Sed num omnes vocati Sancti, pollent iſta authoritate, perinde ac Petrus & Paulus ac Iohannes, filijque Zebedæi, an vero

Act. 28.

Mat. 17. 9, 22.

omnes habent hanc ſanitatum gratiam? qui habet, agat Deo gratias, & gaudeat ſe tali & tanto munere præditum. Certè quidem promiſſio Chriſti eſt, aliquos fidelium præter Apoſtolos, donum iſtud ſanitatis conferendæ, ex miſericordia Dei conſequuturos. *Enimuero nouiſſimè recumbentibus diſcipulis vndecim apparuit Dominus,* & ſpopondit eis, vos, quos ego magiſtros orbis terrarum conſtitui, *euntes, prædicate euangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur: qui autem crediderint in nomine meo, dæmonia eÿcient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent, etſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit; ſuper ægros manus imponent, & bene habebunt:* perinde acſi dixiſſet ſpiritus ſanctus, erũt ex cœtu, & contubernio credentium, vſque ad conſummationem mundi, per omnium ætatum reuolutionem, qui alijs credentibus ſanitatem virtute Dei extra ordinem ſunt præſtituri. Haud etenim audiendi ſunt, qui ligare volunt Dei potentiam, vel alligare certis temporibus, perſonis, ordinibus, locíſque, hoc eſt profectò extenuare, vel exinanire diuini numinis, ſemper & vbique præpotentis nominis potentiam. Cede namque mihi, quo ſæculo anteacto deſierit hæc miraculorum, & mirabilium curationum nobilitas & gloria? An Apoſtolorum temporibus effloruit, poſt modo elanguit tota vis & efficacia? multæ ſunt decurſæ ætates à Chriſto incarnato, ac nato ex Virgine,

Mar. 16. v. 15.

oſtendas

oſtendas neceſſe eſt aliquam ætatem temporiſue periodum, in qua terminata eſt facultas edendarum virtutum, & ſanitatum gratia ſunere quaſi ſuo ſupremo die elata eſt? Ecquid primis trecentis annis? *multa eſt omnis ea de re memoria: An alijs trecentis ſubſequentibus annis vniuerſa ſiluit hiſtoria? Hominumnè notitia interijt cum temporibus, ætatibuſque? Sed facile eſt demonſtrare ex fide hiſtoricorum eccleſiaſticorum, ſemper aliquos hoc dono claruiſſe, quantumuis non tantum exeruerint roboris, quantum illi ſummi ac principes viri Apoſtoli, & Apoſtolorum alumni: Virtus quippe Dei oſtenderat ſe in illis, tanquam in expanſo, ſiuè firmamento roboris ſui, ſed manus Dei in poſteris non eſt abbreuiata. Ille qui dixit, profectò *ero vobiſcum vſque ad conſummationem, erit glorioſus in ſanctis ſuis, & admirabilis in omnibus qui crediderunt*, in decurſu temporum etiam vltimorum. Quod ſi quis proinde putet nulla eſſe documenta factorum talium, quia pauciora reperit, næ ille magnopere hallucinetur: non enim paucitas magnitudinem, nec raritas claritatem tollit: Satis eſt ad reuincendam vanitatem eorum, qui dexteram altiſſimi, & brachium volunt contrahere, & ad veritatem aſſerendam ſatis Deum operari ſemper, & cooperari ſapienter efficacitate ſignorum, prodigiorum, miraculorum ſi quis velit attendere, id eſt, argumenta notare, & in cœlorum circuitu, & in terrarum ambitu omnis generis

*multa

2.Theſ.1.

prouidentiæ, omnipotentiæ, ac gubernationis, diſpenſationiſque, nec ſeipſum relinquere ἀμάρτυρον ſine teſte, vt ſi quis tam ſit inſigniter impius, qui negare velit, magis ſit Atheos, quam ipſe Diagoras. Sed quoniam hæc res lucem exemplorum deſiderat, tum erit probabilior ac plauſibilior, cùm ad eam queſtionis partem perueniemus, penes quos demum ſit hæc ſanationis gratia, vel poteſtas patrandi miracula. Nobis enim perſuaſiſſimum eſt, nec negare omnia, nec omnia adfirmare miracula, vel miraculoſarum curationum genera; neque enim credendum eſt fictis & pictis miraculis, nec aliquibus veris & conſtantibus deroganda fides: quorum alterum temeritatis, ac inconſiderati animi eſt, alterum inueteratæ cuiuſdam malitiæ, ac obſtinationis. Media igitur via incedere oportet, nec omnia eſſe falſa, & quædam eſſe vera credere conſentaneum eſt.

Quid & quale donum ſit, & quoties, & quando vti eo datum ſit.

Cap. 2.

VErùm enimuero, priuſquàm orationis vela pandimus, definitionum & diuiſionum, quaſi remis nauem propellamus: quid & quale ſit hoc chariſma, & quando eius vſus con-

cedatur

cedatur indagemus; an ſit morbus naturaliter curabilis,vel non,quod â paucis eſt animaduerſum, etiam inueſtigemus diligenter; definitione tota res circumſcribi poteſt. Ac ne longe abeam, eſt autem Chariſma ſanandi Dei donum, â ſpiritu ſancto commodatum nobis ad alterius ſalutem, vtiliter datum eccleſiæ extra ordinem, & communis naturæ conſuetudinem, cuius adminiculo homo Chriſtianus, cùm impellitur à ſpiritu ſancto, opitulari poteſt vni, vel complurium morborum generi, impoſitione manuum, & precibus medelam adhibendo. Eſt autem gratia vel donum, *quia non præcedentium operum meritis, ſed gratuita Dei bonitate donatum eſt*, & Dei quidem donum, *quia nihil noſtrum niſi peccatum eſt: ſine illo vel operante, vt velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus*: Ac quaſi digito intendiſſet Auguſtinus ad hoc charitatis,miſericordiæ, eleemoſynæ, ſanctitatis, ac ſanationis opus,ſubiungit,*præuenit nempe Deus, vt ſanemur, & ſubſequitur, vt ſanati vegetemur, præuenit vt vocemur, & ſubſequitur, vt glorificemur, præuenit vt piè viuamus, & ſubſequitur vt cum illo ſemper viuamus*: Deinde â ſpiritu ſancto proficiſcitur hoc donum, quia non modò omne verum (â quocunque dicitur) â ſpiritu ſancto eſt, ſed etiam omne bonum inſpirationis eius eſt; Aliquibus certè commodatum eſt, quia communicatum eſt certis hominibus, non commune omnibus in eccleſia,quos tanta gratia Deus dignatus

Auguſt. tract. in Pſal. 43.

Auguſt. lib. de gra. & lib. arbit. c. 17.

Ibid. c. 32.

eſt: vnuſquiſque habet proprium donum, & ſupra, vel præter conſuetum rerum ordinem,& naturam particularem cauſarum obuenit ſanitas, ex habitu vel vſu eiuſmodi doni, quoniam Deus habet infinitam potentiam, bonitatem, liberalitatem, & inexhauſtum fontem omnium bonorum, poteſt aliquem riuulum gratiæ, bonitatis, aliarumque virtutum auxiliandi,& medendi deriuare abſque lucubrationibus & ſtudijs eorum: qualitas enim vel facultas iſta de qua diſputamus, non aliquo ingenio noſtro, vel multarum concluſionum acquiſitione comparatur, ſed diuinitùs in eiuſmodi perſona ferè, quæ ſanctitate, humilitate, & eleemoſynarũ largitione abundat, vel quæ ob auctoritatem virtutemuè aliquam inſignem ſacroſancta eſt, cæleſti manu agente excitatur. An vero proprium ſit vnius ſeminis, vel ſanguinis tanquam hæreditarij, vel honorarij iuris & aliquibus conſecratis,vel inauguratis contingat, ſuo deinceps loco videbimus. Nunc enim in complicata notione euoluenda huius chariſmatis tantummodo verſamur: idque proptereà quod gratis acceptum eſt, gratis eſt dandum, quotieſcunque eius medela opus fuerit. Sicut enim primis illis temporibus magnopere indiguit eccleſia huius ſingularis muneris applicatione, quià magis egena Chriſti turba paſſim deſpicatui habebatur ab Atheis Ethnicorum medicis: ſic quoniam rurſus talia incidere poſſunt tempora, in quibus pauperrimi Chriſtiani apud

Chriſtianos

Chriſtianos vileſcerēt, & quamplurimorum charitas refrigeſceret, aut noua cauſa propagandi gloriam Chriſti quereretur, ex fide diſſeminanda in longinquas nationes, vel confirmanda fide impendio magis exercitium, & vſus huius chariſmatis iam denuò requireretur. Vt enim non modo iſta, verùmetiam vlla Dei gratia ſapientiæ, ſcientiæ, fidei, operationis rerum magnarum, prophetiæ ac diſcernendorum ſpirituum prorſus euanuerit, vel penitùs interierit, adduci non poſſum, ſaltem aliqua in perſona, & loco, aliquoque gradu, & menſura remanſiſſe, ac interdum reuiuiſcere, apud hos & illos ſplendeſcere cenſendum eſt. Omnis igitur honos debitus ijs qui ſunt in hoc genere præſtantes tribuendus eſt. Age igitur, ponderibus noſtris examinemus, quid & quale hoc celeſte donum ſit, & quo tempore eodem vti; nimirum cùm à ſancto ſpiritu impellimur, neceſſarium & opportunum ſit. Neceſſe autem eſt vt lancem in libra ponderibus impoſitis deprimi, ſic animum veris & perſpicuis cedere. Veritate itaque Duce præeunte, quo volumus aliquando perueniamus ad eam definitionis partem, quòd homo Chriſtianus alicui, cùm à ſpiritu ſancto incitatur, opitulari poſſit, ſubnixus hoc nobiliſſimo ſanationis munere: etenim ſi excitationem & illuſtrationem ſpiritus aduerterit, eiuſque nutum attenderit, nunquam aberrabit à ſcopo: Inſtituta primum comparatione, & enumeratione donorum, quæ recenſet

Apoſtolus

Apoſtolus ad Corinthios 12. quid ſit diſcriminis, efficaciæ, atque actionis internoſci poteſt: omnis autem laus huius chariſmatis conſiſtit in actione. Poteſtnè igitur, quæret quiſpiam, qui habet donum curandi, quando ipſe vult, curare alios contagione & morbo laborantes? Poteſtne is qui ſapientia præditus eſt, de theſauro ſapientiæ proferre vetera & noua tanquam bonus paterfamilias? & qui ſcientiæ habitum adeptus eſt, præſtare quæ ſunt artis, vel ſcientiæ, vel qui habet fidei munimentum, vel linguarum præſtantiam, quando ipſe vult, facere opera eiſdem habitibus conſentanea? vnum hoc certiſſimum eſt, alterum verò ambiguum & incertum videri poteſt. Certum autem eſt eos omnes qui ſapientia cæteris antecellebant, vel ſcientijs imbuebantur, aut fide inſtruebantur, aut generibus linguarum, vel interpretandi muneribus ornabantur, vti poſſe & potuiſſe eiſdem dotibus; ſunt enim habitus ſtabiles & permanentes vbicunque ſunt. Alterum incertum & obſcurum eſt fortaſſe nonnullis, quid cenſere oporteat de virtute & effectione rerum magnarum, & de prophetico munere, & de facultate diſcernendi, vel ſecernendi ſpiritum â ſpiritu, id eſt cernendi bonos ſpiritus, & ſecernendi â malis bonos, & de hoc ipſo ſanationis chariſmate: meminerimus autem omnino, quòd *qui ſapiens eſt, in eius labijs inuenitur ſapientia: & verba ſapientum ſunt ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi: cum enim ſapientiſſimus eſſet eccleſiaſtes, do-* *Prou.10.&.12. Eccleſ.12.*

cuit

cuit populum & enarrauit quæ fecerat, & ſcientiſſimus eius rei quam profitetur, concluſiones & axiomata adferre poteſt in medium, & ſermones miſcere cum alio, & opera perficere, quemadmodum fecerunt omnes *corde ſapientes ad explendum opus tabernaculi; cortinas & instrumenta, cætera vario artificio & arte polymita, vt Bezeleel & Oaliab & omnis vir ſapiens quibus Deus dedit ſapientiam & intellectum*. Pari ratione, & qui fidem habet, & ad intelligendum & agendum omnia præclara inſtructiſſimus eſt, per fidem enim patres & illi priſci temporis Heroes *vincebant regna, operabantur iustitiam, promiſsiones adipiſcebantur, obturabant ora leonum, extinguebãt vim ignis*. Fides enim vera ſicut vera virtus ſemper actuoſa eſt, fideliſque ex penu fidei fideles actiones valet expromere. Denique & qui abundat cognitione generum linguarum, loqui linguis poteſt, & qui interpretandi ſcientia peregrinis in eccleſia & barbaris gentis illius ſermonem, ſermone alio explicare poteſt, quando animo collibitum eſt ſuo; proque arbitrio priuato, & ſuo proprio, iuxta illud talentum diuinæ gratiæ ſibi concreditum, donis illis omnes olim vtebantur, & ſemet ipſos moderabantur: quales autem habitus, tales actus ex ijſdem habitibus ſolent profluere, & emanare. Non eſt idem exiſtimandum de gratia ſanitatum, de virtute magnarum rerum edendarum, de prophetia, de diſcretione, & examine ſpirituum, quod de præcedentibus donis ſapientiæ,

Exod. 36. v. 1. & 8.

Hebr. 11. v. 32.

ſcientiæ, fidei, linguarum, ac interpretatione ſtatuendum eſt. Hoc enim exiſtimatione noſtra dignum eſt, non tam videntur poſteriora quatuor enumerata â Paulo, capite duodecimo, verſibus nono & decimo, Habitus permanentes quàm notiones quædam tranſeuntes, dicam planiùs, non ſunt reipſa habitus, etſi ſimilitudinem quandam, & vicinitatem habitibus propinquiſſimam & maximè finitimam monſtrent, germanitatem tamen & (præfanda verbo venia eſt) identitatem non oſtendunt. Quod ſi quis pugnaciter velit defendere, illa dona quatuor ſanandi, prophetandi aliorumq; non ſolùm videri, ſed etiam eſſe habitus, conſequens eſt nonnullos eſſe habitus, qui ſæpenumerò actionibus indigeant, & quorum operationes ab aliqua vi maiore & potentiore cohibeantur. Iſtìc ſum, vt doceam, non ſemper & vbique, id eſt vbicunque volunt homines hac in re valentes, talia exequi munia, fuiſſe aſſequutos: Sed tum demùm cum illuſtrantur, cum excitantur â ſpiritu Dei, & prophetant viri ſancti, & miracula patrant, operantes res arduas & magnas, & ſpirituum examen aggrediuntur viri tali iudicio pollentes, & infirmitates ſanant ea gratia præpotētes. Ipſa enim MAIESTAS Sereniſſimæ ELIZABETHÆ iſto præfulgens munere, cuius ſydus reges micat inter omnes, velut inter ignes luna minores, illa (inquam) auguſtiſſima princeps, quæ quamplurimos, quoties & quādo vult, miſerrimos mortales, omnium

ætatum,

ætatum, ſexuum, ordinum, ſtrumoſos ſanat integerrimè, perfectiſſimèque indies, non tamen id caſu aliquo & fortuito tranſigit; ſed deliberato & conſulto ſanat, & præeunte ſpiritu ſancto, & præpotentis Dei nomine inuocato ad hoc ipſum egregium pietatis opus ſe accingit & præparat. Quare vulgus de ea re malè autumat, ſi opinaretur MAIESTATEM eius facere idipſum, quod libenter ſtudioſeque facit in tam innumeris ſtrumam patientibus curandis, alia ratione impulſam, quam conſilio & auxilio diuinitatis, præſertim adeò fauſto, fœlicique ſucceſſu ſequente & comitante ſingulis temporum momentis. Sed erit de tota efficientia ſalutis, certitudine effectuum, & euentuum admirabilitate de religione Principis, verecundia, & caſtitate ceremoniarum & rituum, deinceps differendi locus proprius, nunc ad propoſitum reuertamur, vnde paululùm digreſſi ſumus. Proculdubio eſt omnem virum ſanctum, & vnamquamque fœminam ſanctam, dare ſalutem alteri, & ferre ſuppetias ægrotanti, miris ſed veris medendi modis, non niſi inſtinctu diuini ſpiritus. Inſiſtamus in cæteris gratijs, quod de hoc vno enunciatur verè affirmabitur de reliquis clariſſimum munus & opus eſt prophetia, ſiue ea ſit futurarum rerum prædictio, ſiue doctrina: At nemo propheta tam excellenti dono gauiſus eſt vnquam, vt quando ſibi adlubeſceret, annuntiaret prophetiam, ſed cùm afflatus eſſet ſpiritu ſancto; *non enim volun-* *2.Pet.1.*

 tate

tate humana allata eſt prophetia aliquando, ſed ſpiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines: prophetæ conſulebant Dominum in dubijs & difficilibus rebus & temporibus, plebs autem Dei conſulebat prophetas: omnino autem ſpiritus prophetarum ſubijciebantur prophetis, prophetæ autem ſubijciebantur Deo. Ex quo facile eſt intellectu cuipiam, non ſemper prophetiæ Dominum adfuiſſe prophetis, ſed tantiſper dum, â Deo ad aliquid prænoſcendum & prædicendum mente illuſtrantur. Quæcunque igitur
Act.11. conſtantiſſimè & ſcientiſſimè enunciant, eorum ſcientiam edocuit ſpiritus, quæque planè neſciunt, ea celare eos prudenter voluit ſpiritus ſanctus. Memorabile illud eſt de Agabo propheta, cùm deſcendiſſent prophetæ Hieroſolymis Antiochiam, nobilem Syriæ metropolim, ſed cognomento Chriſtianorum multò nobiliorem, *ſurrexit vnus ex eis nomine Agabus, qui ſignificabat per ſpiritum, famem magnam futuram in vniuerſo orbe terrarum, quæ contigit ſub Claudio.* A quo (quæſo) edoctus prophetiam Agabus? à ſpiritu. A quo incitatus, vt enunciaret prophetiam? ab eodem ſpiritu: vidit, vel potiùs præuidit in ſpiritu, ſed ſignificauit, ἐσήμανε διὰ τοῦ πνεύματος: *per ſpiritum*; multa quidem per ſpiritum abſconduntur ab oculis mentium noſtrarum, multa etiam reteguntur per eundem ſpiritum: *Pater autem gloriæ dat ſpiritum ſapientiæ ac reuelationis, &*
Epheſ.1. Act.19. *teſtimonium Ieſu eſt ſpiritus prophetiæ:* haud ſanè mirum

mirum cuiquam eſſe videatur,ignorare quædam etiam virum iſto prophetico ſpiritu imbutum: Elizeus Dei propheta eximius ingenuè faſſus eſt ſe neſcire mortem filij Schunnamitidis: cùm enim mulier feſtinatione maxima perueniſſet in montem Carmel ad virum Dei, & prehendiſſet pedes eius, erupit propheta in hæc verba: *anima eius erat in amaritudine, & Iehoua celauit me, neque indicauit mihi.* Quin etiam Elias numerum certe, & multitudinem non exiguam occultiorum profeſſorum religionis veræ ignorare viſus eſt. At quantus propheta Elias in Iſraele? Multa reuelat Deus ſuis, vnde multa ſciuntur, multa etiam neſciuntur ab illis, ſi omnium rerum eſſent conſcij, quod ſoli Deo conuenit, putarentur Dij: Si omnium rerum eſſent vel maximarum neſcij, nullam inirent familiaritatem cum ſpiritu Dei: quoties quidem afflantur eius ſpiritu, toties vel rerum publicarum conuerſionem, vel ruinam regnorum, vel interitum perſonarum nobilium, vel annonæ charitatem, vel ſiccitates, vel pluuiam prædicunt. Et tamen ſic loquitur ſcriptura, quaſi interdum viri Dei, rerum maximarum & mediocrium ſint bene conſcij, hoc eſt multiſcij ſint, non omniſcij quod ſolius Dei eſt. Ita enim legimus memoriæ proditum, cùm rex Syriæ bellaret cum Iſraele, & conſilium caperet, ac deliberaret cum ſuis ſeruis de caſtris metandis, & manu conferenda, hoc & illo loco adoriemur hoſtes noſtros, mittebat nuntium *vir dei ad regem Iſraelis, caue*

 talem,

talem, vel talem locum tranſeas, nam ibi Syri inſidiantur. Quare rex admonitu viri Dei locum eum communiuerat, & bene ſibi conſuluerat, *non ſemel, neque bis, ſed pluribus vicibus.* Oborta inde magna ſuſpicione proditionis ſeruorum vel conſiliariorum vnus cæteris perſpicacior ſic inquit: nemo de nobis (Domine mi rex) regi Iſraelis, vel
2.Reg.6. dicta vel facta retulit, *ſed Elizeus propheta indicat regi Iſraelis verba ipſa ſecretiora quæ loqueris in conclaui cubilis tui:* Elizeus propheta quis demùm fuerat? vnde audiuerat arcana colloquia & clandeſtina conſilia regis Syrorum? certe Dominus Deus exercituum retexit, *auris Zelotypa audijt omnia.* Sed quorſùm iſta? nimirum vt vnuſquiſque intelligat, tantum luminis prophetici, tantum gratiæ ſanationis, diffundi in mentes & corda fidelium, quantum defluit â patre luminum, apud quem ne tantilla conuerſio eſt, vel conuerſionis vmbra: deinde tantum quemque virum Dei, ſiue prophetam, ſiue operantem mirabilia, ſiue ſanitatem tribuentem valere, quantum ope, & auxilio, & incitamento diuini ſpiritus adiutus valeat, cæteroqui ne hylum profuturum arbitrer. Ac ne longè abeam, Elizeus cuius exemplum ſit inſtar omnium, niſi excitatus, & adiutus ſpeciali illuſtratione, & inſpiratione ſpiritus Dei, nihil egregium & ſingulare poterat præſtare. In illa nempe expeditione trium regum regis Iehoſophat regis Iudæ, regiſque Iehoram cum rege beneficiario, vel prorege Edomæorum aduerſus

Meſcahh

Meſcahh regem Moabitarum Pecuarium rebellantem, quo tempore deſcendiſſent ad Elizeum, vt conſulerent Iehouam,neceſſe habuit propheta pſaltem aſſumere ſibi vel fidicinem, cuius muſices opera animus eius perturbatus propter præſentiam regis Iſrael inſigniter impij tranquillior redderetur, & ſpirituali carmine componeretur, ad oracula cœleſtia prædicenda; *Itaque eueniret, vt pulſante fidicine adeſſet ei manus Iehouæ, & ediceret Iehoua, faciendæ ſunt in valle hac multæ foſſæ, nam ſic ait Dominus, non ſenſuri eſtis ventum, nec viſuri eſtis pluuiam, & tamen vallis iſta implebitur aqua, vnde bibatis vos, pecoraque & iumenta veſtra.* 2.Reg.c.3. Ergo in his muneribus magnarum curationum perfungendis, quarum gratia diſputatio tota inſtituitur, ergo in hijs mirabilibus effectionibus obeundis,animaduerſione dignum eſt ordinariè,& vulgariter non fieri illiuſmodi miracula quando volunt homines, ſed cùm vult Deus homines ad talia faciunda impellere; nec eſt viſum ſpiritui ſancto ſemper impellere & incitare, ſed tum demùm, cùm ad Dei honorem, ac vtilitatem hominum illa miraculorum gloria redundabit. Ac tum quidem anſas mille dat deus,& quaſi perpulchram materiam ſuppeditat in qua ſe exerceat vnuſquiſque, & donum ſuum ſpiritu Dei excitante ſpiritum hominis, & quaſi ignem ex ſilice excutiente, ne ipſe quidem glorioſus author, & princeps mirandarum actionum voluit ſemper gloriam ſuam conſpicuam reddere,multò minùs homo,

homo, cui ex diuinæ voluntatis permiſſu & iuſſione licitum eſt patrare miraculum. Deo igitur adeſt facultas ſemper, volūtas ſæpiſſimè peragendi talia, humanæ voluntati obeſt aliquando occulta Dei voluntas, prodeſt autem non minus ſæpe, vel potiùs ſemper diuina motio, vel inſtigatio ſpiritus: etenim Deus hominis voluntati certos limites præſtituit, & quoſdam quaſi cancellos circumſcribit: verſemur in exemplo, potuit Petrus, & voluit Ananiam & Sapphiram coniugem eius, quod interuertiſſent aliquid ex pretio poſſeſſionis diuenditæ, vt mendacio fallerent ſpiritum ſanctum, exanimare ac repentina morte percellere, hoc eſt (vt prudenter Hieronymus explicat) *Petrus nequaquam imprecatur eis mortem, vt ſtultus Porphyrius calumniatur, ſed Dei iudicium prophetico ſpiritu annuntiat.* Sed an tantum potuit quantum ipſe Petrus voluit? iſtud non perinde certum eſt, probabilius eſt dictu, id voluit Petrus, quod voluit ſpiritus, noluit autem ſpiritus interdum, nam illud nimis ſepe, ſecùs aliquando videmus contingere. Auſus eſt Paulus, & quidem officio functus eſt pij & prudentis viri, diſtringere gladium ſpiritualem contra quendam virum magum & pſeudoprophetam, qui connitebatur auertere à fide Sergium Paulum Proconſulem Cypri, ſic enim interminatus eſt, intuens, *O plene omni dolo, & omni fallacia, fili Diaboli, inimice omnis iuſtitiæ non deſinis ſubuertere vias domini rectas, & nunc manus Domini ſuper te, & eris*

Epiſt. ad Demetriad.

Act. 13.

cæcus non videns ſolem vſque ad tempus: & confeſtim cecidit in eum caligo, & tenebræ, & circumiens quærebat, qui eum manu prehenderet, ſed non eſt auſus ligare eum iſto anathematis vinculo, & oculorum damno punire, niſi repletus fuiſſet ſpiritu ſancto, ac efferbuiſſet ſpiritu prophetico ac heroico: toties audebat Paulus, audebant reliqui quoties audiebant verbum Domini iubentis, vel ſuaſionem ſpiritus inſinuantis talia: cuius generis igitur eſt hæc facultas virtutum edendarum? vnius certè & eiuſdem, ac conuenientis cum illo ſanandi chariſmate, prophetico munere, ac ſpirituum diſcretione, quæ vno & eodem loco commemorat Apoſtolus, de ijſdem idem ſentiendum eſt. Quotuſquiſque eſt qui prudenter poſſit dignoſcere, ac ſuo diſcrimine ſeparare, tam infinitos numero, tam ſolertes & actuoſos malitia, tam varios & multiplices calliditate & aſtutia ſpiritus? hic vir habet ſpiritum mundi, ille alter ſpiritum immundum habet, alius coinquinationis ſpiritum, alius ſpiritum κατανύξεως, alius ſpiritum erroris, vel horroris, aut timoris ſpiritum, multi à ſpiritu ſuperbiæ, & faſtus, inuidiæ, vanitatis; innumeri hæreſeos, ſchiſmatis, apoſtaſiæ ſpiritu occupātur. Iam vero quis poteſt diſcrimen interponere vbi vix aliqua, vel occulta ſit internoſcendi nota? Perfectus eſſe debet, & perſpicax, & ſolers, & qui in propinquo mentem habet, ἐπητὺς ἔσι ϗ ἀγχίνοος: ſummi enim acuminis ac ſollertiæ eſt facere coniecturam de ſpirituum diſcrimine,

1. Cor. 7. *Rom. 11.* *1. Tim. 4.* *2. Tim. 1.* *Odyſſ. 5.*

Hebr. 5. *perfectorum eſt ſolidus cibus inquit Apoſtolus, eorum ſcilicet qui propter habitum, vel conſuetudinem exercitatos habent ſenſus, ad diſcretionem boni & mali:* ſicut enim chariſma ſanitatis requirit ſanctiſſimum hominem & ſolertiſſimum, prophetia diſertiſſimum eloquijs Dei, & perſpicaſiſſimum, virtutum edendarum facultas, ſpiritu potentiſſimum, ita hæc diſcretio ſpirituum acutiſſimum & exercitatiſſimum deſiderat. *Sunt enim diſcrimina operationum, ſed vnus Deus, & diſtributa munia miniſteriorum, vnus autem Dominus*, multiplicia chariſmata, vnus autem ſpiritus à quo prodeunt, & per quem proſunt eccleſiæ, vniuſmodi autem ſunt in eo, quod motiones tranſeuntes ſunt, & inanes motiones, niſi tum cùm ſpiritum ſanctum authorem & adiutorem produnt. Quæ & qualis ſit ſanationis gratia, & quando, cuiuſque inſtinctu & permiſſu vtenda ſit, abundè perſpeximus, vnde autem fieret & per quam demùm cauſæ efficientiam ſanitas contingeret, ex verborumne prolatione nuda, aut ex ſolennitate actionis piæ & religioſæ, aut ex virtute aliqua creata eſſet oriunda, porro videamus. Fundamentum totius diſputationis ego libenter iecerim hoc, nullum miraculum quantumlibetglorioſum, quod aut vnquam vidimus, vel audiuimus, vel literis conſignatum meminimus factum fuiſſe ex virtute aliqua creata quæ in hominibus inhæreret, nullam miraculoſam curationem, ne hanc ipſam potentiſſimæ & perfectiſſimæ in hoc genere

nere ELIZABETH Æ illuſtriſſimæ REGINÆ, ſanitatis effectionem prouenire ex virtute creata inſidente in homine,ſed ex virtute Dei aſſiſtente; nullius cuiuſquam mortalium virtus, vel ſancti-monia, vel pietas vel potentia hominis valet,hoc per ſe præſtare,quaſi ex ſe,nedum ceremoniarum vel reliquiarum fragmenta,& veſtimenti fimbria, & ſudaria aut ſemicinctia efficere quibunt. Nam quod attinet ad iſta, quæ deferebantur ad ægro- *Act.19.v.12.*
tantes, â contactu corporis Pauli, erant ſigna & ſymbola ad gignendam & confirmandam fidem illorum, qui ſanandi eſſent in abſentia Apoſtoli, vt omnibus innoteſceret planiùs, chariſma ſani-tatis quod acceperat Paulus â Domino, nequa-quam affixum aut alligatum fuiſſe corpori ſuo, quo minus abſentibus diſpenſari potuiſſet. Vir-tutes autem operabatur Deus,per Pauli manum, Pauli manus erat nihil aliud quam inſtrumentum omnipotentis Dei. Veſtimenti fimbria multo minorem complexa eſt virtutem. Eſt enim ani-ma nobilior corpore,corpus quiddam nobilius veſtimento : ſed Dominus perſentiſcebat virtu-tem de ſe,id eſt ſuo corpore exeuntem : reliquiæ vero ne minimam efficacitatis particulam con-tinent,quippe quæ nullius pretij ſunt, ſi ad ipſos in cœlis ſanctos conferantur. Sanctorum reliquiæ autem nullæ ſunt niſi virtutes eorundem, ad imi-tationem propoſitæ,ac ob eam cauſam literis po-tiùs quam loculis cuſtoditæ. Dei manus ſaluti-fera eſt, Deique brachium totum auxiliare eſt,

 nullius

nullius cuiuſquam pietas effectrix vllarum ſanitatum reputanda eſt. Quod profectò Petrus non diffitebatur, cum hominem *claudum ab vtero matris* alleuâſſet, ita quòd *roborata eſſent crura & malleoli, & exiliens ſtaret & ambularet & ingrederetur templum cum illis & laudaret Deum*, qui poſt quadraginta annos incolumis conſtitit. *Quid (inquit) vni Iſraelitæ miramini in hoc, aut nos ita intuemini quaſi nos noſtra virtute aut pietate fecerimus hunc ambulare, Deus Abraham, Deus Iſahac, Deus Iacob, Deus patrum noſtrorum glorificauit filium ſuum Ieſum, & in fide nominis eius hunc, quem vos videtis & noſtis, confirmauit nomen eius & fides quæ per eum eſt dedit integram ſanitatem* ὁλοκληρίαν, *ſiue integritatem ſui corporis in conſpectu omnium veſtrûm*. Parumne liquet non eſſe in cauſſa vllam propriam virtutem, vel potentiam, pariter duûm licet Apoſtolorum primariorum, non ſanctitatem vel pietatem aliquam inſignem (quanquam ambobus illis nihil ſanctius nihil religioſius, qui in templum aſcendiſſent ad horam orationis nonam) ſed ſi ad veram cauſam indagandam velint accurrere, tota vis nomini Ieſu, eiuſque ſanctitati tota efficacia, miracula eius virtuti eſſet aſcribenda. Intereà non eſt negandum eundem Petrum proximè & ſecundum Deum ſalutem dediſſe viro claudo, nimirum hoc nobile donum accepiſſe à Domino vt eundẽ & alios ſanaret: *argentum & aurum nõ habeo, quod autẽ habeo do tibi*, tuum erit ſanitas meũ eſt ſanatio. *In nomine*

Act.3.

Auguſt. de ciui. Dei lib.22, c.5.

Ieſu Nazareni ſurge & ambula; Itàq; erexit eum iacentem apprehenſa manu eius dextera, quod breuiſſimo compendio factum legimus ab eodem Petro, dum inuenit Lyddæ Æneam *paralyticum ab annis octo decumbentem in grabato, ait ei confeſtim, Ænea ſanat te Dominus Ieſus Chriſtus, ſurge & ſterne lectũ tibi:* & dicto citius pene expeditiuſquè præſtitum meminiſſe poterimus ab Anania Damaſceno, qui poſtquam impoſuiſſet manus Saulo, qui ſtatim cognominabatur Paulus, dixit *frater Saule Dominus miſit me, qui apparuit tibi in via, qua veniebas vt viſum recipias & implearis ſpiritu ſancto, & extemplo ceciderũt ab oculis eius ſquamæ:* Ecquid ad Dei gloriam illuſtrius quam Dominũ Ieſum dare huic ſcotomatis medicinam, dare alteri paralyſeos remedium & præſentiſſimum & præſtantiſſimum? ecquid ad Apoſtolorum nomen & famã glorioſius, quam per eos dare? quid eſt hoc ipſum per eos dare? an vult Dominus gloriam ſuam alteri cuipiam dare? nunquid caliginis vel nubeculæ aliquid offunditur, & labeculæ aſpergitur altitudini illius gloriæ quæ eſt in cœlis? Immò gloriæ diuinæ ſplendor tanto magis relucet in eiuſmodi vaſculis gloriæ: ſicut enim Solis lumen non ex eo diminuitur, quòd vaſa ſphærica ſyderum repleantur lumine, nec ſupera corpora aſtrorum ſunt minoris influentiæ, virtutiſue, quod in inferiora influant & recipiantur ab eis, quoniam aſtra ſuum lumen a ſole mutuantur, & hæc infra lunæ conuexum a ſuperiorum

Act. 9.

corporum lationibus gubernantur: Sic neq; ſanctorum hominum virtus & potentia in edendis talibus miraculis curationum, minùs reddit conſpicuum diuiuæ lumen gloriæ, ſed altiſſimi gloria fulgidior longe eſt, latequè diffunditur per tales radios, paſſim & vbiquè coruſcantes, et in mortalium mentibus reſplendet, quippe quòd Deus eiuſmodi dona dedit hominibus, & in fragilioribus & quaſi teſtaceis vaſculis, tam præſtantis & gratiæ, & gloriæ tam precioſos theſauros recondidit; glorificandus magis ipſe indies in creaturis ſuis. Plane igitur homo inſtrumentum eſt, Deiq; organum, Deus enim opifex eſt & magiſter totius artificij, miniſter homo eſt & ſeruus Dei, qui quidem ſummus honos eſt: debet autem homo obedire & obtemperare Deo, cum Deus impellit, vel cum ſpecialiter inuocatur nomen Dei ab homine inter operandum: ſumus vero cooperarij Dei quicunque eius opus facimus.

Circa quod verſetur ſanationis donum. *Cap. 3.*

EXpedita itaq; totius definitionis ratione huiuſce chariſmatis, quam paulo ante propoſuimus paucis abſoluenda eſt illa quæſtio, qua indagatur, circa quod verſetur hoc ſanandi donum, ſitne morborum naturaliter curabilium, an potiùs incurabilium

omnino

omnino? priuſquam ad antiquitatem & diuturnitatem doni explicandam deueniemus, vt liquido omnibus conſtet totam rationem curandi ægrotos ſiue paralyticos, ſiue epilepticos, ſiue hydropicos, ſiue dyſenteriacos, ſiue ſtrumoſos, eſſe miraculoſam; hoc eſt ipſam formam ſanandi haud vacare miraculo, in materia tali quæ cæteroqui ſanabilis exiſtat interdum; interpretabor animi mei ſententiam planiùs, cum Paulus patrem Publij dyſenteriacum, & febre correptum curaret, erat cura mirabilis, morbus naturaliter ſanabilis: Febris enim quocunque in genere eſt, licet perer moleſta ſit, profligari poteſt aliquando, & dyſenteria perfectè ſanari, ſecundum maiorem minoremuè plurium pauciorumuè graduũ latitudinẽ ſanitatis. Etiam deplorati nonnunquam ab ipſo limine, & veſtibulo mortis reuocantur ad valetudinis integritatem. Cum Chriſtus vel paralyſin, vel hæmorraghiam ſanaret, nemo negârit, paralyſim in ſe, & profluxum ſanguinis per ſe, ſi quis inſpexerit eſſe medicabiles morbos; quanquam probabile eſt Dominum Ieſum incidiſſe in eos omnes, qui difficulter ſanari potuerunt, *ſed deſperatis* (quod dixit Marcus Tullius de Republica) *etiam Hippocrates vetat adhibere medicinam*, Chriſtus non vetat, cui omnis morbus erat expugnabilis; quemadmodum & Chriſtianus non deſperat Chriſto duce & auſpice, oratione & impoſitione manuum morbum expellere. Multi ſancti & beati viri varios morbos ſuis medendi

Lib.16.Epiſt. 14.

modis

modis expulêre. Et in quibus eſt aliquid diui-ni, quid ni diuina manu adiuuentur morbi? Iam verò ſi quis miris ſed veris modis medelam ad-hibet morbis, morbus naturalis eſt, curatio ſupra omnem vim naturæ eſt, vt in exemplo verſemur, quod ſæpius ante oculos nobis obuerſatum eſt, cuiuſquè quotidiana nobis vſura conceſſa eſt in-tuendi, cum incredibili animi voluptate ac læ-titia, hic morbus qui vocatur ſtruma (id eſt hu-mor in quo ſubtus concretæ quædam ex pure & ſanguine quaſi glandulæ oriuntur, ac vt pluri-mum per pectus & guttur ſerpit) popularis mor-bus eſt, & nulli parcit ætati ſexuiquè & ſanabilis quidem, ſi quis ipſius morbi naturam conſide-ret, niſi veniat ad extremum, tum enim morbi malitia vincit omnem curam, ex neglectione e-orum, quæ prodeſſe potuerunt. Atqui ſiue cu-rabilis, ſiue incurabilis ſit in materia ſua, perinde medicabilis eſt ei, qui habet hoc donum ſanan-di ſtrumam. Nequè enim *Clariſſima Princeps* inquirit ſitne infantulus, an ſenex, vir an fœmina, vetus an noua ægritudo: Ipſius MAIESTAS ad eundem modum curat ſingulos contagione morbida afflictatos, applicatione ſola, vel impo-ſitione manuum ſuarum, & precibus tam ſuis quam totius eccleſiæ, iam tum præſentis, non ſine ceremonijs ſolennibus: quod ego in ali-quo miraculi loco & numero ponere debeo, cum videā ſanitates hominibus antea ægerrimis inde obuenire fœliciſſimè, miraculnm vocò cum

Auguſtino

Miraculum voco cum Auguſtino ad Honoratum,*quicquid inſolitum ſupra ſpem, vel facultatem mirantis apparet. Et magnalia vel mirabilia appellamus, quæ fiunt contra cognitum, ſolitumquè naturæ curſum*, ſicut idem Auguſtinus libro 6. contra Fauſtum, capite tertio,ſuo diſcrimine diſtinguit & naturam & miraculum. *Naturam appellamus cognitum nobis curſum ſolitumq́ naturæ; contra quem Deus cum aliquid facit, magnalia, vel mirabilia nominantur.* Propriè igitur miraculum erit cenſendum ſanationis donum, eiuſquè efficientia ſtupenda quidem, licet miraculorum quædam ſit inæqualitas, omnium tamen dignitas admiranda eſt,et vtilitas diſpar: quatenùs verò â ſolito naturæ ordine & curriculo recedere conſueuerunt,alia alijs ſunt præſtantiora,non vtiliora ſemper. *Amen, Amen, dico vobis*,inquit, ſeruator Chriſtus, *qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad Patrem vado, & quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam; vt glorificetur pater in filio:* ac quaſi dictum ſuum Dominus confirmaret auctoramento nouo, ſtatim ſubiungit, *Si quid petieritis â me in nomine meo hoc faciam*, ac ſi diceret, in rebus mirabiliter factis, non vos facitis, ſed ego facio: Inter ipſa Dei opera tantopere prædicanda, quæ proprio miraculorum vocabulo inſigniuntur, alia alijs ampliora & auguſtiora ſunt, vt enim ſol retrocedat & ſtet luna, grande miraculum eſt, & magnificentiam Dei & omnipotentiam cer-

Auguſt. de vtilitate creden. c. 16.

Auguſt. lib. 6 con. Fauſtum.

Ioh. 14. 5. 12.

cernere eſt: at lumen cæco, vitam mortuo reddere, perinde magnum eſt, & repentè quempiam e morbo diuinitùs curare, vel aduenientes beare ſalute corporis, conſuetudine ſine dubio communius eſt, commoditate & vtilitate generis humani haud quidêm minus eſt, & miraculum modo & ratione facti reputandum eſt. Rarefactio & denſatio quidem aeris, vel reſolutio in pluuias ad preces Moſis vel Eliæ, ſtupendum quiddam eſt, etſi vt rarior & denſior ſit aer aliquando miraculum non eſt. Iſtud libenter obtinuerim, dare ſalutem ſtrumoſo, integritatem paralytico, alioſué curare morboſos, non eſt fortaſſis difficile viro medico, ſi ad curandi officium vocetur opportuniùs, at dare ſolo contactu & deuotione precationum, commodare ſanitatem aliquibus, abſque pharmacis, vel Chirurgorum opera, & immediatè (vti loquuntur ſcholæ) operari, vel ad minimam temporis intercapedinem, non ſolum res admiranda eſt, ſed iure merito miraculum dicendum eſt.

Quandiu

Quandiu extiterit ſanationis Chariſma, & an ab vltimis temporibus repetendum ſit, & an aliqui ſemper miraculorum gloria floruerint.

Cap. 4.

IAm ante probauimus Apoſtolos, Apoſtolicoſq; viros hoc eximio ſanationis dono præditos fuiſſe, perindè autem probabile eſt eorum diſcipulos, eidemquè ætati primææuæ eccleſiæ viciniſſimos, ſimili munere non caruiſſe. Ex quo luculenter deducimus, nullam ætatem Chriſtianorum hominum, luce exemplorum illiuſmodi ſanitatum eguiſſe. Ergo ab innumeris perſonis quædam paucitas, ac ab infinitis locis potiùs quorundam celebritas petenda eſt, & repetenda mirabilium curationum diuturnitas, ac claritas, vt ſi vlli miraculorum gloria floruerint, & iſta gloria florentes fuiſſe aliquos credibile eſt, & ſi non omnes interierint miraculoſæ effectiones, nec iſtam interituram eſſe conſentaneum rationi eſt. Primum igitur tacitæ nonnullorum ſiue obiectioni, ſiue calumniæ ſatiſſaciemus, priuſquam exemplorum enumerationem bene longam inſtituemus: fortaſſis enim eandem opinioné male conceptam, in ipſo limine & veſtibulo orationis huius abiecturi erunt, vel cum Auguſtino, illis & ſanctiore, &

ſapiĕtiore retractaturi. Videtur autem Diuus Auguſtinus in ea ſententia olim fuiſſe conſtitutus, miracula minimé perdurâſſe in ſua tempora. *Item quod dixi, nec miracula iſta, in noſtra tempora durare permiſſa ſunt* dixit autem libro de vera religione, capite 25. totidem verbis, *ne anima ſemper viſibilia quæreret; vt eorum conſuetudine frigeſceret genus humanum, quorum nouitate flagraret:) verum eſt id quidem, non enim nunc vſqué cum manus imponuntur baptizatis, ſic accipiunt Spiritum Sanctum, vt loquantur linguis omnium gentium, aut nunc vſqué ad vmbram tranſeuntium prædicatorum Chriſti, ſanantur infirmi, & ſi qua talia tunc facta ſunt, quæ poſtea ceſſaſſe manifeſtum eſt: ſed non ſic accipiendum eſt, quod dixi, vt nunc in Chriſti nomine fieri miracula nulla credantur: Nam ego ipſe quando iſtum ipſum librum ſcripſi, ad Mediolanenſium corpora martyrum in eadem ciuitate, cæcum illuminatum fuiſſe iam noueram, & alia nonulla, qualia tam multa etiam iſtis temporibus fiunt, vt nec omnia cognoſcere, nec ea quæ cognoſcimus, enumerare poſſimus.* Sed veniamus ad illud ſæculum, quo vixit ſanctus Auguſtinus ſuo ordine & ſerie paulò poſt; retroſpiciamus nunc ſuperiora illa ſæcula, & vltimam memoriam eccleſiæ poſt Apoſtolos, & Apoſtolicos viros recordemur. Neq; enim ſolummodo inualuerunt effectiones admirabiles, viuentibus Apoſtolis, & eorũ adiutoribus et cooperarijs, hoc eſt vſq; ad ætatem Simeonis fratris et conſobrini Domini,

Retract. lib. 1. cap. 4.

Euſeb. hiſt lib. 3. cap. 29.

Domini, filijque Cleophæ epiſcopi Hieroſolomitani, & martyris, qui annos centum ſupra viginti natus, diem obijt, (ad cuius vſque tempus eccleſia erat παρθένος καθαρὰ καὶ ἀδιάφθορος, *pura & incorrupta virgo*) ſed etiam poſtmodo cum Quadratus, alijque Apoſtolorum ſucceſſores erãt ſuperſtites. *Diuini namque ſpiritus*, teſtante Euſebio, *etiam ad id temporis, plurimæ admirabiles virtutes, operationes ſuas exercebant*, & clariſſima eccleſiæ lumina paſſim miraculorum radios per vniuerſum orbem terrarum diffundebant, ad Adriani vſque tempora ſub Antonino, & Marco Aurelio imperantibus. Tertullianus autem ad illam ſuperiorem ætatem reuectus, vt in his proferendis perturbem ætatum ordinem, *quando inquit non geniculationibus noſtris, & ieiunationibus noſtris, etiam ſiccitates ſunt depulſæ? tunc & populus acclamans Deo deorum, & qui ſolus potens in Iouis nomine Deo noſtro teſtimonium reddidit, Et quanti honeſti viri, de vulgaribus enim non dicimus, aut à dæmonijs aut valetudinibus remediati ſunt? Ipſe etiam Seuerus pater Antonini Chriſtianorum memor fuit, nam & Proculum Chriſtianum (qui Toparchion cognominabatur) Euhodeæ procuratorem, qui eum per oleum aliquando curauerat, requiſiuit, & in palatio ſuo habuit, vſque ad mortem eius, quem Antoninus optimè nouerat lacte chriſtiano educatus. Sed & clariſsimas fœminas & clariſsimos viros, Seuerus ſciens ſectæ eſſe, non modo non læſit, ſed teſtimonio exornârit.* Ex quo abundè liquet, quo in pretio habita ſit hæc anti-

Ibid. c. 34.

Tertul. lib. ad Scap.

qua virtus curandi ægrotos, & patrandi eius generis miracula. Tantumque aberat ab obtrectatione inuidiæ, quæ ſolet lacerare plæroſque, vti ea non modo non exulcerare gratiam hominum potentium, ſed potiùs conciliare videretur: non enim tam Chriſti pauperes, quam mundi principes, patrocinio & tutela ſanctorum virorum indigebant. Tertullianum Irenæus annis aliquot ætate proximè ſuperiore paulùm anteceſſerat, ſed laude tamen horum donorum longiùs proceſſerat; quippe Irenæus etiamnum puer audiuit Polycarpum in Aſia, Polycarpus autem Iohannis Euangeliſtæ diſcipulus, cùm adhuc triumphis Martyrum nobilitaretur eccleſia, & manſiſſe eo ſæculo veterum eccleſiæ chariſmatum manifeſta veſtigia, ipſe libro quinto refert, *quemadmodum & multos audiuimus fratres in eccleſia, prophetica habentes chariſmata, & per ſpiritum vniuerſis linguis loquentes, & abſcondita hominum in lucem producentes, ad vtilitatem, & myſteria Dei explicantes quos & ſpirituales vocat Apoſtolus, ſecundum participationem ſpiritus exiſtentes ſpirituales*, & paulò antè *libro 2. c. 58. Quapropter alij præſcientiam habent futurorum, & viſiones & dictiones propheticas, alij autem laborantes aliqua infirmitate, per manus impoſitionem curant, & ſanos reſtituunt. Iam enim quemadmodum diximus, & mortui reſurrexerunt, & perſeuerauerunt nobiſcum annis multis: quid autem? non eſt numerum dicere gratiarum quas per vniuerſum mundum eccleſia à Deo accipiens, in nomine Chriſti Ieſu*

Iren. lib. 2. c. 32. Euſeb. hiſt. eccleſ.

Iren. lib. 5.

Iren. lib. 2. c. 58

ſti Ieſu crucifixi, ſub Pontio Pilato per ſingulos dies, in opitulationem gentium perficit, neque ſeducens aliquẽ, nec pecuniam ei auferens, quemadmodum enim gratis accepit á Deo, gratis & miniſtrat, nec inuocationibus angelicis faciat aliquid, nec incantationibus, nec aliqua praua curioſitate, ſed mundè & purè & manifeſtè orationes dirigens ad Dominum qui omnia fecit, & nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in virtute ſecundum vtilitates hominum, ſed non ad ſeductionem perfecit, ex quo dilucidè colligit, *ſi itaque & nunc nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti beneficia præſtat, & curat firmiſſimè, & verè omnes vbique credentes in eum, ſed non Symonis neque Menandri, nec Carpocratis nec alterius cuiuſcunque, manifeſtum eſt quoniam homo factus conuerſatus eſt ; cum ſuo plaſmate, verè omnia fecit ex virtute Dei.* Obtinuimus iam annos pluſquam ducentos, non erit difficile aliorum annorum duos centenarios adiungere: quibus ſi alios centum pluresue placuerit adſcribere, nullo negotio libebit in diuturna poſſeſſione rei pulcherrimæ pedem ponere. Suffragantur autem nobis multa doctiſſimorum teſtimonia, quæ ſingula ſuo tempore dicenda ſunt, omniumque contradicentium cateruis hominum nuper natorum in eccleſia obſiſtere poſſunt. Origenes autem Tertulliano non multò poſterior, ſuo quaſi calculo approbat cuncta, quæ à Chriſtianis fierent miracula, contra Epicureum Celſum ſcribens, qui impiè commentarium ediderat contra Iudæos & Chriſtum idemque veri ſermonem *Origenes lib. 2. contra Celſum.*

inſcripſe-

inſcripſerat,ratus ſi deſtrueret Moſen,facile Chriſtum deſtructum iri: cùm idem Origenes hæc omnia Chriſtianorum mirabilia dona in eccleſia etiam perpetuari videret, ac vt in clariſſima luce & oculis omnium collocari cerneret indies contra iniquos Æſtimatores talium, *ſunt (inquit) certis iudicijs examinanda eorum miracula, deſumptis ex moribus & vita, tum ex miraculorum effectibus, afferantne damnum hominibus, an correctionem moribus, vt ſciamus quæ ab incantatore fiant, miniſterio dæmonum, vel ab anima pura ſanctaque & afflata diuino ſpiritu. Quod ſi quis prodigioſa fateretur miracula, negans vlla patrari diuinitùs, perinde facere videretur ac ſi faſſus ſophiſmata quædam eſſe & rationes probabiles negaret veras ac dialecticas.* Veris igitur omnis generis miraculoſis tamen actionibus & fidem adhibendam & teſtimonium perhibendum eſſe Origenes cenſet, & cum examine & probatione non abnuit. Sed inquit aliquis fortaſſis, non eſt dubium de ſanguinarijs temporibus eccleſiæ ſub perſecutorum iugo, totos tercentum annos, hæc omnia vel plæraque chariſmata viguiſſe. Neque grauate concedent durauiſſe quandiu procellis & turbinibus agitata & afflictata eſſet eccleſia, ſed cum ſemel à cæde, â flamma, alijſque tormentis interquieuerat, vel parciùs, vel non omnino apparuiſſe. Quare dabit quod habent Hieronymus de viris illuſtribus, & Nyſſenus S. Baſilij frater de Gregorio Thaumaturgo & alijs. Atqui hoc dictu durum eſt; nos enim trecentis annis ante

Concedet

Concilium

Concilium, Nicænum, alios tercentum ſubſequutos annumerabimus: infinitum eſſet omnia percenſere numerando, omiſerim Sanctum Athanaſium, qui tempore Niceni Concilij vixit, eiuſque iudicium, enumerat Baſilius libro de ſpiritu ſancto; Spiritus ſancti dona, *omnia in illo perfecta ſunt, dilectio, gaudium, pax, tolerantia, bonitas, prudentia, ſapientia, conſilium & operationes virtutum, dona ſanationum & quæcunque alia.* At quis ſolertior in ſingulis exequendis S. Baſilio? non (opinor) ipſe Galatem Valentis Imperatoris filiū curabilem eſſe ſpopondiſſet, ac ex morbo deploratiſſimo ſanabilem, dummodo pater ab Arrianorum caſtris recederet, neq; Modeſtum Valentis præfectum, ſæuo correptum morbo, reapſe curauiſſet; nec (exiſtimo) Ambroſius Baſilij æqualis, Stilichonis ſeruum â dæmone correptum, liberare & cupijſſet & præſtitiſſet, ſi Deo viſum fuiſſet illis temporibus auferre de medio eccleſiæ gremio, hæc egregia ſua chariſmata, nec eundem rurſus Stilichonis ſeruum Deo & hominibus exoſum, & aduerſus Ambroſium ingratum, poſtea in Ambroſiana Baſilica commorantem, integrū & ſanum corpore, ſed malè ſanum mente & officio, quippe qui falſas tribunatus epiſtolas confecerat, Satanæ propterea tradidiſſet in interitum carnis, ne talia aliquis in poſterūm audeat admittere, niſi aliqua virtutum edendarum illis temporibus facultas in nonnullis fuiſſet reperta. Quod ſi quis de rebus tam perſpicuis & claris

Theod. l. 4. c. 17.

Paul. in Vit. Ambroſ.

dubitationem aliquam in medium allaturus eſt, næ ille videtur mihi in media luce cæcutire, ac ſibi ſempiternam noctem offundere qui ſibi præclarè cauerit, nulli fuerit crediturus teſti, ne Ambroſio, ne Baſilio qui ſemper ſancti, ne Origeni, ne Tertulliano qui ſemper docti habiti ſunt, ne Irenæo, alijſque qui Martyrij laude præſtiterunt. Peribit omnium hiſtoricorum fides, ſi ab eccleſiaſticis qui hiſtoriam conſcripſerunt ſuorum temporum, aſſenſionem cohibebimus, nullis fortaſſis fidem adhibituri. Scio quidem commentationem hanc noſtram magnis quaſi inuidiæ ventis vndique circumflari, libenter igitur in ore habeo illuſtrium virorũ ſanioris & ſenioris ætatis dicta & facta, & præclarè intelligo me in eorum commemoratione verſari, qui & omni laude & fide, in veteri illa republica chriſtiana ſemper digni habiti ſunt. De quibus autem nulla monumenta loquuntur, nec aliorum nec ipſorum, quid eſt ſuperioris ætatis, quod de ijs ſcribi poſſit? Iam vero quis luculentior Author Diuo Hieronymo? quis locupletior teſtis beato Auguſtino? quis ambobus his omni laude fœlicior in prædicandis ſuorum & ſuperiorum temporum mirabilibus effectionibus? quod quæſo acroama, aut cuius vocem lubentiùs audiremus, quam eorum, quorum ætas effudit hanc copiam ſcientiſſimorum hominum in vnoquoque genere chariſmatum. Pleni ſunt omnes fere eorum libri, plenæ ſapientum voces; plena exemplorum vetuſtas,

neque

neque quicquam mirabile poteſt iacere in tenebris, cui tantum literarum lumen acceſſerit. Quare illiuſmodi nobilium & ſanctorum hominum perſonis totum hunc ſermonem ac diſputationem noſtram illigari cupio. Quantus vir ſanctus Hieronymus? at ille ſanctiſſimum virum vtpote ſeipſo abſque omni comparatione maiorem & ſanctiorem, admirabiliter laudari facit Hilarionem, de quo multa commemorat prope diuina. Multi philoſophi, mundique ſapientes idem factitarunt, eo quod *decem aurilibras reſpuerat, aurumque pro luto duxerat:* Sed ille agricolas & paſtores à noxijs ſerpentibus ictos ſanos reddebat, *certam (inquit Hieronimus) ſalutem reſumebat in Sicilia innumerabiles ægrotos, nec ex eo quicquam muneris accipiebat, & procuratorem villæ paralyticum toto corpore iacentem ante fores collachrimans, tendenſque ad iacentem manum ſubleuabat, inquiens, tibi dico in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ſurge & ambula: mira velocitas, adhuc verba in ore loquentis voluebantur, & iam membra ſolidata ad ſtandum hominem ſurrigebant. Multus eſt Hieronimus in laudatione Hilarionis, nec abs re fuerit, eundem Hieronimum proprijs verbis ſemper* loquentem introducere, quid Ariſtenetæ liberis acciderit boni ex huius ſancti viri miniſterio.

Hieron. in Vit. S. Hilarionis.

Ariſtenæta, Helpidij (qui poſtea præfectus prætorio fuit) vxor valde nobilis inter ſuos, & inter Chriſtianos nobilior, reuertens cum marito, & tribus liberis à beato Antonio, Gazæ propter eorum infir-

mitatem remorata eſt : ibi enim ſiue ob corruptum aerem, ſiue (poſtea vt claruit) ob gloriam beati Hilarionis ſerui Dei, hemitritæo pariter arrepti omnes, à medicis deſperati ſunt : iacebat vlulans mater, & quaſi inter tria filiorũ cadauera diſcurrens, quem priùs plangeret neſciebat : cognito, quod in vicina ſolitudine eſſet quidam monachus, oblita matronalis pompæ, tantum ſe matrem nouerat, ad Hilarionem vadit, cui ſic ait, per ego te Ieſum clementiſſimum Deum noſtrum obteſtor ; per crucem & ſanguinem, vt reddas mihi filios tres, & glorificetur in vrbe gentilium nomen Domini ſaluatoris, & ingrediatur ſeruus eius Gazam, & marnas corruat, renuente illo & dicente ſe nunquam egreſſurum de cella, proſtrauit ſe humi crebrò clamitans, Hilarion ſerue Chriſti, redde mihi liberos meos quos Antonius tenuit in Egypto, à te ſeruentur in Syria. Flebant cuncti qui aderant, ſed & ipſe negans fleuit : non priùs mulier receſſit quam ille pollicitus eſt ſe poſt ſolis occaſum Gazam introiturum, quò poſtquam venit ſingulorum lectulos & arentia membra conſiderans, inuocauit Ieſum ; Et (ô mira virtus) quaſi de tribus fontibus ſudor pariter erupit, eadem hora acceperunt cibos ; lugentemque matrem cognoſcentes, & benedicentes Deum ; ſancti manus deoſculati ſunt ; quod poſtquam percrebuit certatim ad Deum ex Syria & Ægypto confluebant. Attende Lector quod in exemplo adduximus ; grauatè accedit Sanctus Dei vir ad curationem talium, & non niſi cognita

&

& penitùs ſibi perſpecta voluntate diuina: venit tamen & quantumuis ipſa mater medicos anteà conſuluiſſet, ipſa ſupremam manum morbo, qui à medicis expugnari nequiuerat, ſolus impoſuit, ſuffultus Dei opitulatione, inuocato ante omnia ipſo nomine, & numine Ieſu. Quæro autem qui magis hodiè a Diua ELIZABETHA ſanantur, quam quos manus medica repudiauit, vel morbi curandi deſperatio fatigauit, & quo deniquè nomine alio quam Ieſu inuocato opem & auxilium tot Dei filijs Abrahæq; in fide filiabus ægris ſubminiſtrauit? Sed reuertatur oratio ad S. Hilarionem, per quem olim operatus eſt Deus ſanitates maiores, non minores per ſeruos ſuos operaturus, ſi feruore fidei eundem Dominũ Ieſum precibus interpellauerint, certè quidem quicquid petierint in nomine eius potiundi. *Facidia vicus eſt Rhinocoruræ vrbis Ægipti, de hoc (iam decem ſunt anni) cæca mulier adducta eſt ad beatum Hilarionem, oblataq́; ei à fratribus, omnem ſubſtantiam ſe expendiſſe ait in medicos, cui reſpondit, ſi quæ in medicis perdidiſti dediſſes pauperibus, curaſſet te verus medicus Ieſus: clamãte autẽ illa, & deprecante miſerecordiã, expuit in oculos eius, ſtatimq́; ſaluatoris exemplo virtus eadem proſecuta eſt. Illud autem quod dixit, ſi quod in medicis perdidiſti dediſses pauperibus, curaſſet te verus medicus Ieſus*, veriſſimum elogium, ac tanto viro digniſſimum; communi etenim huius vitæ experientia, maloq; didicimus tanto maiorem a Domino Ieſu obtinere vnumquemq; ſanitatis gratiam, quanto ipſe

maiorem erga pauperes beneficentiam exhibet, tanto autem minorē quanto dempſerit id mendicis, quod in medicos eroget largitionum. Hucvſque Hieronymus ipſe vir magnus et magnorum virorum Antonij Pauli eremitæ Hilarionis, & laudator & admirator maximus, ficta autem falſaq; miracula propinare mundo minimè credendus eſt qui fuit,

Prosper lib. de ingrat.

> *Hæbræo ſimul & Graio, Latioq́; venuſtus*
> *Eloquio, morum exemplum, mundiq́; magiſter.*

Ferè autem attigit Hilarionis ætatem. Vixit enim annos ſeptuaginta octo, vel nouem, vel plures, vt teſtatur Proſper in Chronico: huic autem æqualis S. Auguſtinus ſupervixit, quorum ego teſtimonia tanti facio, quanti debeo, id eſt infinita laude cæteris omnibus qui poſtea teſtes citandi ſint, antepono. Auguſtini itaq; auctoritas quanti eſtimanda eſt, in hac quam quærimus veritate præponderanda; cuius fuit iudicium acre, cognitio ſumma induſtria incredibilis, ingenium propè ad miraculum ſubtile & acutum, & in noſcendis, ac internoſcendis mirabilium effectionum, & euentis, & naturis: nunquam igitur vel narrandi vel laudandi finem facit, vt quantam audientiam faciat ſibi, tantam huiuſcemodi omnium fidem faciat alijs. Non pudebit illius veſtigijs inſiſtere: quam eſt diligens in hac materia quam pertractandam ſuſcepimus? Omiſſa igitur

August. 22. lib. ciu. cap. 8.

tur miraculorum memoria, quæ vt mundus in Chriſtum crederet, facta ſunt; de eis potiùs quæ fieri mundo credente non deſinunt, queſtionem mouet ex aliorum ſententia. *Cur inquiunt, nunc illa miracula quæ prædicatis facta eſſe non fiunt? poſſem quidem dicere neceſſaria fuiſſe priuſquàm crederet mundus ad hoc vt crederet mundus: Quiſquis adhuc prodigia vt credat inquirit, magnum eſt ipſe prodigium, qui mundo non credente credit: facta eſſe multa miracula quæ atteſtarentur illi, vni grandi ſalubriq́; miraculo, quo Chriſtus in cœlum cum carne in qua reſurrexit aſcendit, negare non poſſumus: In iiſdem quippe veraciſsimis libris cuncta conſcripta ſunt, et quæ facta ſunt, & propter quod credendum facta ſunt: Hæc vt fidem facerent innotuerunt, hæc per fidem quam fecerunt multo clarius innotuerunt: leguntur quippe in populis vt credantur, nec in populis tamen niſi credita legerentur: nam etiam nunc fiunt miracula in eius nomine, ſiue per ſacramenta eius, ſiue per orationes, vel memorias ſanctorum eius, ſed non eadem claritate illuſtrantur, vt tanta quanta illa gloria* (ſcilicet in canone ſcripturarum) *diffamentur*, & rationem reddit Auguſtinus, *Illa enim vbiq́; recitari & inhærere memoriæ cunctorum populorum oportebat: hæc autem vbicunq́; fiunt, ibi ſciuntur, quædam à pauciſsimis quando alibi aliiſq́; narrantur, quædam à quamplurimis, vt miraculum Mediolani quando illuminatus eſt cæcus, ad multorum notitiam potuit peruenire, quia grandis eſt ciuitas, & ibi erat imperator, & immenſo populo geſta res eſt concurrente ad corpora Martyrum Protaſii*

&

& Geruaſij: Quæ cum laterent, & penitus neſciren-tur, epiſcopo Ambroſio per ſomnium reuelata ſunt re-perta, vbi cæcus ille depulſis veteribus tenebris diem vi-dit. Meminit ſæpius huiuſce egregij miraculi pluribus in locis Auguſtinus, & libro retractati-onum primo, capite quarto, & de vnitate eccleſiæ capite 16. in locis ſanctis *per totum orbem, quæ fre-quentat noſtra communio, tot & tanta mirabilia ex-auditionum & ſanitatum fiunt, vt ad latentia corpora reuelata, cæcus multorum annorum in Mediolanenſi ciuitate notiſſimus, oculos, lumenq; receperit.* Sed Ita-lia diſcedamus, traijciamus in Africam.

Carthago Italiam contra eſt Tiberinaq; longè, oſtia.

Apud Carthaginem autem quis nouit (inqui) præ-ter pauciſſimos ſalutem, quæ facta eſt Innocentio exad-uocato vicariæ præfecturæ, vbi nos interfuimus, & oculis aſpeximus noſtris: venientes enim de tranſ-marinis, me & fratrem meum Alipium nondum quidem clericos, ſed iam Deo ſeruientes, vt erat cum tota domo ſua religioſiſſimus ipſe ſuſceperat, & apud eum tunc habitabamus: curabantur a me-dicis propter fiſtulas, quas innumeroſas & perplex-as habuit, in poſteriore atque ima corporis par-te; Iam ſecuerant eum, & artis ſuæ cætera medica-mentis agebant, paſſus autem fuerat in ſectione illa, & diuturnos & acerbos dolores, ſed vnus inter multos ſinus fefellerat medicos, atq; ita latuerat,

vt

vt eum non tangerent, quem ferro aperire debuerant. Longa eſt narratio Auguſtini, nos eam contractiorem faciemus, *plures adhibentur medici, ſanatis omnibus quæ aperte curabant; iſte remanſerat ſolus, cui fruſtra impendebatur labor: quas moras ille ſuſpectas habens, multumqué formidans ne iterum ſecaretur, quod ei prædixerat alius medicus domeſticus eius quem non admiſerant illi: præterierunt dies plurimi, nihilqué proficiebat, omne quod fiebat, medici tamen in ſua pollicitatione perſiſtebant, non ſe illum ſinum ferro, ſed medicamentis eſſe clauſuros. Adhibuerunt & alium grandæuum medicum Ammonium, qui loco inſpecto idem promiſit, cuius ille authoritate ſecurus factus, domeſtico ſuo medico, qui futuram prædixerat aliam ſectionem, faceta hilaritate, velut iam ſaluus, eluſit: quid plura? Poſtea tot dies inaniter conſumpti tranſierunt, vt feſſi atque confuſi faterentur eum niſi ferro nullo modo poſſe ſanari; expauit, expalluit, nimio timore turbatus, atqué vbi ſe collegit, fariqué potuit, abire illos iuſsit, & ad ſe amplius non accedere, nec aliud occurrit fatigato lachrimis, & illa iam neceſsitate conſtricto, niſi vt adhiberet Alexandrinum quendam, qui tunc Chirurgus mirabilis habebatur: venit ille, laboremquè illorum in cicatricibus, ſicut artifex vidit, boni viri functus officio; perſuaſit homini vt illi potiùs, qui in eo tantum laborauerunt, quantum ipſe inſpiciens mirabatur, curationis ſuæ fine fruerentur, adijciens, quod reuera niſi ſectus*

 eſſet

eſſet, ſaluus eſſe non poßit: placuit conſilium, vt eodem Alexandrino aſsiſtente ipſi ſinum illum ferro aperirent, quæ res dilata eſt in conſequentem diem: ſed cum abijſſent illi, ex mærore nimio Domini, tantus eſt in domo illa exortus dolor, vt tanquam funeris planctus vix comprimeretur à nobis. Viſitabant eum quotidiè ſancti viri, Epiſcopus tunc Vzalenſis beatæ memoriæ, Saturninus, & Presbiter Geloſus, ac Diaconi Carthaginenſis eccleſiæ; in quibus erat, & ex quibus ſolus eſt nunc in rebus humanis cum honore a nobis debito nominandus Aurelius, cum quo recordantes mirabilia opera Dei, de hac re ſæpe colloquuti ſumus. Qui cum eum veſperi viſitarent, rogauit eos miſerabilibus lachrimis, vt mane dignarentur præſentes eſſe ſuo funeri, potiùs quam dolori; tantus enim eum metus ex prioribus inuaſerat pænis, vt ſe inter medicorum manus non dubitaret eſſe moriturum; conſolati ſunt eum, vt in Deo fideret, eiuſqué voluntatem viriliter ferret, inde ad orationem ingreſsi ſumus: vbi nobis ex more genua figentibus, atque incumbentibus terræ, ille ita ſe proiecit, tanquam fuiſſet aliquo impellente grauiter proſtratus & cæpit orare: quibus modis, quo affectu, quo motu animi, quo fluuio lachrymarum, quibus gemitibus atqué ſingultibus, ſuccutientibus omnia membra eius, & pene intercludentibus ſpiritum, quis vllis explicet verbis? vtrum orarent alij, nec in hæc eorum auerteretur oratio neſciebam. Ego tamen prorſus orare

orare nihil poteram; hoc tantummodo breuiter in corde meo dixi, Domine, quas tuorum preces exaudis, ſi has non exaudis? nihil enim mihi videbatur addi iam poſſe, niſi vt expiraret orando. Surreximus, accepta benedictione ab Epiſcopo diſceſſimus; illuxit dies qui metuebatur, aderant ſerui Dei, ingreſsi ſunt medici, parantur omnia quæ illa hora poſcebat, tremenda ferramenta proferuntur, attonitis ſuſpenſiſq; omnibus: Eis autem quorum erat maior authoritas; defectum animi eius conſolando erigentibus, ſecturi membra componuntur, ſoluuntur nodi ligamentorum, nudatur locus, inſpicit medicus, & ſecandum illum ſinum, armatus atqué intentus inquirit, ſcrutatur oculis, digitiſqué contrectat, tentat deniqué modis omnibus, inuenit firmiſsimam cicatricem. Iam illa lætitia, & laus, atqué gratiarum actio miſericordi atqué omnipotenti Deo quæ fuſa eſt, ore omnium, lachrymantibus gaudijs, non eſt committenda meis verbis, cogitetur potiùs quam dicatur. Miraculoſam ſane fuiſſe effectionem ſanitatis quis dubitat? & precibus Chriſtianorum virorum impetratam? vt incolumitas homini Chriſtiano à Chriſto, non a medicis obueniret. Pergit porro Auguſtinus, *In eadem Carthagine, Innocentia religioſiſsima fœmina* (ſicut erat Innocẽtius religioſiſſimus vir) *de primarijs ipſius ciuitatis, in mamilla cancrum habebat, rem (ſicut medici dicunt) nullis medicamentis ſanabilem, aut ergo præſcidi ſolet, & a corpore ſeparari membrum vbi naſci-* *Hippocrat.*

tur, aut vt aliquando homo quietus viuat, fomentis eſt peſtis mitiganda frequentibus. Nam vt inde mortem quantumlibet tardius affuturam confidamus, ſecundum Hyppocratis (vt fertur) ſententiam, omnis eſt omittenda curatio: Hoc illa a perito medico acceperat, & ad ſolum Deum ſe orando conuerterat; admonetur in ſomnijs appropinquante paſcha, vt in parte fœminarum obſeruanti ad Baptiſterium, quæcunque illi baptiſata primitus occurriſſent, ſignaret ei locum ſigno crucis Chriſti, fecit, & confeſtim ſanitas ſecuta eſt: medicus ſane qui ei dixerat, vt nihil curationis adhiberet, ſi paulo diutiùs vellet viuere, cum poſtea inſpexerat, ac ſaniſſimam eam eſſe comperiſſet, quæſiuit ab ea vehementer, quid curationis adhibuiſſet, cupiens quantum intelligi datur, noſſe medicamentum quo Hyppocratis definitio vinceretur: cumquè ab ea quid factum eſſet, audiſſet, voce velut contemnentis & vultu, ita vt illa metueret ne aliquod contumelioſum verbum proferret in Chriſtum, religioſa vrbanitate reſpondiſſe fertur, putabam (inquit) magnum aliquid te mihi fuiſſe dicturam, atqué illa iam exhorreſcente, mox addidit, quid grande fecit Chriſtus ſanare cancrum, qui quatriduanum mortuum ſuſcitauit? Ingens miraculum (inquit Auguſtinus) *& quo multi audientibus, multumq́ mirantibus glorificatus eſt Deus,* quod non auditione acceperat, ſed proprio oculorum obtutu viderat, nimirum cum illa ipſa quæ curata eſt, verba vltro citròque habuerat Auguſtinus:

Et

Et quia medicus interfuerat, accipe etiam quæ de medico literis prodit, qui cum ſeipſum ſanare non poterat podagricum in eadem vrbe, cùm *dediſſet nomen ad baptiſmum, pridie quàm baptiſaretur in ſomnis à pueris nigris cirratis, quos intelligebat dæmones eſſe, baptizari eodem anno prohibitus eſſet, eiſque non obtemperans etiam conculcantibus pedes eius, in dolorem acerrimum qualem nunquam expertus eſt, iſſet, magiſque eos vincens, lauacro regenerationis vt vouerat ablui non diſtuliſſet; In baptiſmate ipſo non ſolùm dolore quo vltra ſolitum cruciabatur, verum etiam podagra caruiſſe, nec amplius cum diù poſtea vixiſſet, pedes doluiſſe compertus eſt.* Eius generis illud eſt, quod *quidam Curubitanus non ſolum à paralyſi, verùm etiam ab informi pondere genitalium, cùm baptiſaretur, ſaluus effectus eſt, & liberatus vtraque moleſtia tanquam nihil mali habuiſſet in corpore, de fonte regenerationis aſcendit, quis hoc præter pauciſſimos nouit? nos autem cùm hoc comperiſſemus, iubente ſancto epiſcopo Aurelio, vt veniret Carthaginem fecimus, quamuis à talibus prius audierimus de quorum fide dubitare non poſſemus.* Longum eſt omnia perſequi, De Baſſo Syro apud Hypponem, de Eleuſino viro Tribunitio, de Iuuene paralytico ruſticano, de duobus Erronibus, Paulo & Palladia, fratre & ſorore tremore omnium membrorum correptis horribiliter, fœdiſſima ſpecie toto pene orbe Romano vagantibus, eccleſiam quotidiè ingredientibus, & in ea memoriam glorioſiſſimi Martyris frequẽtantibus, orantibus

tibus vt ſibi iam placaretur Deus, & ſalutem priſtinam redderet,qui duo, inſpectante tota ecclecleſia, oranteque,ipſoque Auguſtino narrationis totius libellum ad populum recitante, & de tota ipſa cauſa diligentiùs diſputante incolumes redditi ſunt; ipſe Auguſtinus ne videatur vel falſus, vel fallax, nomina & cognomina notat, & deſignat loca, & curationum genera, & rogat veniam, quia omnia enumerare non potuit: *ſi enim miracula ſanitatum (vt alia taceam) modò velim ſcribere, quæ ad memorias Sancti Stephani, in diuerſis colonijs facta ſunt,plurimi* (inquit) *conficiendi ſunt libri*, nec tamen omnia colligi poterunt; ſed tantum de quibus libelli dati ſunt, *id namque fieri voluimus, cum videremus antiquis ſimilia diuinarum ſigna virtutum, etiam nunc temporis frequentari, & ea non debere multorum notitiæ deperire.* Recenſet deinceps numerum libellorum, qui dati ſunt ad ſeptuaginta ferme intra biennium apud Hipponem regium excreuiſſe, alibi mirabilium ſanitatum ad multitudinem innumerabilem perueniſſe effecta. Etenim libellorum dandorum, quibus notitia harum rerum gigneretur, tum erat noua conſuetudo: oſtendit etiam Auguſtinus quomodo Petroniam clariſſimam fœminam, *quæ mirabiliter ex magno & diuturno, in quo medicorum adiutoria cuncta defecerant, languore ſanata eſt*, Hortatus ipſe eſſet, volente idipſum Vzalenſis coloniæ Epiſcopo, vt libellum daret qui recitaretur in populo, & obedientiſſimè paruit. *Clariſſima fœmina eſt, nobi-*

nobiliter nota, nobiliter nupta, Carthagine habitat, ampla ciuitas, ampla perſona, rem quærentes latere non ſinunt. Poſtremo propter quod omnia iſta dicuntur à nobis, in eum qui aſcendit in cælum cum carne in qua reſurrexerat credidit. Ergo etiam nunc concludit ſanctus pater, ex tot antecedentibus, fieri multa miracula, eodem Deo faciente per quos vult, & quemadmodum vult, qui & illa quæ legimus fecit. Dixerat dudum S. Auguſtinus aliquid humani paſſus, fieri *multas & magnas virtutes, vel martyribus impetrantibus, vel ad memorias martyrum* pro ſalute hominum: Sed tamen cum huic queſtioni de perfectione mirabilium ſanitatum colophonem addit ſubdubitando, quaſique melius ſe ipſum interpretando totam diſputationem ita concludit, vt in iudicio viri boni relinquat, quid eſſet melius, æquiuſque opinandum. *Siue enim Deus* (inquit) *per ſeipſum miro modo, quo res temporales operatur æternus, ſiue per ſuos miniſtros iſta faciat, & eadem ipſa quæ per miniſtros facit, ſiue quædam faciat per martyrum ſpiritus, ſicut per homines adhuc in corpore conſtitutos, ſiue omnia iſta per Angelos, quibus inuiſibiliter, immutabiliter & incomparabiliter imperat, operetur, vt quæ per martyres fieri dicuntur, eis orantibus tantum, & impetrantibus, non etiam operantibus fiant, ſiue alia fiant iſtis, alia illis modis, qui nullo modo comprehendi à mortalibus poſſunt, ei profectò atteſtantur hæc fidei in qua carnis in æternum reſurrectio prædicatur.* Denique monet ſapienter, vt libelli eorum qui ſanitatum benefi-

cia

cia perceperint diligenter in populo recitentur, vt diuturnior ſit gratulatio, & gratiarum actio apud plebem chriſtianam iucundior. Videmus igitur, ac quaſi in aperto propoſitum theatro orbis chriſtiani videmus, ſanationis donum ante millefimum & centeſimum annum, & á Chriſtianis aduerſum Chriſtianos præſtitum in ipſa eccleſiæ frequentia, factitatum legimus á fidelibus hominibus, ne quis dicat miracula tantummodo infidelium gratia patrari, quin potiùs dicat nihil eſſe aptius, & magis idoneum poſt diuina oracula, & ad gignendam & ad augendam fidem ipſis miraculis. Sed quis tam cæcus in contemplandis rebus eſſe poteſt, vt non videat, quota quæque ſanitas euenerit, & vnde prouenerit eiuſce ſanitatis gratia, quid autem in illo vitæ ſuæ curriculo Auguſtinus & experiundo didicerit, & auditione ab alijs acceperit, & literis conſignarit etiam exemplorum tot recordatione perſpicuum eſt: quid autem per eum Deus in extremo vitæ articulo operari voluerit, vt quodam quaſi ſigno res ab eo piè ſanctèque geſtas teſtatiſſimas mundo relinqueret. Narrat Poſſidonius qui quadraginta propemodum annis, cum eo vixit ſumma concordia, cùm ex vltima ægritudine affligtaretur Auguſtinus, *veniſſe quendam cum ſuo ægroto, & rogauiſſe vt manus ei imponeret, quo ſanus eſſe poſſet, viſitatum enim ſe fuiſſe, ſibique per ſomnium dictum eſſe, vade ad Auguſtinum epiſcopum, vt ei manum imponat, & ſaluus erit, reſpondiſſe*

Poſſidonius in Vit. Auguſt. c. 18. 29. & c. 30.

tum

tum autem ei Auguſtinum, ſi aliquid in his poſſet, ſibi hoc vtique primitùs præſtitiſſet, quod cum comperiſſet, facere non diſtulit, & illum continuò ſanum ab eo diſcedere fecit. Hæc de miraculo Poſſidonius, cùm iam fœlicem ad Deum tranſitionem meditabatur S. Auguſtinus, vt minimè mirandum ſit, eundem Auguſtinum totis voluminibus conſectari illiuſmodi ſanitatum documenta, & vndique conquirere. At quantus vir ? & quàm infinita laude dignus ? quod & quale flumen eloquentiæ per omnes campos eccleſiæ vbertim decurrens ? qualis & quam magnus eccleſiæ catholicæ magiſter ? ſal orbis terrarum, ingenij, induſtriæ, & ſanctitatis lumen : huic ego præconi ſanitatis chariſmatum non credam ? non omni fide dignum iudicem ? cuius ego religioni plurimum tribuo, teſtimonium tanti facio, vt innumeris contradicentium cateruis præferam. Satis igitur hoc teſtium eſt, vel nihil ſatis eſt, non pigebit tamen alios teſtes veritatis citare, vt diuturnitatem huius doni probemus in eccleſia nobilitatemque : Obijt itaque Auguſtinus quinto Calendas Septembris, cùm Hipponenſis ciuitas à Vandalis obſeſſa eſſet, menſe obſidionis tertio, anno Chriſti quadringentiſimo triceſimo in canitie bona mortuus eſt, ſed non emortuum eſt hoc ipſum ſanationis donum : nam & alij ſancti viri poſt Auguſtinum iſto chariſmate celebres extitêre. Proinde antiquis ſimilia diuinarum ſigna virtutum erant tum frequentia (vt loquar cum Augu-

ſtino, & ab illo Auguſtini ſæculo, vſque ad Iuſtinum Seniorem Imperantem, id eſt annum Chriſti quingenteſimum & decimum octauum ampliuſue intercurrebant octoginta fere anni. Quæ autem mirabiles ſanitatum gratiæ, & effectiones magnæ fuerint, teſtantur hiſtoriæ, quæ res geſtas eccleſiæ memorabiles complexæ ſunt, quæque ſubſequutæ ſunt ab anno quingenteſimo viceſimo ad initium ætatis ſeptimæ, id eſt ſexcenteſimum decimum Chriſti annum, quouſque Nicephori pertexitur hiſtoria, â ſcriptoribus illorum temporum, quaſi locupletibus teſtibus petendæ ſunt,vt quandiu eccleſiæ aliqua ſaltem puritas remanſerit, tandiu puriora etiam miracula reliqua fuerint,in omnibus tamen eccleſiæ ætatibus ſiue purioribus, ſiue corruptioribus quædam veſtigia iſtarum mirandarum ſanitatum, aliarumque gratiarum, veraque cum falſis certantia, falſaque rurſùm cum veris admiſta miracula reſtiterunt. Sed non eſt nobis ſermo de fallacibus dæmonum præſtigijs,vel pſeudoprophetarum immundorumue ſpirituum, mundiuè miraculis, ſed tantummodo de veracibus ſanctorum virorum virtutibus, diuiniſque prodigijs tota diſceptatio inſtituta eſt. Vim igitur ſuam tranſmiſerunt talia per omnes mundi cardines, neque ſolum Africa teſtis eſt, ſed vniuerſam Aſiam noſtramque Europam peragrauerunt. Et quanquam meridies & oriens eiuſmodi admirandis rebus geſtis ſeruorum Dei illuſtrabantur, ad ſexcentos ſeptingen-

tingentoſque ſupra annos; tamen & occidens & ſeptentrio luce conſimilium perfundebantur. Ac etiam quoniam Inſulæ Domini ſunt hæreditas, *Dominus regnat, terra exultet, inſulæ innumeræ lætentur*, In Britanniam noſtram Inſularum Dominam iam olim effectionum mirabilium gratia peruenit. Ex auctoritate enim S. Proſperi ſatis liquet, ſanctum Germanum â Celeſtino Papa in Britanniam miſſum eſſe, ſed Beda à ſynodo Gallicana factum eſſe prodit, Conſtantius Germanum & Lupum legatos eſſe miſſos in Britannorum inſulam, quæ inter omnes eſt, vel prima, vel maxima; *Erat in illis apoſtolorum inſtar gloria & auctoritas, per conſcientiam Doctrina, perliteras virtutes ex meritis, Itaq; regionis vniuerſitas in eorũ ſententiã prompta tranſierat, latebant abditi ſiniſtræ perſuaſionis auctores: Pelagius enim Britannus cùm eſſet ex Britannia ſibi complures allegerat diſcipulos antea, hæreſeoſque Pelagianæ contagione populum infecerat. Deus autem quodam quaſi compendio fidem catholicam miraculo tum edito confirmauit, cum ſubito vir Tribunitinæ poteſtatis, procedit in medium cũ coniuge, filiamq; decem annorũ cæcam ſinibus ingeſſit ſacerdotum, quã illi offerri aduerſarijs præceperunt, ſed illi factionis ſcilicet Pelagianæ cõſcientia puniente deterriti, iungunt cum parentibus preces, & curationem paruulæ à ſacerdotibus precantur, qui expectationem populi & inclinatos aduerſarios intuentes, orationem breuiter fundunt, ac deinde Germanus ſanctam inuocat trinitatem, & in omnium conſpectu viſum puellæ reſtituit,*

Pſal.

S. Proſper in chronic. & alibi.

Hiſt. Angl. l.1. c.17. & de ſex ætat. in Theodoſ. iuniore. Anno. 429. Theodoſio & Valentiniano Impera.

ſtituit, euacuatiſque tenebris lumine veritatis impleuit; Totaq; vis curationis ſanctiſſimæ trinitatis numini aſcribenda eſt, nec alicuius ceremoniæ corruptela Diuinam infringere potentiam valitura eſt. Quod pari ratione opinandum eſt de multis ſanationum generibus, quæ temporibus eccleſiæ magis deprauatis accidiſſe legere poterimus. In poſteriori legatione huius Germani venie̅tis in inſulam meminit Conſta̅tius; Elaphium que̅dam primariũ virum *occurriſſe in via, & ſletiſſe ſecum filium quem in ipſo flore ætatis debilitas dolenda occupauerat, erat enim areſce̅tibus membris, contracto poplite, cui per ſiccitatem cruris vſus negabatur veſtigij, ſtatimq; Adoleſcentem Germanus ſedere compulit, attrectat poplitem debilitate curuatum, & per infirmitatis ſpatia medicabilis dextera percurrit; ſalubrem tactum ſanitas feſtina ſubſequitur, ariditas ſuccum, nerui officia receperunt, & in conſpectu omnium filio incolumitas, patri filius reformatur, implentur populi ſtupore miraculi, & in pectoribus omnium fides catholica firmabatur.* Huius nimirum Germani induſtria plebs quæ vacillare in fide orthodoxa videbatur, & quibus Pelagij peruerſitas iucunda erat, facile veritati cedit, quaſi poſtliminio reſtitutæ: minimè neceſſe erat vinci miraculis plebem chriſtianam, quæ Dei oraculis credere firmiter debuerat; ea profecto imperfectorum fide vanitas & inſtabilitas: Sed nolim ego curioſius inueſtigare quid in cauſa eſſet, quod talibus diuinæ veritatis ſigillis vteretur Deus,

Conſtantius in Vit. S. German.

Deus, miraculis nempe in eccleſia. Conſulendi primũ ſunt ſcriptores eccleſiaſtici vnde hauriatur factorum veritas, ratioqué factorum, deinde reddenda eſt ſi quid audendum in talibus. Illi igitur primæ ſecundæq; claſſis auctores rerum in eccleſia geſtarum audiendi ſunt: veluti *Euſebius*; deinde *Theodoritus*, *Sozomenus*, & *Socrates* auctores Græci, qui hiſtoriam maximè eccleſiaſticam a Conſtantino magno vſque ad Theodoſium iuniorem conſcripſerunt, Caſſiodorus vnam hiſtoriam ex illis tribus tripartitam vocat: *Nicephorus* autem monachus, non ille *Caliſthus Zanthopulus*, qui a Theodoſio iuniore quatuor deinceps Imperatorum res geſtas complectitur, ſed ille alter Nicephorus Caliſthus,qui ante annos trecentos, tricenoſq; vixit ſub Andronico maiore, & minore, & Michaele palæologo, & ſuam hiſtoriam ad ſexcentos ampliuſqué annos perducit, vſque ad imperiũ Phocæ. De Euagrio alijſq; pauca cõmemorabo. Legatur Euagrius lib.4.c.7. quid de Zoſima, quid de Ioãne de Chuzica Laura narrat, hic erat ille Zoſimas *qui abſens audierat ruĕtis Antiochiæ fragorĕ*,a quo plurima miracula edita ſunt,qui vixit ijſdĕ temporibus,quibus Ioannes de Chuzica Laura,qui locus *eſt poſitus in extrema valle ad Aquilonarĕ partĕ viæ regiæ,quæ Hieroſolymis recta ducit ad vrbĕ Hierichuntĕ,hic Ioannes Chuzubites vxori Arceſilai viri nobilis, ac Patritij alterũ oculũ radio effoſſum vt ſanaretur, ſpongia allata oculo vt dilapſus in ſedem reſtitueretur, medicis conſulebat, quæ illi gratia a Deo*

tributa eſt, (inquit Euagrius) *ſolus in cubiculum properare conſueuerat, & Deum ſicut fas eſt id genus hominibus familiariter compellare.* Remiſerim ego lubenter cupidos lectores ad eorum commentarios, qua fide ſcripſerint, qua authoritate valuerint, ponderibus ſuis quiſq; examinato; venio ad tempora Gregorij magni, qui illis ætatibus anteactis poſterior fuit, multiſque poſteris Epiſcopis, alijſque authoritate, & fide prior & potior. Dicat teſtimonium cauſæ quæ in iudicium venit: *Hic plerunq́; aſpicimus viros ſanctos mira agere, virtutes multas facere, leproſos mundare, dæmonia eijcere tactu, ægritudinis corpora ſanare, prophetiæ ſpiritu vētura prædicere.* Exempla autem quorundam adducit Iohannis & Agapeti Pontificum, quorum alter cæcum illuminauit ad portam auream, (ſuſpectiora fortaſſis) Conſtantinopoli alter claudum & mutum curauit; vti ipſe habet in dialogis, libro tertio, capite ſecundo & tertio. Conſtat etiam de compluribus alijs, ſicut animaduerſum eſt a *Magdeburgicis* centuria ſexta, multos Doctores tum monachos tum Laicos miraculorum, & prophetiæ dono fuiſſe commendatos. Præclare ſemper annotauerunt celebriores quoſque viros miraculorum gloria, & ſtudioſe collegerunt ex Paulo Diacono libro ſexto, & capite decimo octauo, de Longobardis, & ex Albino, alijſque, quanquam melius eſt ex ipſis fontibus quam aliquorum riuulis haurire omnia: De ſuccedentibus eccleſiæ temporibus octingentorum annorum non

Greg. hom. 17. oper Ezech.

perinde

perinde anxij ſollicitiue ſumus,ac de ſexcentis annis, qui Apoſtolica tempora ſequuti ſunt: non enim omnia tam ſarta tecta erant in domo Dei viuentis, quæ eſt eccleſia, facies miſeranda ac deploranda rerum omnium fere in chriſtiano orbe, neque doctorum tanta claritas, nec ſcriptorum puritas, tum ſanctorum oſſa, ac relquiæ colebantur, omniaque ſuſque deque habebantur, hinc noſtri fundi Chriſtiani calamitas. Quare nunquam in animum inducam meum; vt illa miracula facta in Anglia ab Auguſtino & ſocijs, de quibus Gregorius & Beda, & quæ ab Oſualdo Rege libro tertio, capite ſecundo perpetrata leguntur, omni modo ac ratione vera credam, neque illiuſmodi miracula ſuſcipere poſſum veneratione ac fide mea, quæ idem Bæda recitat octauo ſæculo a Cuthberto & S. Iohanne in noſtra Anglia: nec alia innumerabilia ſubſequentibus ſæculis nono & decimo Tharaſij ſcripta ab Ignatio Nicæno, & S. Romualdi literis conſignata a Petro Damiani, eaque anologiæ fidei, & veritati hiſtoriæ conſentanea omnia plané agnoſcam. Tantum abeſt, vt miraculis Gregorij Papæ ſeptimi eius nominis aſſenſionem præbeam, quæ vndecimo ſæculo patrata memorantur. Sit ille Edouardus Rex, & cœlebs celebris, & miraculorum gloria clarus circa id tempus eccleſiæ,ſit in æterna gloria apud nonnullos S. Malachias, Epiſcopus Armachanus, de quo ſic effatur Bernardus in vita eius, poſteaquè multa eius narrauit miracula :

Greg. lib. nono, epiſt. 58. Beda lib. primo hiſt. Cap. 31.

Lib. hiſt. 4. &.

Bernard in Vit. S. Mala.

quo

quo Antiquorum genere miraculorum Malachias non claruit? Si pauca ipſa quæ dicta ſunt bene aduertimus, non prophetia defuit illi; non reuelatio, non gratia ſanitatum, non mutatio mentium, non deniq; mortuorum ſuſcitatio. Anteponatur omnibus ipſe Diuus Bernardus, ſi vera ſunt quæ de ipſo ſcribit, qui cum eodem Bernardo vixit Gotfridus, plurimis & maximis fulſit miraculis: Nam vna die in Conſtantienſi diœceſi conſtat, lumina reddidiſſe cæcis vndecem, ſanaſſe mancos decem, claudos octodecem curauiſſe, vt difficile admodum ſit omnium ab eo rerum mirabiliter geſtarum numerum inire. Floruit S. Bernardus ſæculo duodecimo, & hoc præclaro ſanationis dono ſi quis alius floruit; laudetur ſane magnopere ab hominibus credulis beatus ille Franciſcus, cuius vitam miraculis refertiſſimam ſcribit Bonauentura, & Dominicus magnus quidem miraculorum effector, laudetur in vulgus, iure merito, an iniuria nunc non diſputo, prædicetur apud omnes beatus Thomas ex prædicatorum ordine, & beatus Antonius, neſcio quis, & S. Bonauentura ex minorum ordine non Sanctus minimus, & Celeſtinus pontifex, tam ante pontificatum, quam poſtea (haud dixerim) inter pontificatum gerendum, ſceleſtus an Sanctus, qui annis mille trecentis poſt Chriſtum floruerunt. Si verus temporum teſtis perhibendus eſt Antoninus, miracula ætatis decimæ quartæ, Sancti Bernardini, & Sanctæ Catharinæ Senenſis, multis planè incredibilia recenſet: adeoqué

Gotfridus lib. 4. c. 4. in Vit. Bernardi.

Part. 3, hiſt. tit. 23. & 24

deoquè decimæ quintæ ætatis Sanctum Vincentium mirabiliariorum maximum, ipſe non minimus miraculorum perpetrator laudibus cohoneſtat Antoninus. Sit fides horum omnium penes auctores ſuos. De toto genere hoc ſtatuendum cenſeo, nec omnibus miraculis vtpote falſis, nec aliquibus vtpote veris credi oportere, aliquando vera falſis ſic eſſe admiſta, vt difficilior ſit internoſcendi nota: Durum dictu eſt, totius antiquitatis oculorum quaſi aciem caligaſſe, quæ miracula viderit, audiuerit, ſcripſerit, aut nouitatem, aut vanitatem recentiorum vetuſtati velle antepone-re, quæ noua, inopinabilia, & ſtulta miracula inuexerit: multa fateor negligentius ſcripta eſſe, & cuſtodita a maioribus noſtris indiligentius, multa tenebris inuoluta, complura contemptiora, quam vt literis conſignari deberent; ſed tamen nec obſcura certorum, nec ambigua credibilium, nec falſa verorum fidem tollere debent. Legat vnuſquiſque & credat in hoc genere quod & quantum piè credere poteſt. Equidem quod ad me attinet, media incedam via, non adhibebo fidem vllis miraculis, normæ ipſius fidei è diametro repugnantibus, nec detraham illis in quibus virtus ſeruorum Dei, vel potius Dei digitus exertus fuerit, non ſinit Deus tam præclarum ſanationis donũ interire in mediæ eccleſia. Atqui in dijudicandis miraculis nolumus eſſe tam imperiti, vt quaſuis præſtigias pro veris miraculis habeamus. *Cautũ me fecit Deus*

meus contra iſtos mirabiliarios, dicendo in nouiſsimis diebus exurgent pſeudoprophetæ, facientes ſigna, & portenta, vt inducant in errorem ſi fieri poſsit etiam electos. Habeant igitur ſibi ſeductores falſa, & futilia, & inutilia miracula omnium ætatum, in quibus infinitam viſorum, prodigiorum, præſtigiarum cohortem, mendaciorum multitudinem infinitiorem, inueniemus: quæ omnia eum in finem comparata ſunt, vt falſis de religione opinionibus imbuerentur, ac irriterentur ſimpliciores Chriſtiani. Hinc idololatria multiplex, & idolorum plauſtra inuecta ſunt in eccleſiam Dei: hinc mortuorum inuocatio, hinc ſtatuarum adoratio, hinc votorum pro mortuis nuncupatio, hinc indulgentiarum nundinatio, hinc innumerabilium fallaciarum commenta manauerunt, omnemque locum peragrauerunt in tenebrarum regno: vbique aliquis Diuus, vel Diua, vel mortui anima volitans, viuorum auxilium implorans, apparuiſſe dicitur, vel miraculum oſtendiſſe commemoratur; hinc illæ ſtatuarum in eccleſia progreſſiones, ſtationes, riſus, vel potiùs deriſus; nutus varij, motus animarum, lachrimæ, ſuſpiria, petitiones, confeſſiones Chriſti, Mariæ, Apoſtolorum frequentes itiones, & reditiones, morborum fictæ ac fucatæ ſanationes, & huius generis mille ludibria, vt populo errorem, mentibus horrorem inijcerent, ac ſuperſtitionum laqueis illigarent plebem Chriſtianam: hec vera eſſe nouerunt omnes, vt nemini nouum videri poſſit,

Auguſt. in Iohan. tract. 13

poſſit, cum ementitia miracula habita pro veris, & cantent in montibus paſtores, & in theatris poetæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magiſtri in ſcholis, & antiſtites eorum in ſacris locis, & in orbe terrarum omnes ferè mortales meminerunt: *Remoueantur iſta vel figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium ſpirituum,* qualia Donatiſtarum erant, *ne dicant ideo verum eſt quia illa & fecit Donatus vel Pontius, vel quilibet alius, aut quia homines ad memorias mortuorum noſtrorum orant, & exaudiuntur, aut quia illa ibi contingunt, aut enim vera non ſunt quæ dicuntur, aut ſi hæreticorum aliqua mira facta ſunt, magis cauere debemus; quia Dominus prædixit aliquos futuros fallaces, non omnes, nam in locis ſanctis ait per totum orbem, quæ frequentat noſtra communio, tot & tanta mirabilia exauditionum & ſanitatum fiunt, veruntamen ad iſta quæ hominibus viſibiliter nota ſunt, quis poteſt eius conſilium perſcrutari: Quare in alijs locis hæc miracula fiant: In alijs non fiant; multis enim notiſſima eſt ſanctitas loci, vbi beati Fœlicis Nolenſis corpus conditum eſt, & corpora ſanctorum martyrum Mediolani, in Gallia Ciſalpina,* vbi quotidiana tunc pene fiebant miracula, & ſubiungit: *nunquid non & Africa ſanctorum martyrum corporibus plena eſt? & tamen nuſquam hic ſcimus talia fieri,* non dicit Auguſtinus nulla omnino fieri, *ſicut enim* (inquit) *non omnes Sancti habent dona curationum, nec omnes habent dijudicationem*

Auguſt. in Vnitat. eccleſia.

Epiſt. 137.

tionem ſpirituum: Ita nec in omnibus memorijs ſancto-rum iſta fieri voluit ille, qui diuidit propria vnicuique ſicut vult. Tantum abeſt Auguſtinus a con-demnatione veracium miraculorum, vt pro ſta-bilitate & perpetuitate eorundem in eccleſia ſemper concludat: ſicut igitur ab authoritate Auguſtini hanc totam materiam exorſi ſumus, ita vniuerſam cauſam proxime poſt ſcripturas eius authoritatis robore confirmemus, ſi ipſius Chryſoſtomi teſtimonium, vt prius tempore in eccleſia Græca velut alterius in eccleſia lati-na recitauerimus. Quærit Chryſoſtomus quamobrem ſigna quædam fiunt; & reſpondet queſtioni, ſigna quædam fieri, *vt alliciantur ho-mines, quædam pro conſolatione fidelium:* & quæ-rit vlterius, cur *cum tempore Apoſtolorum facta ſunt ſigna ſuo tempore non fiant?* & ſoluit quæſti-onem, quia (inquit) *quanto certiores & magis neceſſariæ res ſunt, tanto fidem eſſe minorem, vel quanto certius demonſtretur argumentum, tantum fidei præmio detrahi:* idcirco ſigna in præſentia non fieri. Poſtea concedit tamen ſuo quoque tempore ſigna fieri licet non talia: Si *ſigna quæ-res, ſigna* (inquit) *conſpicabere, prophetias innu-meras, orbis terrarum conuerſionem, barbarorum philoſophiam, pietatis propagationem*, & id genus alia. Neutiquam tollit miraculorũ efficientiam: *quam-uis enim hæc fecerit Dominus in eccleſia, vt incitaret ad fidem, & hæc fides ferueret in toto orbe*

Hom. 28. in Act. 9.

Hom. 6. in 1. Cor. c. 2.

diffuſa

diffuſa, tamen miraculorum operationem non tollit cum incremento fidei: alio loco inquit Auguſt. *cùm commemoràſſem miracula quæ Domi-* *Auguſt. Ser. 18. de Verb. domi.* *nus Ieſus fecit, cum hic eſſet in carne, adiunxi dicens, cur inquietis iſta modò non fiunt? atqui reſpondi, quia* *Retract. lib. 1. Cap. 14.* *non mouerent niſi mira eſſent; ſi autem ſolita eſſent, mira non eſſent, hoc autem dixi, quia non tanta, nec omnia modo, nõ quia nulla fiunt etiã modo.* Perſpicuũ valde eſt omnia miracula nequaquam deſijſſe in terris, ex teſtimonio non ſolum veterum, ſed etiam ex authoritate hominum recentiorum. *Centuria prima, libro ſecundo, capite quarto, non eſt hoc ſilentio prætereundum (inquiunt Magdeburgenſes) quod Apoſtoli nuſquam affirment donum miraculorum præſertim externorum omnibus ætatibus æquè fore commune & vulgare, nam abſque dubio voluerunt indicare, confirmata doctrina euangelij miracula etiam illa ceſſatura; quare cum de miniſtrorum officijs loquuntur Apoſtoli, nuſquam inter communia miniſterij opera recenſent facultatem edendi miracula, vt cernere eſt, 1.Tim.c.2. & Tit.1. ſed ſingulare donum Dei docet eſſe Paulus, 1.Cor.12. quod non omnibus æquè contingit: Inquit enim num omnes habent dona ſanationum? Poſtremo & ipſa hiſtoria ſæculi Apoſtolorum teſtatur miraculorum frequentiam ſubinde decreuiſſe.* Hactenùs eccleſiaſticarum centuriarum ſcriptores. Probabile eſt hoc donum etiam nunc eſſe, ſed non perinde commune eſſe miracula hodie exiſtere, ſed non eadem numero, vel ſpecie, vel dignitate paria, vel multitudine fre-

quentia, vel claritate excellentia: Eſſe præterea donum, at non vulgare, ſed ſingulare donum, non proprium vnius generis hominum, vtpote miniſtrorum, ſed quorundam virtute, ſanctitate, & auctoritate præcellentium Chriſtianorum, & perpaucorum eſſe. Æquum eſt intelligere hoc eſſe dictum de externis miraculis (vt vocant) in eccleſia quæ manent ſemper in hoc vel illo genere, quamuis non eſt neceſſe, vt iterentur ſemper in vno & eodem genere, nam de iteratione eorundem omnium, in ſcripturis Dei nuſquàm extat expreſſum verbum; interna verò, hoc eſt ſpiritualia miracula fiunt ſemper, & ſunt omnium temporum per miniſterium verbi, & preces piorum, virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti, qualia ſunt exhibitio ſpiritus ſancti, viuificatio lapſorum, miraculoſa conſeruatio eccleſiæ contra Diabolum & totius mundi machinationes, contra tyrannidem perſecutorum: externa & corporalia tum cum Deus quaſi ſignum in loco alto, & edito tollere, ac demonſtrare vult gloriæ ſuæ, ſanctorumque ſuorum maieſtatem.

Penes quos, qualeſue homines ſit hæc miraculoſa ſanandi gratia.

Cap. 5.

SAtis opinor teſtium produximus, & tam exemplorum luce quam rationum firmitate probauimus diuturnitatẽ cæ-

terarum

terarum effectionum mirabilium, & huius præſertim glorioſi chariſmatis, quod in ſanandis ægrotis verſatur in eccleſia Dei, ac etiam per omnes ætates deduximus, ad vltima mundi tempora perennitatem illiuſmodi donorum, vt nemo tam perfrictæ frontis, & peruerſæ mentis reperiatur, qui vel acuminibus compungere auctoritatem hominum, vel veritatem rei expungere auſit. Reſtat vt penes quos qualeſuè remanſerit hæc ſanitatum gratia, & miraculorum gloria, in quibus enituerit ratiocinemur. Hæc ſunt etenim de genere eorum quæ coniugata dicuntur, vt ſi chariſma tale ſanationis, & mirandæ operationis extitiſſe compertum ſit, & aliquos fuiſſe qui eo chariſmate gauderent, & eius laude præſtarent, manifeſtum ſit vnicuique hoc ipſum ab vltimis ætatibus repetenti. Etenim donum & eius vſum nec ſubiecto diſiungi nec diſcludi loco & tempore oportebit. Si vero tueri volumus muneris præſtantiam, & intueri debemus qualitatem perſonarum, quales & quam bene cordati viri ſint, qua ſanctitate præditi, qua fide imbuti, quibus moribus inſtituti, qua religione exculti, qua dignitate ornati, quibus virtutibus exaggerati fuerint, quẽ honoris gradum aſcenderint, quem perfectionis numerum conſequuti: Hæc omnia veniunt in certamen cauſæ, quam agimus in præſentia: omnino autem credibile eſt, & Ethnicos, & Antichriſtum, & Antichriſtianos, & hæreticos interdum, & malos Chriſtianos facere ſigna & prodigia *Math.24. Apoc.2.*

gia magna: tamen ſæpenumero qui patrant miracula in ecclesia, eſſe fideles, eſſe pietatem & religionem colentes crediderim lubentius; & rationem reddit Gregorius illa aurea ſententia vſus: *Pulchritudo (inquit) operum exteriorum ornat habitaculum Dei quod adhuc latet interius, & addit ibidem, plerúmque ſanctos viros aſpicimus mira agere, virtutes multas facere, leproſos mundare, dæmonia eijcere, tactu ægritudinis corpora ſanare, prophetiæ ſpiritu ventura prædicere, cuncta itaque hæc nec dum palmæ ſunt, ſed adhuc picturæ palmarum: nam hæc aliquando dantur & reprobis, Math. 7. multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine nonne in nomine tuo virtutes multas fecimus, & tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, diſcedite à me qui operamini iniquitatem. Nam hæc aliquando dantur & reprobis, vnum vero ſignum electionis eſt ſoliditas charitatis; in hoc omnes noueritis quod mei diſcipuli eſtis, quod charitatem habeatis.* Ergo & miracula faciunt electi, & faciunt reprobi, ſed (inquit) hæc miracula cum electi faciunt longè diſſimiliter à reprobis fiunt, *quia quod electi ex charitate, hoc reprobi ſtudent per elationem agere; ſed iiſdem electis ipſa mira quæ per charitatem faciunt, non iam ſunt palmæ, ſed adhuc pictura palmarum, quia de eis foras oſtenditur quales apud omnipotentem Deum intus habeantur.* Diſertè loquitur Gregorius ex ſcriptura: multi venient, & dicent, & facient miracula in nomine Chriſti, multi Antichriſti, multi pſeudoprophetæ, multi operarij mali: extra eccleſiam ſunt Pagani & Athei, intraque

Gregor. hom. 17 ſuper Ezechiel.

intraque eccleſiam (velut intra arcam) ſunt mun- *Apoc.22.v.15.*
da & immunda animalia, ſed extra vel foris ſunt
canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & I- *Apoc.21.v.27.*
dolis ſeruiētes, & omnis qui amat & facit menda-
cium: qui ſunt iſti? ſine dubio gentiles licet mi-
racula facientes: faciunt autē quicquid efficiūt,
faſtu & aſtu impurorum ſpirituum. Talia ſunt
quæ Auguſtinus refert de *Magia* gentilium, vel *Aug.de ciu.Dei*
deteſtabiliori nomine *Goetia* appellata, vel hono- *c.9.& c.16.*
rabiliore *Theurgia* dicta, & paulo poſt infert de ef-
figie Deorū penatum, quos de Troia Æneas ad-
uexit, qui de loco in locum migrâſſe feruntur, &
de Epidaurio ſerpēte comite Æſculapij Romam
nauigantis, & de ſimulachro matris Phrygiæ, quā
Claudia cingulo admoto in delubrum deduxerat,
& de veſtali virgine aquam cribro ex Tiberi hau-
riente, & deniq; de cote nouacula præciſa: cum
enim ad ſe rex priſcus Attium Næuium accerſe-
ret, vt tentaret ſcientiam, Auguratus dixit ei ſe co- *Lib.1.diuinit.*
gitare quiddam, id poſſitne fieri conſuluit; ille au-
gurio acto fieri poſſe reſpondit: Tarquinius autē
dixit ſe cogitaſſe cotem nouacula poſſe præcidi;
tum Attium iuſſiſſe experiri, itaq; cotem in comi-
tium illatam inſpectante & rege & populo, noua-
cula eſſe diſciſſam, non eſt dubium Diaboli arte
interueniēte iſtud mirabile facinus eſſe præſtitū:
nam quod de alijs Ethnicorum miraculis literis
proditum eſt, faciliùs præſtabātur omnia, & cele-
riùs Satanæ artificio. Narrat non contemnendus
Author Suetonius Imperatorem Veſpaſianum *Sabel.lib.3.*
Alexandriæ cæco lumen, claudo greſſum aliquā- *Ænead.7.*

do reddidiſſe, ſed alter maiore fide dignus Cornelius Tacitus, nec cæcum verè, nec verè claudum â Veſpaſiano fuiſſe curatum, nam *interrogati medici an morbi duorum illorum eſſent curabiles? reſponderunt eſſe curabiles: medici variè differere huic non exeſam vim luminis, & redituram ſi pellantur obſtantia illi elapſos in prauum artus, ſi ſalubris vis adhibeatur, poſſe integrari*: igitur minimè mirandum eſt morbos cæteroqui curabiles natura ſua, diabolica opera fuiſſe curatos. Sapienter Diuus Tertullianus *totum illum morbum fuiſſe â Diabolo, qui inſidens in oculo vnius, & alterius tibia impediebat, vſum eorum membrorum, idq́; eum in finem, vt videretur ſanare cum deſineret nocere*. Mirus artifex eſt Satan, & mirabilium præſtigiarum opifex, & præſtigiatorum omnium magiſter ſummus. Idem affirmari poteſt de Antichriſti miraculis emētitijs, & fictis & mendacibus, quod de magorum præſtigijs dudum diximus fallacibus, quæ non reputanda abſolutè pro mirabilibus effectionibus, ſed eminentia quadam tenus, etiamſi ignem faciāt de cœlo deſcendere, & imaginem beſtiæ loqui efficiant. Magi & Antichriſti ad eundem modū operantur, ſed nō ipſorum modo & ratione Chriſtiani: *aliter magi faciunt miracula, aliter boni Chriſtiani, aliter mali, magi per proprios contractus cum dæmonibus, boni Chriſtiani per publicam iuſtitiam, mali Chriſtiani per ſigna publicæ iuſtitiæ*. Ac quaſi totam quæſtionem bene ſubducta ratione concludens Auguſtinus ait diſertiùs: *ſigna & prodigia & ſanitates etiam peccatores in nomine Domini facere, ab ipſo*

Tacitus lib. 4. hiſtor.

Apolog. c. 22.

Apoc. 13.

Aug. lib. 83. quaſt.

De eccleſiaſt. dog. 84.

ipſo Deo didicimus, & cum alios hac præſumptione iuuent, ſibi per ambitionem humanæ gloriæ nocent: mali homines operantur miracula in ſanctitate eccleſiæ, non in ſanctitate perſonæ, ad cōfirmandam & probādam fidem eccleſiæ: quod conſimiliter affirmandum eſt de tota natione malorum chriſtianorum, vel de ijs qui malis peiores ſunt hæreticorum miraculoſis operationibus; ſi quæ interdum contingat facere miracula non in teſtimonium hæreticæ prauitatis, ſed catholicæ veritatis cedere, ſi qua ſcintillula oboriretur illis, in hæreſium barathro demerſis. Extra enim catholicam eccleſiam nulli dari poſſe miraculum apud omnes axioma verum eſſe debet. Hoc autem liquet ex Socratis narratione de Iudæo quodam ſæpiùs baptizato: *Iudæus quidam veterator Chriſtianam fidem ſimulans ſæpiùs baptiſatus fuit, per quam fallaciam multas corraſit pecunias, poſtquam enim multos ex varijs ſectis homines (Arrianorum enim & Macedoniorum baptiſmum receperat) dolo ludificatus non habebat ampliùs quibus imponeret, tandem ad Paulū Nouatianum epiſcopum venit, ait ſe magna cupiditate baptiſmi recipiendi flagrare, per cuius manum vt illud aſſequatur orat, Paulus eius probat inſtitutum, verum ſe non prius illi baptiſmum daturum ait, quam ſit fidei articulis inſtitutus, dieſq; complures ieiunijs vacauerit: Iudæus contra voluntatem ieiunare coactus, acriter inſtare, vti baptiſmo donetur, Paulus quoniam illum tam obnixe baptiſmum petentem mora nolebat offendere, parat res ad baptiſmum neceſſarias; cumque veſtem candidam pro illo emiſſet, & alueum baptiſterij* Soc.l.7.c.17.

aqua impleri iuſsiſſet, Iudæum eò deduxit vt illi baptiſmum impertiret: verum aqua vniuerſa diuina quadam virtute quæ oculis cerni præcipuè non poterat, ſubitò exhauſta eſt; At cum neque Epiſcopus, neque alij qui aderant accuratè conſiderarent, qua ratione id accidiſſet, ſed aquam per foramen quod in imo alueo fuit, per quod etiam alias aquam ſolebat educere effluxiſſe, exiſtimarent alueum baptiſmi de integro foraminibus vndique in eo firmè obturatis diligentia implent. At cum Iudæus eſſet ſecundo in alueum baptiſterij deductus, aqua rurſus penitùs euanuit: Itaque Paulus (ô homo) inquit, aut veteratoris partes agis, aut baptiſmum ignorans recepiſti: Quare vbi ob miraculum à multis eo concurſum erat, forte quidam Iudæum de facie nouit, eumque ab Attico epiſcopo Conſtantinopolitano baptiſatum viderat: hoc miraculũ per Paulum Nouatianum epiſcopum editũ fuit, inquit Socrates; ſed enim haud erit rationi diſſentaneum denegare hoc miraculũ epiſcopo Nouatiano, & attribuere idem diuinæ virtuti in baptiſmi ſacramento: extra enim nauim eccleſiæ catholicæ nulli verũ datur miraculum. Nouatiano autem (tametſi verum baptiſmum eſſet collaturus, quippe qui aſſertores veriſſimi eſſent ſanctiſſimæ trinitatis) aqua diffluxit, quoniam in prioris iniuriam ſecundum baptiſmum ignorãter apparaſſet; Adeoq; omne genus miraculorũ per hæreticos incæptum ad cõfirmationem potiùs catholicæ veritatis cedere videtur, quã ad eorũ opera illuſtranda. Idẽ eſt cenſendũ de alijs quibuſcunq; malis

malis operarijs, ſi quid in hoc genere moliuntur. Non ab re fuerit iudicium S. Hieronimi attendere, *Prophetare, & virtutes facere; & dæmonia eÿcere, (inquit) interdum non eſt eius meriti qui operatur, ſed vel inuocatione nominis Christi hoc agit, vel ob condemnationem eorum qui inuocant, & vtilitatem eorum qui audiunt & vident, & conceditur, vt licet homines deſpiciant ſigna facientes, tamen Deum honorent, ad cuius inuocationem fiunt tanta miracula; nam & Saul, & Balaam, & Caiphas prophetauerunt, neſcientes quid dicerent, & Pharao & Nabuchadnezzar ſomnÿs futura cognouerunt, & filÿ Scœuæ videbantur dæmonia eÿcere, ſed & Iudas Apoſtolus cum animo proditoris multa ſigna inter cæteros Apoſtolos feciſſe narratur.* Sed abeamus longé á præſtigijs dæmonum, & a mendacijs hominum, & fallacijs, impoſturiſqué omnium ætatum ad opifices verorum miraculorum, vt penes quos ſit facultas iſta virtutum edendarum, & ſanitatum præſtandarum, innoteſcat tandem aliquando; penes ne ſanctos viros omnes an aliquos remaneat; quia dixerat iam olim Auguſtinus, *ſignis & prodigÿs clarum poſſe fieri Chriſtianum, non tamen ſanctum, ſi intemperatis & aſperis moribus agat, temperatis autem & placidis moribus etiam abſque ſignorum efficacia & ſanctum & Dei hominem fieri rectè credimus.* Et Gregorius; *corporalia miracula oſtendunt aliquando ſanctitatem non faciunt: Hæc vero ſpiritualia quæ aguntur in mente, virtutem vitæ non oſtendunt ſed faciunt.* Sed enim haud omnium ſanctorum

Hieron. in Mat. 7.

De Eccleſ. dog. c. 48.

Gregor. in Euangel. hom. 2.

hoc proprium eſt, & rationem perpulchram reddit S. Auguſtinus: *ideo non omnibus ſanctis iſta miracula attribuũtur, nec perniciosiſſimo errore decipiantur infirmi, eſtimantes in talibus factis eſſe maiora bona quam in operibus iuſtitiæ quibus vita æterna comparatur. Quare cum tibi ſuggerit inimicus, qualis homo? qualis Chriſtianus? modo vel vnum miraculum feciſti? aut orationibus tuis mortui ſurrexerunt? aut febricitantes ſanaſti? ſi vere eſſes alicuius momenti faceres aliquod miraculum: reſponde* (inquit) *& dic ſcriptum eſt non tentabis Dominum Deum tuum: Non ergo tentabo Dominum Deum, quaſi tunc pertineam ad Deum, ſi fecero miraculum, & non pertineam ſi non fecero:* & pergit interrogãdo alio in loco hoc ipſũ tractans negotij, *qui erunt ſalui apud Deũ, qui faciebant miracula, an qui non faciebant? Petrus Apoſtolus reſuſcitauit mortuum, Simon Magus fecit multa: Erant ibi multi Chriſtiani qui non poterant facere, nec quod faciebat Petrus, nec quod faciebat Simon: Sed vnde gaudebant, quia nomina eorum erant ſcripta in cœlo: In miraculis aliquando curioſitas eſt, hoc eſt deſiderium oculorum, concupiſcentia ſiue deſiderium oculorum non eſt a Patre.* Regula autem ſiue norma mirandarum actionum hæc eſt: *Si Deus dedit poteſtatem faciendi, fac, obtulit enim vt facias: non enim qui non fecerunt, ad regnum Dei non pertinebunt,* operationes magnarum rerum non dantur vnicuique volenti eas, ſed diſtribuuntur a Deo prout ipſe voluerit: ferè autem tribuitur miraculorum gloria ſanctioribus

hominibus

Auguſt. lib. quæſt. 83.

In epiſt. Iohan. tract. 11.

In Euang. Ioan. tract. 13

Luc. 10.

In Epiſt. Iohan. tract. 11

hominibus quibuſq; & vitæ purioris ſectatoribus, quorum in primæuis eccleſiæ temporibus erat multitudo maxima, in ſubſequentibus quidem numerus non exiguus, in poſterioribus ſæculis non paucitas tanta, quantam quis primo intuitu exemplorum exiſtimauerit in hiſce vltimis raritas quædam, ſed tamen claritas admiranda mirabilium effectionum, & vnius generis apud nos ſumma celebritas.

An Reges Angliæ ſingulari aliquo dono claruerunt, & an Elizabetha ſereniſſima Angliæ Regina omnes exteros Principes hac gloria ſuperauerit?

Cap. 6.

Docuimus ſuperius multa præclara dona hominibus eſſe collata, quædam extra ordinem, nonnulla ordinaria ratione eſſe commodata, omnia tamen ad vtilitatem eccleſiæ tributa eſſe a præpotente Numine, penes etiam quos qualeſue eſſet facultas vtendi talibus donis eiſdemq; muneribus perfungendi demonſtrauimus, ex conſenſione denique quamplurimorum hiſtoricorum, quæ lex veritatis prope putanda eſt, deprompſimus exempla eorum qui paſſim iſta mirabilium operationum gloria nobilitati eſſent: quia vero eccleſia Chriſti aggregauit ſibi ex omni genere, ſexu ac ordine aliquos, ſiue ſummos, ſiue medios, in ſuoq; 1 Cor, 1
ſinu fouit tam plebeios quam principes, (*fratres*) *videtis vocationem veſtram, quia nō multi ſapientes,*

non multi nobiles ſecundum carnē, non multi potentes, etiam regibus vtpote eccleſiæ filijs, & reginis vt filiabus quædam dona ſua Deus diſpertitus eſt: prædictum eſt iam olim ab Iſaia etiam aliquos reges in illa multitudine gentium fidem Chriſti amplexaturos, & ambabus quaſi vlnis religionem Chriſtianam colituros fore: *Nam ſuges lac gentium, & mammas regum ſuges, vt experiaris me Iehouam eſſe ſeruatorem tuum & vindicem tuum;* quod quia ſigno *confirmat*, perinde ac verbo oppigneratus erat Dominus, dicet *ecce ſuſtollam ad gentes manum meam, & ad populos efferam vexillum meum vt afferant filios tuos lacerto, ac filiæ tuæ ſuper humerum portentur, & erunt reges nutritij tui, & reginæ eorum nutrices, vultu in terram demiſſo incuruabunt ſe tibi, puluerem pedum tuorum lingent,* id eſt honorem exhibebunt Chriſto in te habitanti velut capiti tuo, & te in Chriſto honorabunt. Ex quauis gente videlicet aliquos liberos & alumnos comparare ſibi velle ait Dominus, daturumque ſe vexillum euangelij quod potentia Dei eſt omni credenti ad ſalutem, vt filij orbitatis vel Gentiles loco Iudæorum agnaſcantur ſibi, inter hos filios, filiaſq; innumeras eccleſiæ, reges & reginas eſſe annumerandas varijſq; donis ornandas eſſe non eſt diffitendum: Ac ne quis prophetiam intelligeret potiùs de regibus terræ continentis; promiſſionem euangelij ad Inſulas & Inſulares reges extendit propheta, *auſcultate* (inquit) *Inſulæ mihi, & attendite nationes e longinquo* id eſt quamuis

Eſa.6.ver.16.

Eſa.49.v.22

uis longe abſitæ vſq; ad extremas terras, acſi nos voce compellaret,

Toto diuiſos orbe Britannos.

Nam me Inſulæ expectabunt,& claſſes Oceani inprimis vt adducantur filij e longinquo argentum ſuum, & aurum ſecum ad nomen Iehouæ Dei tui, & ad ſanctum Iſraelis quando ornabit te. Nihil apertius eſt quam eccleſiam ſuam fore apertā omnibus, maximiſque ornamentis decorandam. Exiſtimandum eſt itaque in tanto decore totius eccleſiæ aliquem ornatum acceſſurum partibus: præcipua autem quædam pars ac præſtantiſſima eſt cæterarum partium, quicunque rex regnique caput eſt. Quare quod accidit in tota corporis figura, vt licet eximia quædam ſit præſtantia manuū, ac pedum, lacertorumq; aliorumque lineamentorum pulchritudo excellat,niſi oris dignitas, facieique venuſtas, oculorumq; obtutus elegantior accedat,id eſt capitis etiam conformatio reliquis corporis partibus reſpondeat,turpitudo vnius ac deformitas alijſq;partibus labē aſpergere videatur: Idem vſu venit in republica Chriſtiana, vt ſi reliqui ciues ſint hac vel illa dote cohoneſtati, & decorati virtute, vel gratia, etiam totius ciuitatis principem vel ijſdem,vel maioribus Dei donis,et gratijs prælucere oporteat,ne turpe ſit vt qui cæteris dignitate anteeat,ipſe ab alijs virtutum claritate ſuperetur. Hæc in eum finem dicuntur, vt omnes intelligant ex illo cumulo cœleſtium gratiarum, clementiſſimum ac ditiſſimum miſeri-

cordiarum Deum noſtrum conceſſiſſe non modò vſuram, ſed etiam copiam & abundantiam donorum ſuorum principibus viris, ac primarijs fœminis, potentiſſimis regibus, reginiſq; quorum perſona ſacroſancta eſt. Dedit Deus manſuetudinē Moſi, fortitudinem ac inuictum robur Ioſuæ dedit, Deboræ ſpiritum Heroicum dedit: magnitudinem animi Sauli pro tempore, dedit cor ſecundum cor ſuum Dauidi, iudicium dedit filio regis Solomoni; ſummis ſacerdotibus dedit quædam dona, aliaque alijs munera diuina, vel indigentibus vel petentibus diſtribuit, dedit Conſtātino illam gratiam, vt clariſſima quaſi buccina primus Imperatorum omnium euangelium promulgari, ac ſæculari quaſi brachio confirmari iuberet; dedit Theodoſio maiori ac minori, vt religionem iam tum hæreſium varijs procellis ac turbinibus conquaſſatam, politicarum legum vinculo tanquam ſæpimento obuallarent; dedit chriſtianis principibus peculiaria dona, quibus eorum fides commendatior ac glorioſior in omnem poſteritatem exiſteret. Sed vnuſquiſq; habet proprium donum, alius plura, alius pauciora dona accepit, quædam vero communia, vel ſibi inuicem communicata, ſi verum ſit quod de Regibus Francorum vulgo dicitur, etiam Reges Franciæ curare ſtrumam, perinde ac Reges Angliæ: Guido enim in Chirurgia magna ſic tradit memoriæ inter cætera, *Plures alias* (inquit) *potiones & electuaria &c. & empirica maiores noſtri poſuerunt*

Guido tract. 2. doctr. Cap. 3.

poſuerunt, quæ in operibus meis non recepi, concedo tamen quod virtute diuina ſereniſſimus Rex Franciæ ſole manus attactu ſanat ſtrumoſos: Hæc Guido qui vixit Auinione circiter annum Domini milleſimum, trecenteſimum, quadrageſimum octauum, ſub Pontificatu & Clientela Clementis Sexti, (ſicut ipſe de ſeipſo teſtatur tract. 2. doctr. 2 cap. 5. de apoſtemate pectoris.) Sed hiſtoria noſtra Anglicana rem narrat illius memoria, & Francorum annalium fide antiquiorem, cui ipſi Franci & Itali, alijque ſuffragantur: Iohannes Tagautius ſcribens de hoc ipſo. *Multa* (ait) *alia auxilia ad huiuſmodi affectus inſtituuntur, nempe potiones & olea &c, quæ in aures inijciuntur; empirica quoque permulta a veteribus deſcripta, & celebrata ſunt, quorum vſus mihi non probatur. Hoc vnum tamen confidenter affirmo, Chriſtianiſſimo Francorum Regi diuinitus peculiari dono eſſe indultum, vt quamplurimos ſtrumoſos, ſeu (vt vocant) ſcrophularios ſolo manuum attactu, integræ ſanitati reſtituat. Rex etiam Eduardus (vt referunt hiſtoriæ) tactu ſolo, ac quibuſdam hymnis non ſine ceremonijs prius recitatis ſtrumoſos ſanare conſueuit.* *Inſtit. Chirur. lib. 1.* Hæc Tagautius homo Francus, quæ totidem ſillabis homo Italus, Polydorus Vrbinas veterum bibliothecarum in Anglia non ſolum explorator, ſed etiam expilator habet, vt iam vterque eorum noſtris regibus Angliæ teſtimonium perhibeant, & quaſi veritatis pignus reddant integrum: quanto autem tempore vetuſtior fuerit Chriſti fi-

des ſuſcepta in Britannia noſtra quam in Gallijs, tanto veriſimilius eſt eius præclari doni originem & vſucapionem anteceſſiſſe: nam Britannos ad fidem conuerſos fuiſſe, conſtat ex antiquiſſimo Gilda tempore Ioſephi Aremathiæ, ſaltemue temporibus Lucij regis, & Eleutherij Pontificis, cui atteſtatur Tertullianus *Britannorum inacceſſa Romanis loca Chriſto ſubdita eſſe.* Primum autem Francorum Chriſtianum regem extitiſſe Clodoueum totos tercentum ampliuſque poſt annos liquet ex hiſtoricis fide dignis. Probabile quoq; eſt reges noſtros, in illis primis eccleſiæ incunabilis multa a Deo inſignia chariſmata accepiſſe, & exercuiſſe in ditionibus ſuis, & vetus dictum eſt regnũ Angliæ regnũ Dei eſſe: Franciæ autem reges (quorũ fere totæ prouinciæ iuriſdictioni noſtrorum regum ſubiungebantur) aliquã quaſi propaginem vſumq; a noſtris regibus huius muneris traduxêre, ſi idem maxime & veriſſimè vnum ac idem ſit ſolenne munus, quo ipſorum reges gloriantur in curatione ſtrumæ. Venio ad reges Angliæ, quos abſq; omni controuerſia certum eſt iſto ſanationis genere excellere. Narrat Polydorus multas & admirandas virtutes Regis Eduardi, Deo longe chariſſimi, qui ad initiũ anni milleſimi ſexageſimi ſexti fere regnum perduxit. *Solebat (inquit) Eduardus rex diuinitus ſolo tactu ſanare ſtrumoſos, hoc eſt ſtrumam patientes. Eſt enim ſtruma morbus (Scrophulam vulgo vocant) a Scrophis quæ ea mala ſcabie affligantur, id eſt humor in quo ſubtus*

Tertull. lib. aduerſus Iudæos.

Polidor lib. 8 hiſt. Angl. 1.

concreta

concretæ quædam pure & ſanguine quaſi glandulæ o-riuntur, ſic vt plurimùm per pectus & guttur ſerpit, quod quidem immortale munus iure quaſi hæreditario ad poſteriores reges manauit, nam reges Angliæ etiam nunc tactu ac quibuſdam hymnis non ſine ceremonijs prius recitatis ſtrumoſos ſanant: Ergo omnes reges Angliæ hoc imbuuntur munere ſanationis, & quia vicinior ille hiſtoricus vixerat, temporibus Patris Auique Sereniſſimæ ELIZABETHÆ REGINÆ nunc regnantis, Henrici ſcilicet ſeptimi, ac eius nominis octaui, diſertè refert reges etiam nunc idem curationis genus factitare: omnes igitur reges Angliæ in medela ſtrumæ optimè operam dant, ac fœliciter præſtant. Neque tam ingenita vi aliqua â maioribus ſuis cum natura ſeminum, & ſimilitudine corporum, ac imitatione morum propagata adnituntur id negotij quam ſingulari munere diuino quod inauguratis contingit potiùs, ſubfulti operantur ſanitatem. Diuturnitatem proinde huius chariſmatis ad ſexcentos hos poſteriores annos quotuſquiſque non videt, & permanſionem apud reges Angliæ? adeo vt ſi priores tempore potiores iure poſſeſſionis dicendi ſunt, noſtrates ſint antiquiſſimi & veriſſimi poſſeſſores eius gratiæ ſanitatum, quam immediatè (vt vulgus loquitur in ſcholis) ab ipſo Deo acceperunt, & â primo chriſtianitatis tempore veriſimiliter acceptam exercuerunt in media eccleſia ad temporis longitudinem. De exercitio huius doni Eilredus Rhiual-

Bilredus Rhiuallenſis in Vita Edwardi Confeſſ.
Ex manuſcript. lib. celebris Antiquarijs Cambdeni Weſtmonaſt.

lenſis Abbas in vita Eduardi Confeſſoris meminit diligēter. Exhinc crebreſcunt miracula, ſigna multiplicātur, & ad regis merita ſublimiùs declaranda, manus omnipotentis extenditur. Adoleſcentula quædam tradita nuptijs; duplici laborabat incommodo. Nam faciem eius morbus deformauerat, ſterilitas ſpem prolis ademerat. Sub faucibus quippe quaſi glandes ei ſuccreuerant, quæ totam faciem deformi tumore fædantes: putrefactis ſub cute humoribus, ſanguinem in ſaniem verterant. Inde nati vermes, odorem teterrimum exhalabant. Ita viro incutiebat morbus horrorem, ſterilitas minuebat affectum. Viuebat infœlix mulier odioſa marito, parentibus oneroſa, rarus ad eam vel amicorum acceſſus propter fætorem vel aſpectus viri propter horrorem. Hinc dolor hinc lachrymæ hinc die noctuque ſuſpiria, cum ei vel ſterilitas opprobrium, vel contemptum infirmitas generaret. Induſtriam medicorum auertebat inopia. Quid ageret miſera? Quod ſolum ſpei ſupererat, vbi humanum deerat, diuinum precabatur auxilium: quaſi in illam illius eque miſerè mulieris vocem erumpens. Peto domine vt de vinculo improperij huius abſoluas me, aut certè deſuper terram eripias me. Iubetur tandem in ſomnis adire palatium, ex regijs manibus ſperare remedium: quibus ſi lota, ſi tacta, ſi ſignata foret, reciperet eius meritis ſanitatem: expergefacta mulier, ſexus ſimul & conditionis oblita prorupit in curiam regis ſe præſentat obtutibus, exponit oraculum, auxilium deprecatur:

precatur: Ille more ſuo victus pietate,nec ſordes cauit,nec fætorem exhorruit,allata denique aqua partes corporis quas morbus fædabat, proprijs manibus lauit locaq; tumentia contrectans digitis, ſignum ſanctæ crucis impreſſit. Quid plura? Subito rupta cute, cum ſanie vermes ebulliunt, reſedit tumor,dolor omnis abceſſit admirantibus qui aderant tantam ſub purpura ſanctitatem, tantam ſceptigeris manibus ineſſe virtutem. Paucis veró diebus ſubſtitit in curia mulier regijs miniſtris neceſſaria miniſtrantibus, donec obducta vulneribus cicatrice incolumis rediret ad propria, verum vt nihil regi deeſſet ad gloriam, pauperculæ nihil ad gratiam. Donata ſterili inopinata fæcunditas, ventriſq; ſui deſiderato fructu dicata facile ſibi mariti conciliauit affectum: Hæc Eilredus qui cognoſcere potuit veritatem facti, & ferè attigit illam ætatem. Sed priſcorũ regum Angliæ recordatione prætermiſſa qui aliquando hac gloria floruerunt, multis retrò actis ſæculis & citerioribus hiſce annis; ſit longè latèque diffuſa laus Eduardi regis, ſanauerit quamplurimos ille ſtrumoſos charitatis ac fidei feruore, incredibili pietatis,eleemoſynæ fructu ac dulcedine oblectatus fuerit,nõ minore ſanauerint,& alij reges complures ciues ſuos; quæ poteſt par inueniri ratio virtutibus E L I Z A B E T H Æ ſanctiſſimæ Britannorũ reginæ, Inſularũ ac Oceani ſummę moderatricis, ſalutis ſuorũ ciuiũ parẽtis, ac nutricis eccleſiæ amantiſſimæ? quę tanto fratri ſororiq;, patriq;

auoq;

auoq; clariſſimo maioribuſq; ſuis regibus poten-tiſſimis iſtius virtutis gloria præluxit, quanto ipſe rex Eduardus omnibus exteris principibus qua-cunque huius generis gratia præfulgētibus ante-celluit. Quæ quidem vt nata eſt ad omne decus & laudem ſalutis impertiendæ ciuibus ſuis, ſic in hoc genere curationis eius ingens gloria eſt: quæ tanquam altera *Placilla Auguſta repentè vt venit ad purpuram claudorum ac debilium maximam ha-buit curam*, vel vt altera *Monegunidis* regina, ſi Gregorio Turonenſi credimus, multos *energu-menos & ægrotos curauit:* ſic eius Maieſtas ſimul ac regni habenas moderandi ſumpſit, & diademate regio inſignita proceſſit, quod iure hæreditario ſibi inuictiſſimi regis Henrici octaui filiæ debeba-tur, quamplurimos ſtrumam patientes opere & virtute adiuuit. Habet fortuna regia maiora quædam & auguſtiora, ſi regni eius ſtatum, & reipublicæ,reique eccleſiaſticæ fœlicitatem ſpec-tauerimus, quid eſt enim admirabilius quàm vt vna primaria omnium mortalium fœmina lectiſ-ſima, & Deo, ſuiſque ſubditis dilectiſſima, tot viros tantarum rerum geſtarum gloria abundan-tes, Britanna Britannos, legibus & ſanctioribus inſtitutis, & regat & dirigat? quid eſt ad famam glorioſius quam quod totos triginta octo ampli-uſque annos, ipſa in pace & bello terra marique inermis armatos regat, nec ſolùm ſuos ſed exte-ros inuitis dentibus, inuitis enſibus, inuitis igni-bus inimicorum protegat, incolumeſque conſer-uet.

Tripartit. hiſt. l. 9. ca. 31.

Greg. Tur. in Vit. patrum. ca. 19.

uet. Verum hoc religioſum opus non tam Maieſtatis quam diuinitatis opus eſt, & magnum profectò diuinæ Maieſtatis donum eſt, quantumcunque eſt,& vbicunque repertum eſt,regia progenie dignum eſt, & vnctionis eſt regiæ. Palam igitur ſe declarat, & regio ſtemmate antiquo oriundam, patre auoque atauiſque nobiliſſimis regibus prognatam, legitimèque riteque vnctam Domini,quæ eandem & ſanandi gratiam, & regnandi gloriam ipſo vnctionis & inaugurationis momento adepta eſt, quippe quæ ijſdem ac paribus iuribus & priuilegijs perſonæ regiæ ritè conſecratæ gaudeat. Quod ego ſæpe ſoleo ante oculos ponere, idque libenter crebris vſurpare ſermonibus magnam virtutis & fælicitatis præſtantiam ELIZABETHÆ religioſiſſimæ dominæ ac principis noſtræ, quæ nullo non loco incurrit in oculos, incurrit in aures noſtras. Quo magis demiror ſtultitiam dicam an inſaniam hominum, qui Chriſtiani nomine & catholici cognomine, & dici & haberi volunt, & tamen Chriſtianæ & catholicæ principi, qualis ELIZABETHA eſt, & ignominiam inurere,& intorquere calumniam volunt; ipſam Angliæ reginam vocant, & anathematis vinculo ligant, quare & *prætenſo iure, nec non omni & quocunque dominio, dignitate priuilegioq́, priuant*. At quis eſt tam hebes, ac plumbeus, tam væſanus, qui non animaduertit, planè brutum fulmen excommunicationis intorqueri, contra eius maieſtatem ſemper magis magiſque ſacro- *Ex bulla Pij 5.*

ſanctam, neque ipſam vel regni iure, vel regiæ perſonæ priuilegio exutam iri vnquam, quippe cuius ſceptrum florentius, & perſona honoratior, & omni gratiarum genere excultior perſtiterit: non eſt tanta poteſtas in ſtultorum ſuffragijs, aut pontificum cenſuris, vt quod animis optauerint votiſuè, id aliquando perfectum & comprobatum euentis experiantur. Melius illi pontificiarum partium aſſeclæ ſenſerunt, quibuſcum diſputatio mihi olim interceſſerat de iniuſtis Clementis ſeptimi, & Pauli tertij excommunicationis ſententijs contra Henricum octauum inclytæ memoriæ regem, & Pij quinti aduerſus clariſſimam Elizabetham Angliæ reginam latis, ac deinceps oſtenderam ipſorum pontificum impia anathemata nullam habuiſſe vim efficacitatemue in ipſos reges noſtros, qui communionem non colerent cum Romana eccleſia, ſed cum Chriſti catholica eccleſia vbique diffuſa, vbique pacem ſeruarent, denique talium aſſertionum vanitatem reuiceram, propterea quod reges Angliæ, ac potiſſimum ſereniſſima eius Maieſtas non abhorrerent à puritate fidei ac religionis chriſtianæ, ſed potiùs ab Antichriſtiana perfidia deſciuerant poſtremò Maieſtatem illius plurimi facere eccleſiam, ſcripturas, ſacramẽta, ceremonias, miracula vera, adeoque multos ægrotos, ac morbo ſtrumæ correptos frequentiſſimè ſanari, ac curari impoſitione manuũ, ac orationis deuotione, inuocato nomine Ieſu Chriſti,
cum

cum ſolennitate rituum eccleſiæ noſtræ; reſponderunt ad hæc, *ſi Maieſtas eius verè ac ſolidè ſanitatem impertiret, ſine dubio eſſe legitimam principem, veraciterque inauguratam, nec obeſſe ſibi pontificiam cenſuram, nec regno excidere poſſe, quoniam Deus miraculoſarum curationum conſuetudine regum Angliæ in eius manu confirmaret, ſed valdè addubitare ſeſe nunnam ipſa talia faceret, quæ in vulgus ſpargerentur, miracula.* Ego quia optimè conſcius eram illiuſmodi laudabilium ſanitatis operationum, ac aliquot annorum ſpatio interfueram religioſis actionibus publicis, cum multi miſeri mortales eſſent priſtinæ valetudinis integritati reſtituti, ſpoſpondi ac obligaui fidem meam me multos producere potuiſſe, qui ſanitatem conſequuti eſſent, ac illi non multum diffiterentur ſanitatum gratiam interijſſe, hoc in tempore quamuis vehementer admirati eſſent, quaſi animis conſternati ſubitò conticuerunt. Quicquid opinionis hominum eſt de religione quam profitemur in Anglia, de pietate, eleemoſyna, virtutibuſque præcellentibus ELIZABETHÆ REGINÆ non moror, hoc vnum à teſte fide dignum inaudiueram, ſibi aliquando obuiam factum, cum Londino rus verſus diſcederet hominem quendam moribus quidem non incultum, fidei tamen Romanenſium adhæreſcentem, qui cum multis vltro citroq; verbis habitis, rogatus quid eſſet rerum nouarum, *aiebat ſe nuper emiſſum carcere, ac*

oppreſſum morbo (vt vulgus ait) regio, id eſt ſtrumoſo, poſt multa rei medicæ tentata remedia, ad ELIZABETHÆ *reginæ pedes aduolutū, integerrimè ſaniſſimèque eſſe curatum, ingenueque adeò profitebatur ſe iam tandem aliquando experientia comperiſſe pontificiam excommunicationem nullius planè eſſe momenti denuntiatam contra Maieſtatem eius. Etenim ſi non iure potita eſſet ſceptro regni, ac iam diuina auctoritate, ac nutu thronus eius ſtabiliretur, incaſſum ſuccedere quicquid auſpicatura eſſet eius Maieſtas, quia regula eſt,* Deus nullibi teſtis eſt mendacij; miraculum certè vbicunque eſt, veritatis, prouidentiæ, bonitatis, clementiæ, omnipotentiæ ſigillum eſt.

De modo & forma ſanandi, vel de operatione ipſa, vbi de ſimplicitate, caſtitate ceremoniarum ac rituum in ſanandis ſtrumoſis, ac de pietate, eleemoſyna & humilitate principis.

Cap. 7.

SEd iam tempus eſt opportunius, vt paucis expediam de modo & forma ſanandi ſtrumoſos, vel de operatione ipſa, aliquidque dicam de ſimplicitate ac verecundia ceremoniarum ac rituum in curandis ſtruma affectis, vt mihi neceſſe ſit, de religione, pietate, ſanctitate charitate

tate, eleemoſyna, ac humilitate principis diſſerere diligentius, pro ratione inſtituti noſtri: ELIZABETHA Regina Angliæ orbis terrarum Inſulæ maximæ ac beatiſſimæ, totiuſque occidentis lumen ſplendidiſſimum ac ſeptentrionis ſydus clariſſimum. Ipſa eſt, ipſa (inquam) eſt quæ huic morbo, quem dudum meminimus, medelam adhibet, adhibet autem miris, ſed veris modis, quandocunq; & quoties vult, toties autem vult, quoties diuinitatis auxilio conſilioq; ad medendum impellitur, impellitur autem precibus aſſiduis ſuorum, qui renuntiant eſſe numerum ſatis amplum, paucitatemue eorum qui morbo regio (vt vocant) afflictantur. Iſti autem tenuoires fere ſunt, interdum locupletiores aliqui, qui fores curiæ obſident, nec prius diſcedunt quam ſpem opemue adipiſcuntur: MAIESTAS eius clementiæ ac miſericordiæ Chriſtianæ memor neminem abigit, licet fædiorem ac turpiorem aſpectu morbi: Proſopolepſia ſiue acceptio perſonarum nulla eſt: vnicuique ſit poteſtas adeundi principem pro ſalute ſua, ſiue iuueni, ſiue ſeni, ſiue pauperi, ſiue ditiori, in nullum curioſiùs inquiritur, tantum requiritur, vt ſtrumoſus ſit, eaque operą regijs medicis ac Chirurgis demandatur, vt nemo ſe ingerat importunius, ſed talis tantummodo qui habetur pro deplorato & deſperato à medicis, aut tanta premitur egeſtate, vt ad gratiam principis tanquam aſylum extremum recurrat, ab omnibus medicis mundi deſtitutus, Scrophularij iſti

nomina dant Chirurgis regijs, nomina ſic data commendantur regiæ Maieſtati, eius MAIESTAS tempus operationi futuræ deſtinat, locumque orationis publicum deſignat, ipſi morbidi coram eius Maieſtate ſiſtuntur, Chirurgi tamen data opera cauent ex inſpectione oris & corporis, vt vera ſit ſtruma; ne qua impoſtura fallacium oriatur, deinde ſi obſcænitatis quippiam appareat, ex eruptione purulenta in pectus & guttur iterum cauent, vt emplaſtro aliquo obtegatur ad turpitudinem vitandam congruentiore, ad morbum profligandum nulla ratione conueniente, totius enim morbi medela eſt penes MAIESTATEM Regiam, medicorum ac chirurgorum opera nulla eſt, ac ne requiritur quidem. Certus autem dies non vt ſacrificij ſic & auxilij huius expectari ſolet, operiuntur illi ſanandi potiùs diem, cum princeps vel ſabbato ſanet, vel extra ſabbatum quacunque feria, fere in ſabbato noſtro, id eſt, die dominica, & interdum in feſto, ac ſolennitate memoriæ Chriſti, Apoſtolorumue ſanitates operatur, non ſine ductu diuini numinis, non ſine fœlicitate regij nominis. Vnum hoc reticeri non debet, tempore quidem præcationum communium ac in Liturgiæ recitatione ſemper tranſigi hoc curationis negotium. Publicæ igitur concipiuntur preces a miniſtris regiæ maieſtatis Capellanis, MAIESTATE eius ad illas preces regio cum apparatu procedente, comitantibus nobilibus,

bus, ſtipantibus cateruis, inſpectantibus hominibus & Angelis: ordinarijs precibus cum Epiſtolæ & Euangelij lectione peractis, ſiſtuntur omnes a Chirurgis regijs in præſentia Reginæ, ad cuius genua aduoluti fide & oratione feruentes opem & auxilium præſtolantur: Tum exordiuntur Euangelij lectionem ex illo vltimo capite Sancti Marci verſu 14. *Nouiſſime autem recumbentibus illis vndecim apparuit & exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiem cordis, quia ijs qui viderant eum, reſurrexiſſe non crediderunt, & dixit eis euntes in vniuerſum mundum prædicate euangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit, qui non crediderit condemnabitur, ſigna autem eos qui crediderint hæc ſequentur, in nomine meo dæmonia ejcient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent, & ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit, ſupra ægros manus imponent & bene habebunt:* Ad illa verba cum ventum eſt, ſereniſſima eius MAIESTAS ægris, & ſtrumam patientibus vtrinque manus imponit, ſiue maxillis, ſiue gutturi, ſiue loco affecto, & nudis manibus tangit morbidas partes, quas deinceps ſanat: quibus partibus ſacratiſſimis eius manibus tactis illi ſtrumoſi paulum recedunt, tantiſper dum aliæ ceremoniæ complendæ ſunt: & tum quod reliquum eſt Euangelij legitur: *Et Dominus Ieſus poſtquam loquutus eſt eis, aſſumptus eſt in cœlum, & ſedit a dextris Dei, illi autem profecti prædicauerunt, vbiq; Domino cooperante, & ſermonem*

confirmante

confirmante, ſequentibus ſignis: Iſto autem Euangelio recenſito, recitatur alterum Ioannis primo, *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil quod factum eſt. In ipſo erat vita, & vita erat lux hominum; & lux in tenebris lucet; & tenebræ eam non comprehenderunt: fuit homo miſſus a Deo, cui nomen erat Iohannes, hic venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum, non erat ille lux, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ad quæ verba aſſurgit MAIESTAS regia, & ſingulis rurſum aduocatis & reductis, acceptoquè aureo numo ſolidorum decem, perforato, ac tæna reuincto numiſmate, crucis ſignũ, qua parte morbus eſt facit, itaque ſingulis fauſta ac fœlicia precando ac benedicendo, iuſſiſq; vt aliquantulum ſecedant, reliqua pars ſcripturæ paulò prius recitatæ abſoluitur, *in mundo erat, & mundus eum non cognouit, in propria venit, & ſui eum non receperunt, quotquot autem receperunt eum, dedit illis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius qui non ſunt ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt: Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti a patre, plenum gratiæ & veritatis:* quibus finitis MAIESTAS regia cum toto cætu eccleſiæ

humiliter

humiliter inclinata in genua, ſic orat, *Kyrie eleyſon, Chriſte eleyſon, Pater noſter &c.* *M. Saluos Domine fac famulos tuos: R. qui ſperant in te. M. Mitte auxilium illis de alto: R. & in omni tempore potenter eos defende. M, adiuua nos Deus ſalutaris noſter. R. & propter gloriam nominis libera nos, propitius eſto nobis peccatoribus propter nomen tuum. M. Domine exaudi preces noſtras. R. Et clamor noſter ad te veniat.* Illis communibus precibus abſolutis ſequitur ſpecialis quædam precatio, quæ in Liturgia quotidiana non inuenitur, apprimis tamen neceſſaria eſt. *Omnipotens Deus, Æterna ſalus omnium in te ſperantium exaudi nos, te precamur nomine famulorum tuorum hic præſentium, pro quibus miſericors auxilium tuum imploramus, vt ſalute accepta tibi gratias agant in ſancta eccleſia tua per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum Amen.* Qua oratione deuotè & piè dicta vſitata formula clauduntur preces; itaq; ſinguli diſcedunt, & Deo agentes gratias, et principi, et ſibi de mutua ſanitate congratulātes. Quid eſt quæſo reprehenſione dignum, vel quid non ſumma laude dignum in tota actione iſtiuſmodi ſanationis? Liturgia tota ſancta eſt, ceremoniarum ſimplicitas, & caſtimonia laudanda eſt, perſona quæ operatur ſacroſancta eſt, ſuperſtitio nulla eſt, magia longiſſimè abeſt, cacozelia, adiuratio, Author totius actionis ſpiritus ſanctus eſt, Donum ſanandi a ſpiritu eſt, & doni vſus, & fructus ſiue effectus â ſpiritu ſancto

eſt: Nihil hic niſi benedictio & benefactum, precatio, impoſitio manuum, & ſalutaris contrectatio, cruciſignatio, quæ ceremonia eadem eſt in baptiſmo, appenſio auri, quod non eſt amuletum vel periaptum, ſed eleemoſyna ſacra, & charitatis pignus, ſiue auctoramentum; denique nihil niſi cultus Dei, veneratio Chriſti, curatio & ſanitas Chriſtiani: nullæ hic præſtigiæ, nulla incantamenta, nullæ imagunculæ, nulla ſigilla, nulli characteres, nulla phantaſmata, nihil fictum, falſumue reperitur: totum hoc miraculoſæ effectionis quantumcunque eſt, quod eſt certè maximum, veri ac ſolidi miraculi loco numerandum eſt: ſicut enim lotio pedum regibus Angliæ ceremonia anniuerſaria eſt, ita curatio ſtrumæ attactu manuũ non tam annua, quam menſtrua ac pene quotidiana eſt. Quotuſquiſque autem illam ſanctorum, & ſanctarum, vel Chriſti pauperum, lotionem pedum vituperare iure merito poteſt? in qua tanta Maieſtas, quanta in terris maior nulla eſt, ad humillima pedum oſcula abiecerit ſe, id eſt Chriſtianis fratribus & ſororibus propter Chriſtum ſubiecerit ſe, neque ſuppuduerit tale humilitatis documentum ſemel ac iterum, ſed ſæpius in hoc breui vitæ curriculo oſtendere. Sed hoc opus eſt aduerſus homines corpore & valentes, & ſanos; quiddam humile tamen & valde demiſſum Chriſtianitatis officium eſt, quia lotio

pedum

pedum, eorundemque deoſculatio benefici-um certe quidem non eſt, ſi regiam liberalitatem & eleemoſynam exceperis, quæ aliud eſt, & diuerſum a ſalute corporis, quæ comparatur beneficio medendi morbo, non beneficentia erga morboſum. Quantum ego aſſequor, & hæc lotio, & illa ſanatio, altera alterius laudem mirabiliter auget, & amplificat; veruntamen voluminibus laudum mearum haud facile laudationem iſtius diuini muneris ac chariſmatis ſanandi inſtituerim, ac verarum laudum cumulo compleuerim; ô longe, lateque diffuſam laudem, ô ſingularem & diuinam dotem, ô vere Chriſtianum pectûs, dignum maioribus ſuis, regibus clariſſimis & Chriſtianiſsimis, ô admirabilem humilitatis ſpiritum, dignum Apoſtolis Apoſtoliciſque viris; & primæuæ eccleſiæ Chriſtianis, & confeſſoribus, & martyribus dignum; ô ſalutiferam manum quæ in tot miſerorum mortalium opitulationem ſemper extenta, ſemper exporrecta eſt: Quoties ego vidi ſereniſſimam eius MAIESTATEM in genua procidentem, toto corpore menteq; adorantem, Deum verum inuocantem Chriſtoque Saluatori ſupplicantem pro talibus; quoties vidi illam perpulchris manibus, & dealbata niue candidioribus, audaçiuſculè abſque vllo faſtidio, non ſummis digitis tangentem, ſed prementem & contrectantem

ſalubrius & apoſtemata eorum, & vlcera? quoties vidi ipſam quaſi ſeipſam defatigantem, cum vno die in paraſceue paſchatis ſuperioris triginta octo ſtrumoſos curaret? At quos qualeſue viros & fœminas? oris certe aſpectu,& corporis turpiores, & fœditate ſordidiores; quas tamen exteriores turpitudines & ſordes eius MAIESTAS æquioribus oculis aſpicere,nec aſpicere ſolum, ſed tangere,eoque tactu manuum ſuarum ſanare per eam gratiam quam ſibi Deus largitus eſt,non eſt dedignata: quos tamen aliquæ fortaſſis faſtidioſæ mulieres, ac viri ex delicatulis illis, ac molliculis, ſibi ſupplices pro ope vel ſtipe mēdicantes, planè & oculis aſpernarentur, & auribus reſpuerent, totiſque ſupercilijs renuerent aliquando, at hos ſordibus oppletos, ſquallentes, morbidos, & lachrimabiles ELIZABETHA princeps eo ſplendore,& magnificentia regia qua eſt, nullatenus reformidat, reſpuit, aſpernatur, ſed habet in ſummis delicijs non modo præbere alimoniam Chriſti egenis & pauperibus huius mundi; verum etiam medelam & ſalutem præſtare ſingulis expoſcentibus. Quid eſt quod in hac infinita laude anteponam? Virtutem an fœlicitatem, altitudinem fortunæ, an humilitatem Chriſtianam, religionem, pietatem, fidem, ac charitatem, miſerecordiam, clementiam, manſuetudinem inauditam? Credat hoc quiſquam ex poſteritate ſera, olim

olim in remotiſſimis orbis ter rarum partibus nunc viuens, eſſe prima riam fœminam, regiam virginem, inſulæ maxim æ ac beatiſſimæ Imperatricem, Oceani reginam, opibus florentiſſimam, abundantiſſimam rebus geſtis, circumfluentem delicijs modo placeret, affluentē diuitijs, (quanquam ipſa omnium regum quot ſunt, quotque fuerunt, temperatiſſima eſſe credatur, & in ſummo dignitatis faſtigio moderatiſſima,) adeo tamen curam ac ſollicitudinem agere eorum, qui eius ope ac ſuppetijs indigerent, adeo laborioſam & exercitam eſſe in hoc genere curationum, vt impendio magis anxia ſit, indieſque magis, magiſque ſtudioſa ſit talium ſalutem procurare, vel impetrare precibus à Deo, & præſtare reipſa fœlicitate & admirabilitate tanta, & tam ſæpè, & tanta cum ſolennitate? credat, certè neceſſe eſt, qui hæc oculata fide viderit plus millies vel auditione acceperit à teſtibus fide dignioribus, et omni exceptione maioribus (quorum numerus magnus eſt) vel legiſſe ſe meminerit antiquis ſimilia diuinarum ſigna virtutum, etiam noſtris temporibus (vt loquar cum Auguſtino) frequentari in eccleſia? non enim in angulo fiunt iſtæ curationes admirandæ, ſed in celebritate hominum, in luce & oculis ciuium, omniaque benefacta in luce ſe collocari deſiderant, intra parietes curiæ, in ipſo palatio, & in loco precibus dedicato, tempore orationis peraguntur, obſtupeſcentibus nobis, ac vna cum eius Maie-

 ſtate

ſtate preces ſundentibus, & in cordibus noſtris dicentibus, cùm aliquando zelum, pietatem, feruorem fidei intueremur Maieſtatis regiæ terrenæ quidem, ad illam ſublimem & cæleſtem Maieſtatem tendentis manus; Domine, quas tuorum preces exaudis, ſi has ELIZABETHÆ non exaudis? Nihil enim mihi addi poſſe videtur. Exaudiri principis preces dubium non eſt, quum inde ſanitas ſequatur, & certitudinem euentuum admiratio conſequatur.

De certitudine euentuum, & effectuum admirabilitate.

Cap. 8.

Etſi profectò totum hoc chariſma perſuaſiſſimum fides Chriſtiana & ratio, teſtatiſſimum experientia, & complurium rectè ſentientium conſenſio reddit, haud tamen abs re fuerit aliquibus euentis comprobare, & exemplis domeſticis quibus abundamus corroborare id ipſũ. Sunt autem eius generis infinita propemodum, ſi omnia velim numerando percenſere, & libellorum ratio ineunda eſt: libellorum dandorum (inquit Auguſtinus) quibus notitia harum rerum gigneretur, erat ſuis temporibus noua conſuetudo, & prætereunda non eſt ſine ingrati animi vitio, & aduerſus Deum & hominem, ſummis certè votis

exopta-

exoptauerim, vt ſanitatum præſtitarum memoria aſſeruaretur, nomina & cognomina ſcriptis conſignarentur, & poſteritati commendarentur: nihil enim pulchrius quàm monumentis mandare præclarè facta, nihil turpius quam eiuſmodi notitias cum hominibus interire, nihil fœdius quam factorum benè, & laudabiliter gratiam perire; quid eſt pietas niſi voluntas grata in parentes? & quæ gratior eſſe debet quàm in parentem patriæ? qui ſunt boni ciues, qui de principe bene merentes, niſi qui patriæ ac principis beneficia meminerunt? qui ſancti, qui religionis colentes niſi qui meritam Deo immortali gratiam iuſtis honoribus & memori mente perſoluunt? Abs quiuis homine beneficium accipere gaudeamus, abs principe verò immortaliter lætari debeamus. Quare non eſt committendum, vt vel indigni, vel victi beneficio tam præſtanti eſſe videamur. Cuſtodiendum igitur eſt memoria noſtra quicquid ſalutis accipimus â principe: Permulti autem ſalutem conſequuti ſunt, quos omnes enumerare neceſſarium haud eſſet mihi breuitatem conſectanti, honorarium fortaſſis eſſet, & ſcribendi multi eſſent commentarij. Ex diuerſis regni prouincijs confluxêre, vt requirerent morbi medelam ex familijs nobilium, ingenuorum, tenuiorum oriundi, omnis ætatis, ſexus, ordinis pro ſalute ſupplices facti; ex agris ac pagis, ex municipijs, ex hac vrbe Londino nullis laboribus ſumptibuſué pepercerunt, vt co-

ram

ram eius Maieſtate ſe ſiſterent. Quot ego vidi audiuique è Borealibus partibus, & agro Eboraceno, è locis Maritimis, ex Auſtrali, occidentali, orientalique parte regionis huius inſulæ frequẽtes accurriſſe, ex ambabus Academijs, & celebrioribus regni prouincijs omnibus conueniſſe, quibuſcum ego nonnullis libenter ſtudioſeque contuleram, ante & poſt diſceſſionem ex curia? Reperi autem incredibilem ardorem, fidem adipiſcendæ ſanitatis, & reapſe ſalutem comparatam beneficio regio intellexi, quoſdam iterum poſtea offenderam; interroganti an morbus recurreret, ingenuè faſſi ſunt mihi ſe perdiu ſaniſſimos eſſe ex illo tempore, liberatoſque penitus ab incommoditate morbida. In mea potria ciuitate Exonia neminem latere poſſunt, qui hodie viſuntur ab omnibus, Ioannes Capellus honeſti ciuis filius, & Appilini filia, vterque ſanati ab hac ſtruma; quorum vterque cùm fruſtra multa remedia tentauiſſent, iuſſi à Franciſco Brina Italo, pro Euãgelij profeſſione exule medicinæ doctore peritiſſimo, vt ad regiæ Maieſtatis genua prouoluti certam medelam expoſcerent; quod eſt omnium paſſim ipſorumq; regiorũ medicorũ cetoroqui in omni parte rei medicæ excellentiũ conſiliũ cõmune in deplorato ſtatu huiuſce morbi, tandẽ aliquando multis paſſibus peragratis, domum læti, hilareſq; & piſcibus ipſis ſaniores redierunt. Norunt omnes in oppido Molton meridiem verſus Archidiaconatus Barum, conciuem ſuum

Iohannem

Iohannem Sherlandium, qui hodie viuit, & valet, & palam profitetur honoris ergô, & grati animi officio ſemper deuinctus, ſe nullum leuamentum inueniſſe aliud quam ſacratiſſimarum manuum regiæ Maieſtatis tactum, vnde ſibi deſperatione fracto ſalus obtigerat. Nôrim ego quandam ex antiqua familia Turberuillorum fœminam, quæ iam totum decennium curata perſtitit ex illo morbo, quam vt aſpexeram, quæſiui vbi eſſet aurum quod collo appendi ſolebat ex munificentia regia donatum, reſpondit pudibunda ſe quia indiga eſſet, abſumpſiſſe in vſus ſuos, ſtatim intellexi, aurum nihil eſſe aliud quam ſanitatis ſymbolum, ſanitatem ſine auro perduraſſe. Non eſt opus omnes recenſere ſtrumoſos perfectæ valetudini reſtitutos, ſic enim in magnum volumen excreſceret opuſculum noſtrum: certum eſt MAIESTATEM eius multa millia ſanaſſe, velle ac poſſe infinitiorem numerum ſanare, tametſi interdum interpellata precibus vulgi ad impertiendam ſanitatem, grauatè concedere viſa ſit, quod accidit in agro Gloceſtrenſi, quũ enim effuſa eſſet plebs ad hoc miraculoſũ genus ſanationis videndum, ſiue nouitate, ſiue curioſitate quadam ducta, reſpondit modeſtiſſima ac religioſiſſima princeps; vtinam, vtinam, (inquit) poſſem vobis opem & auxilium ferre: Deus, Deus eſt optimus & maximus medicus omnium, ille, ille eſt Iehoua ſapiens ac ſanctus, qui opitulabitur veſtris morbis, ille comprecandus eſt; ô vere diuinam ſententiam

ſcribendam in corde. Ecce MAIESTAS eius vbicunque venit, Deum datorem & fundatorem ſalutis corporis, ac animæ propoſuit ſibi ante oculos, poſuitque Deum in adiutorem ſuum, vt (quoties & quando vult,) hac ægritudine affectos ſolo contactu, & pietatis officio, diuino numine adiuuante, ſanet oblatos ſibi; vtrum vero omnes an aliquos quæreretur non immeritò, haud exiſtimauerim omnes promiſcué, ſed certos curatum iri, quemadmodum Iacobi quinto: *ægrotat quis inter vos? aduocet ſeniores eccleſiæ, & orent ſuper ipſum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & precatio fidei ſaluabit decumbentem:* qui erant ſalui, omnes an aliqui? non omnes erant ſanati, ſed Dominus hunc gratiæ locum dedit, quoties, & quando, & quatenus expedire videretur, præſertim vbi ſpes erat profectus, oleũ etiam adhibebatur, ita in hoc chariſmate ſanatio, multorum commune erat bonum, non omnium ſimpliciter, ſed eorum præcipue quorũ fides ferueret, ac oratione accenderetur: pars magna hominum curata iſtius gratiæ beneficio, quaſi relabitur in priſtinũ morbi ſtatum, pars altera indignã ſe præſtat tam ſalutari auxilio. Hoc tamen auſim dicere de ſalutari iſta gratia, quod Sanctus Chriſoſtomus vniuerſim affirmat, illa verba exponens, κατα αναλογιαν της πιστεως, id eſt ſecundum proportionem fidei, ait enim tametſi gratia ſit & ipſa, non tamen ſimpliciter effunditur, ſed menſuram a recipientibus ſe accipiens τοσουτον επιρρει οσον αν ευρῃ σκευος πιστεως.

Iacob, 5. 14.

Chryſoſt. in 12 e. Rom. Hom, 20.

πίστεως αὐτῇ, id eſt, *tantum influit quantum inuenerit oblatum ſibi fidei vaſculum.* Fide igitur patientium non ponente obicē, vnuſquiſq; perſentiſcit gratiā morbo expugnando vtilem & ſalutarem debitū proculdubio ſortientem effectum, Chriſtus enim ipſe homo Deus, aliquibus in locis & perſonis ob incredulitatem, magnas & multas virtutes facere noluit, & non potuit qui cæteroqui omnia in cœlis & terris quæ voluit, etiam potuit: proinde curabilis eſt hic morbus MAIESTATI eius, etſi non ſemper curetur, mirabilis certe quandocunq; curetur; curatur autem ſæpiſſimè, & perſpicuum eſt ex confeſſione ſtrumoſorum, ex relatione medicorum, libellorum recitatione, certitudine euentuum, & effectuum admirabilitate, alios confeſtim, alios celerius, nonnullos tardiùs ad longiorem temporis intercapedinē, quamplurimos ad optimum corporis temperamentum & habitum valetudinis perpetuū ſanos & ſaluos perueniſſe.

❧ *Dilutio obiectionum, vbi reſpondetur dubitationibus nonnullorum, contradictionibus Atheorum, vel nouorum Sadduceorum, & calumnijs Phariſæorum & maleuolorum.*

Cap. 9.

QVia verò nihil tam præſtabile vnquam fuit in natura ſua, vel opinione hominum, nihil tam ex omni parte beatum, nihil denique tam ſacroſanctum in perſona ſua,

quod non aliquando inuidiæ ventis circumflaretur, ac calumniæ procellis obijceretur,vt vniuſcuiuſq; tacitæ ſatiſfaciat maleuolentiæ, vel apertæ maledicentiæ mucro retundatur, ſingulis aduerſarijs qui vel dubitando occultè,vel negando perfidé, auſi ſint conuellere hoc eximium curationis donum, ſi non eſt ſatis datum reſponſionis antea, vlterius ſed paucis reſpondebo, quidam ſunt qui rem ipſam & ſubſtantiā actionis vel vituperāt, vel negant,vel in inuidiā tanquam in quæſtionem vocant, quidam non rem ipſam, ſed circumſtantiam, & ceremoniam aliquam accuſant, vt ea ratione vniuerſam operationem, aut ſuperſtitionis, aut cacozeliæ inſimulare facilius queant; tertium genus hominum, qui inuidentia, vel faſtidio, vel odio aliorum præclaré factorum, & maximarum virtutum, & donorum Dei in media eccleſia plane cæcutiant, quaſi in meridiana luce, tantum abſunt a gratiarum actione, vel glorificatione nominis diuini, cum videant talia dona dari hominibus. Tripertito igitur incedunt agmine, medioque loco hoſtes non minus formidoloſi, quam prima & extrema acie depugnantes, certorum & ſolennium verborum formam,& lectionem ſcripturarum, & appenſionem auri & crucifignationem, iſti minutuli (ſi dijs placet) non ferunt, non patiuntur, orationem, & preces in medio cœtu populi Dei, humilitatem, pietatem, eleemoſynam, ſanationem ſtrumæ frendeant, licet intus, & in cute; ore tamen

ſimulatione

ſimulatione ſaltem aliqua nobis audientibus collaudant, crediderint,necne non diſputo, narrabo quod mihi multorum doctorum iudicia,& acroamata diligentiùs requirenti de hac materia retulerit, vir cæteroqui non ineruditus, nec ignobilis quo modo animo adlubeſceret ſuo, iſtud Maieſtatis regiæ factum, vel potius benefactum, ita ſolenne & celebre in ore omni populo, vtilitate præclarum, re ipſa ſalutare & glorioſum,dixit *aurum eſſe bonum*, repetijtq; *aurum eſſe bonum* beneficium ſanitatis,ne verbulo laudauit, quaſi ſuo ſilẽtio inuolueret,intelligi autẽ voluit eſſe nullũ. Ego contra in tam graui quæſtione totius antiquitatis teſtimonium, ac firmiſſimas rationes vnius homuncionis ſcrupulo opponere me poſſe certò ſciebam,ac in longos ſermones ibam, ille nihil ſolidum, & ſincerum, præter ſuam coniecturam & obſtinationem ſententiæ afferebat. Sunt etiam alij vehementis opinationis eiuſdem, maximèq; finitimi ſunt his qui crucis ſignum magno cum ſupercilio renuunt, eiuſque ſignum non fabrefactum, ſed ſine materia vlla, vel aurea, vel argentea, vel lignea factum, tamen ſuper ſtrumoſam partem faſtidiunt, & toto pectore abominantur. Sed crucis ſignum nemo bonus vituperat, eius abuſus omnino accuſandus eſt, potiſſimum cùm Chriſto crucifixo honor qui debetur,ad crucẽ referatur. Quod ſi crucis ſignũ in vitio non ſit,multo minus aurum appenſum, quod nihil eſt aliud quam ſanitatis inchoatæ ſymbolum, & eleemo-

ſynæ regiæ monumentum, & pignus; quanquam multi præclari medici vim aſcripſerint periaptis & amuletis, & phyſica ratione fulcierint; quippe quæ occulta antipathia, aut harmoniaca qualitate operentur; adeoqué â rerum ſubſtantia vapores quoſdam velut ατομους defluere contenderint: tamen quia aurum αχυμον maxime eſt, vel nulla, vel perexigua erit alligati auri ad morbum congruentia, quantoq; imbecilliorem, minoremquè virtutem habet ad profligandum morbum, tanto in minorem ſuſpicionem, reprehenſionemué incurrere oportebit. Scripturarum lectio & euangelij recitatio cui tandem bono prudentiq; viro diſplicere poteſt? Verbum Dei eſt, illud verè alexipharmacum, ac ſalutare medicamentum, ſingulis morbis vtile exterminandis, & ſemper opportunum. Iam vero duo celeberrimi Euangelij loci, alter ad memoriam ſalutis animarum, alter ad corporeæ ſanitatis recordationẽ inculcandam nobis clara & diſtincta voce leguntur, ex illa etenim hypoſtatica vnione duarum naturarum, quod eſt myſterium ſalutis maximum, ingens conflatur beneficium animæ noſtræ, ex illo infinito theſauro ſpiritualium largitionum, immenſum corporis bonum, & multiplex auxilium comparatur. Quod ad certorum verborum formam ſolennem attinet, non ea damnanda eſt, niſi omne verbum fidei impietatis damnare velimus: fides ex auditu eſt, auditus autem ex verbo Dei, verbum prope in ore tuo eſt, & in corde tuo, hoc

1 Ioh.
14. Marc.

Rom. 10. Ver. 6 & 17.

eſt

eſt verbum fidei quod prædicamus, quod annuntiamus. Legitimus igitur verbi diuini vſus cum recta fide coniunctus eſſe debet, nec fides â verbo, nec verbum a fide diſiungendum eſt. Loquimur de fidei verbo, non de faſcino, de chariſmate S. Sancti, non incantamento, de veris miraculis, non Satanæ præſtigijs: Hæc enim omnia condemnamus cum Chryſoſtomo, *Ne qua contumelia oriatur nomini Chriſti ab ijs, qui nihil aliud loquuntur quam Chriſti nomen, & gentilium opera faciunt, & iniuriam faciunt ſummam nomini Chriſtiano, propterea obnixè oro, vt vos ab hac fallacia puros conſeruetis, & tanquam baculum Dei verbum habeatis.* Sed quorſum pertineat hæc accuſatio video quidem, nequaquam ceremoniam, ſed rem ipſam attingit hæc accuſatio, totiuſq; defenſionis noſtræ iugulum petit, eſt certum genus hominum, qui nihil laudarent, niſi quod ſe poſſe aſſequi confiderent, eumquè benefaciendi, quem ſibi ſperandi finem proponerent, omnem autem deſperant virtutem, & veritatem ſe aſſequi poſſe, pietatem itaq; & virtutem eius negant, Sadducæis illis veteribus deteriores longè, proinde reijciunt non modo Angelos ſed Deum, nec ſolum ſanctos homines Dei irrident, ſed ſpiritum Sanctum, eiuſque dona, miracula, ſcripturas, ſacramenta, ceremonias eccleſiæ ſubſannant, *quos Deus huius mundi faſcinauit, inimici crucis Chriſti ſunt, quorum exitus exitium eſt, quorum Deus eſt venter, quorum gloria in dedecore ipſorũ, qui terrena ſapiunt.* Hi quidem cum

Homil. 21. de mulier. ornat.

3. *Philip.* 18.

cum omnis veritatis,& verecūdiæ limites tranſili-erint: Deus bone,quibus ſe tenebris circumfun-dunt, & ſordibus opplent, quibus ſe dubitationi-bus complent, quot & quibus ſe erroribus im-mergunt? cogitare facilius eſt quam mihi expe-dite dicere & pertexere Atheorum hiſtoriam. Verecundiores paulo ſunt ij, qui huius ſanitatis gratiæ hoſtes occulti cum ſint, vel more ἀκαταληπτικῶν,ſemper dubitauerint de re clara, & omnibus omnium ſenſibus comprehenſa controuerterint; vti *Gaſper Peucerus*, vel gratiam ſanitatis ex dono cœleſti parte alio tranſtulerint,vel nouam cauſam reperirint, ſicut comminiſcitur *Ferrerius* fortem phantaſiam,& vim animi noſtri operantem. Nol-lem Peucerum dixiſſe cæteroqui virum & pru-dentem & doctum, quod de incantationibus di-cit: *Familiare aiunt eſſe regibus Francorum ſtru-mis mederi, vel ſputi illitione, aut abſq; hac ſolo conta-ctu cum pronuntiatione paucorum, & ſolennium ver-borum, quam medicationem, vt fieri ſine diabolicis in-cantationibus facile aſſentior: ſic vel ingenita vi ali-qua conſtare, quæ à maioribus propagetur, cum ſemi-num natura, vt morbi propagantur, & ſimilitudine corporum, & morum, vel ſingulari munere diuino, quod conſecrationi regno, vel dedicatis contingat in certo communicatum loco, & abeſſe omnem ſuperſtitio-nem, inanem perſuaſionem; quæq; hanc ſanciunt miri-fica euentuum ludibria, non facile crediderim. Etſi de re non ſatis explorata nihil temere affirmo*, hæc ille de regibus Franciæ, quæ auditione ſola,vel com-mentarijs

Peucer. de in-cantamentis.

L. 2. method, cap. 11. de Homeric, curat.

ex commentarijs aliorum acceperat, quid putetis cenſurum fuiſſe, ſi præſens præſentem Maieſtatem ELIZABETHÆ ſereniſſimæ ſtrumis medelam adhibentem prope quotidianam oculis vidiſſet? haud certè inuidiſſet vir eo religionis zelo, quo ferebatur, tam religioſæ principi gloriam tam illuſtrem. Atqui ſine incantamentis fieri facile aſſentitur, ergo fieri non diſſentitur. Habemus igitur quod eſt nobis maxime neceſſarium, aduerſarium confitentem. De facto, etſi non de faciendi modo aſſentitur, nullam veruntamen adducit rationem quare diſſentiretur, ſed aſſenſionem cohibet á ſingulis rationibus, quibus ſanitatem fieri veriſimilius crederetur: non ingenita vi quæ traduceretur cum natura ſeminum (inquit) at multæ Phyſicæ virtutes ſunt ex traduce, ὑπερφυσικαὶ nulla tenus: & ſimilitudine corporum & morum inquit, multo minus; vt enim quæ in ſeminibus ac ſtirpibus reperiantur in propaginibus, & corpus proſeminetur ex corpore, non tamen anima ex anima, & mens ex mente; progenerat ſibi ſimilem omnis homo in ſpecie, non individua qualitate. Minime vero neceſſe habuit dubitare de eo quod fatentur omnes hiſtoriarum noſtrarum ſcriptores, regibus rite inauguratis & Angliæ & Franciæ, hoc donum contingere, & quo opportuniore tempore quam ipſo momento inaugurationis obueniret? Quandoquidem Deus eſt qui reges creat, ſacroque oleo vngit diademate inſignienda regum capita, & alia

dona fortitudinis, conſilij, prudentiæ, guberna-
tionis ſuppeditat principibus Chriſtianis. Porrò
abeſſe omnem ſuperſtitionis inanem perſuaſio-
nem mecum faſſus eſſet Peucerus, ſi publicæ acti-
oni intereſſe potuiſſet; valde enim abhoret reli-
gio noſtra ab omni ſuperſtitionis labe, atq; haud
ſcio, an vllus orbis terrarum princeps, aut dynaſta
infenſior ſit totis agminibus ſuperſtitioſorum ho-
minum, quam MAIESTAS eius, quæ Do-
mũ Dei cum Ezechia, & Ioſia ab innumeris cor-
ruptelis, ac contagijs repurgauit, & ad eccleſiæ
Apoſtolicæ, & primeuæ non adumbratam imagi-
nem, ſed expreſſam effigiem propinquiſſimè
conformauit. Quod vero mirifica euentuum lu-
dibria appellet Peucerus, miror magis, infinita
quædam diſtantia oſtenditur inter futilia miracu-
la, & vtilia ſanationum chariſmata, quibus atte-
ſtantur, & noſtrates & alienigenæ, qui crebrò ſa-
nantur a MAIESTATE REGIA, & non poſ-
ſunt non ſancire effectuum admirabilitatem; ſed
quid tandem opus eſt refutare pluribus vnius
hominis vehementem opinationem, non dicam
contumeliam, ἀκατάληψιαν non dicam calumni-
am? ipſe a ſeipſo diſcrepat, & ludit in ambiguo, &
admodũ fluctuat, haud facile credit quicquã, &
de re non ſatis explorata nihil temerè affirmat, e-
mendaturus ſcilicet ſententiam ſuam & mutatu-
rus conſilium. Recedamus ab vno extremo, at
ne in aliud extremum impingamus, medium po-
tius conſectemur. Peucerus tantum diſcrepat ab

Augerio,

Augerio, quantum Matæologus â Philoſopho, vterque autem a theologo. Loquutus Augerius Ferrerius de Gordonio, alijſq; medicis ſuperſtitioni carminum addictioribus, quæ valerent contra profluuia ſanguinis, comitiales acceſſiones, pariendi difficultates, intermittentes febres, & erraticas, & eius generis morbos complures: *deprehēdi*(inquit)*curationis huius euentum, non è characteribus, non è carmine promanare, ſed tanta vis eſt animi noſtri, vt ſi quid honeſti ſibi perſuaſerit, atque in ea perſuaſione perſeuerauerit, id ipſum quod concepit agat, & potenter operetur, modò alterius in quem agit animum non habeat repugnantem, neque diffidentem: nam ſi etiam fidentem & coadiuuantem habuerit, citiùs quod intenditur perficietur, & ab incantatore vel ſubmurmurante, vel characteribus agente, paulatim dolor extinguetur, quod miraculo non caret; verum confidentia illa, & firma perſuaſio comparatur indoctis alijs, per opinionem quam de characteribus, & ſacris verbis conceperunt, doctis & rerum intelligentiam habentibus nihil opus eſt externis*, ſed cognita vi animi per eam miracula edere poſſunt: qualia de Apollonio refert Philoſtratus, cum in intimum animi receſſum ſe recepiſſet: doctus & ſibi conſtans ſolo verbo ſanabit, aut vt ſimul indoctum animum afficiat, externa quoq; aſſumet: Quam quidem ſententiam, videlicet effectus ſanationum ex conſtanti & firma operantis perſuaſione conſequi diligenter & eruditè confutat Eraſtus, vt mihi hanc nobilem & lemniſcatam palmam præripuerit:

Part. prima. diſput. con. Para.

Augerius denique *Ferrerius verbis & characteribus vim adimit quidem, ſed in doctis & intelligentiam habentibus; horum animis vim tantam ineſſe ſtultiſſime putat, vt quod firmiter ſibi perſuaſerint potenter operentur, modo animus patientis non repugnet, indoctis per opinionem de verbis ſacris & characteribus firmam perſuaſionem comparari, & horum cauſa in curationibus adhiberi poſſe, quo animi eorum diffidentia expugnetur, tolerari hic vir poterat, ſi ſolius ægri fiduciam conferre ad morbi depulſionem cum Hippocrate dixiſſet: cum autem medici conſtantem firmamq́; perſuaſionem in alieno corpore putat eſſe efficacem, longè aberrat. Impoſſibile namq́; ſupra oſtendimus, vt actio humana in agente remanens (quam in ſcholis actionem immanentem ſcite vocant) aliquid operetur extra agens*, iam conceptiones & perſuaſiones actiones tranſeuntes, ſeu exeuntes non eſſe qui non videt, oculis animi pariter et corporis priuatus eſt. Quod ſi quippiam operetur, quo tandem inſtrumento extra agens operabitur? ad omnem enim functionē extra agentis ſubſtantiam progredientem & tranſilientē opus eſt inſtrumento aliquo, ſed inſtrumentum reperimus nullum: neque enim phantaſia imprimit quicquam, ſed potius rerum ſimulachra eidem imprimuntur, nec intellectus vis actiua egreditur foras, vt aliquid agat, quare alteratio nulla eſt in alieno corpore ex mera conceptione, vel depictione ſanitatis in phantaſia, vel intelligentia noſtra, ſicut ille ſomniat. Sed deprehendi (inquit Augerius) curationis huius

euentum

euentum, & experientiam ob oculos poſitam cùm viderim quid faciam? deprehendit tamen, non ex carmine, non ê charactere, non ex murmure dimanare ſanitatis effectum dicit, hoc eſt ſibi paulum contradicit, namque ex admurmuratione verborum vt indoctus animus patientis afficiatur, celerius edicit, quaſi vero homo homini, doctus indocto, hac in re diſtet. Sed tanta eſt vis animi noſtri, vt ſi quid honeſti ſibi perſuaſerit, idipſum quod concepit agat, & operetur? Cuius animi vis tanta eſt, aut vnquam fuit, vt ex opinatione vehementi rei honeſtiſſimæ ac maximè ſalutaris opinator aliquis in alio ſalutem produxerit? Eſſet hoc facillimum ſanitatis efficiendæ compendium: ecquem non haberes obſecundantem tuæ voluntati, vt ſi inductione animi ſui ſanus eſſe cæpiſſet, ſaluus nō eſſe nō poſſet. Ne ſim longior in tam inepta refellenda obiectione beneficium ſanitatis, quod quæritur hoc in loco non eſt poſitum in natura, ſed in gratia, nec in potentia hominis, ſed omnipotentia Dei, nec in humana confidentia, ſed in fidei πληροφορίᾳ, & in fiducia ſpecialis miſericordiæ, quamcunq; reſpexeris ſiue vim, virtutemue agentis, ſiue patientis fidem. Poſtremo non eſt eius MAIESTAS tam curioſa, vt interroget vtrum omnes aduenientes credant, & confidant; cum certum ſit vnumquemq; eſſe de numero credentium, tantum orat pro eis, & imponit manus, & ſanitatis impertit tantum, quantum recipit fidei vaſculum, ex

quo eſt conſequens, vt alij celerius, alij tardiùs (prout Deo viſum eſt) morbi inueniant leuamẽtum. Atqui ridiculos hoſce homines mittamus orationis acuminibus, ne compungendos quidem ad inuidos, & phariſæos potius accedamus, quorum oculorũ aciem perſtringit hic ſplendor miraculorum in Inſula noſtra principum noſtratium. Genebrardus Pariſienſis haud negat prorſus iſtud ſanationis donum eſſe quiddam proprium regum Angliæ, *Sed dicit eſſe aliquot Regum* & temere quidem. Vult igitur forſan aliquorum eſſe regum, & aliquorum non eſſe: Debuerat ſane diſtinguere Genebrardus, ac oſtendere aliquot eorum, qui hac gratia ſanandi caruerunt: Inuidioſa certe oratio hominis peregrini & hoſpitis in republica noſtra; nec minus odioſa narratio, qua ille magnus aſſentator eccleſiæ pontificiæ vtitur, ſibi ſuiſque abblandiens, ne vmbram vnius ſaltem veri miraculi inueniri apud eos, qui diuerſam ab ipſis doctrinam annunciarint; & amplius quærit, agens de ſacris antiſtitibus olim in Britannia fidẽ catholicam miraculis probantibus, *quænam ſit putanda catholica fides, & in ſanctorũ cultu pia traditio, num ea quam ſanctiſſimi epiſcopi, ſequentibus ſignis Dei teſtificatione docebant, an quam in demolitione martyrum ſepulchrorũ, in eadem Inſula fæx hæreticorum hodiè vi armorum & carnificina ſanctorum extorquet? ſed quis corriget quos Deus deſpexit?* Hæc ille maximus calumniator contra nos vibrat conuitia, cuius calumniæ refutatio facilis eſt. Eſt

In Chronol.

Ceſ. Baron. Annal. eccleſ. tom 5. an. 429

ea

ea fides catholica, quæ diuinis oraculis comprobatur, non quæ ex hominum miraculis fallacibus teſtimonium accipit, & ea catholica eccleſia, quæ ex ſcripturis aſſeritur, quæque ſanctiſſimi viri patrant miracula, Chriſti nomen inuocando, & fundamentum retinendo, non ſunt recuſanda: *quæcunque talia in catholica fiunt, non ideo ipſa manifeſtatur eccleſia: quia hæc in ea fiunt.* Miraculorum nulla neceſſitas eſt, vbi fidei dogmata ſcripturarum veritas manifeſtat: quod ſi olim Antiſtites contra Pelagianos ad delendam ex animis hominum iniquam perſuaſionem miraculo contenderint, & reliquiarum capſula cæcæ puellæ oculis applicatæ lumen reddiderit, haud ſequeretur veritatem ab eorum partibus ſtare, hoc enim potius incumbebat illis, vt ex ipſis ſcripturis veritatem arceſſerint ad firmanda fidei dogmata, quanquã & hoc miraculum acceptum referri debet inuocationi trinitatis, ſi forte tale vnquam extabat miraculum in rerum natura. A veſtris autem pſeudocatholicorum miraculis, perinde ac Donatiſtarum olim ſignis fallacibus, & Satanæ præſtigijs, quia fiunt in eccleſia catholica (vt vos gloriamini) magis magiſque de induſtria cauere debemus, præſertim ita repugnantibus analogiæ totius fidei, ac ſcripturarum veritati: Fides porro Chriſtiana quam nos hodiè hac in inſula profitemur, non in demolitione ſepulchrorũ martyrũ, nec in carnificina hominum verſatur, nec illa fides cogitur: cæterũ in

Auguſt. de Genit. eccleſ. c. 16

Auguſt. de moribus Cathol. eccleſ.

facineroſos

facineroſos ciues,& læſæ Maieſtatis, & violatæ religionis reos animaduertere, & poſſumus & debemus; memoriam martyrũ debito cum honore recolimus, ſepulchrorum eorundẽ martyrum, & picturarum adoratores cum Auguſtino & amolimur, & amandamus, fidem autem ſignorum non damnamus, modo ſigna non fiant ad confirmationem errorum, ſicut a vobis iamdiu factum eſt operarijs malis, ſed ad illuſtrandam Dei gloriam, & ad collaudandam eius gratiam, quam cernere eſt tanquam in meridiana luce in hoc nitore Anglicanæ eccleſiæ, quem tamen homo elegantulus fæcem hæreticorum appellitat, fretus intemperantia linguæ ſuæ, epotiſq; aurei calicis, Babylonis fœcibus, omneſquè nos præ ſe deſpicatui habet, vtpote Deo exoſos planè ipſe ab omni honeſtate derelictus, & flagris dignus inclamat, & ne vmbram veri alicuius miraculi habere nos ipſe in vmbraculis ſuperſtitionis altus & educatus, & fulgorem ſolis iuſtitiæ non ferens vociferatur. Vmbratilia profecto miracula non habemus, veracium miraculorum multitudinem obtinemus per Dei gratiam, eorundemque magnitudinem propiore oculorum obtutu cernimus, videlicet ingentia miracula diuini fauoris, ac gratiæ, miſericordiæ, prouidentiæ, clementiæ erga nos per manum ſereniſſimæ Reginæ aſſidue contemplamur, indieſq; nouas gratulationes, & exterorum, & ſuorum ciuium tam conſeruatæ eccleſiæ, quã bene geſtæ reipublicæ, & ſupplicationes omni-

um

um Deo prępotenti factas, auribus noſtris inſonantes intelligimus, præſenteſque præſentem intuemur in media eccleſia maieſtatem eius, cæteris omnibus fœliciùs multo, ac longè diuinius morbis opitulantem, non *ſeducentem aliquem, nec pecuniã ei auferentem*, cum potius ipſa det eleemoſynam aliquam, *nec inuocationibus angelicis facientem aliquid, nec incantationibus, nec aliqua praua curioſitate, ſed mundè & purè & manifeſtè orationes dirigentem ad Dominum, qui omnia fecit, & nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui in virtute ſecundum vtilitates hominum perfecit*, impoſitione ſacratiſſimarum manuum ſuarum, ſolo & ſimplici contactu morbidarum partium, abſq; omni ſuperſtitione, ſicut *animam puram ſanctamq́; & afflatam diuino ſpiritu* decet, ſtrumoſos eiuſmodi aduenientes mirabili operatione, ſed integerrimè, perfectiſſimèq; ſanantem. Quod quidem curationis genus, & ſanationis donum diuinitùs conſecratum, & poſteritati commendatum omnes ſcimus, & non vnius regis ſolummodò, vel aliquot, ſed omnium Angliæ regum, quaſi hæreditariũ munus, hoc eſt genuinum ac proprium fuiſſe, ac eſſe, maieſtatemq; eius quæ nunc regnat, optimo iure idipſum ſibi vendicare certo certius cognoſcimus. Cum autem multa ſuffragantur religioſiſſimæ E L I Z A B E T H Æ principi noſtræ, & ſua excellens virtus, regium ſtemma, Apoſtolicarum curationũ antiquarum ſimilis gratia, tum & religio teſtium tam indigenarum, quam alienigenarum, libello-

Irenæus. lib. 2. c. 58.

Origen. contr. Celſ. lib. 1.

R rum

rum numerus aſſiduus, ſtrumoſorum ipſorum confeſſio & relatio fide digna, aduerſariorum vera vox, præconium orbis terrarum, effectuum certitudo, & euentuum admirabilitas, & gloria quam ipſi vidimus atteſtatur; ac (vt opinor) nullus orbis Chriſtiani Princeps dignior eſſe poteſt maiore gloriæ ac gratiæ cumulo principe tali, quæ ſuos mores ad veram ſanctimoniam, totamq; eccleſiam ad ſimilitudinem & germanitatem Apoſtolicæ & primæuæ eccleſiæ conformauit.

Votum Auctoris pro ſalute Principis.

Cap. 10.

QVare gaude tuo iſto tam excellenti bono (ELIZABETHA Princeps clariſſima) & fruere cum fortuna & gloria, tum etiam natura, & moribus tuis, ex quo quidem maximus eſt fructus, iucunditaſq; Chriſtiano Principi. Cætera cum tua recordabere, etſi perſæpe virtuti, tamen plærumq; fœlicitati tuæ congratulabere. De nobis omnibus Maieſtatis tuæ ſubditis & ſeruis; quos iamdiù ſaluos in republica, florẽtes etiã conſeruaſti, quoties cogitabis, toties de maximis tuis beneficijs, toties de incredibili liberalitate, toties de ſingulari tua ſapientia cogitabis; de alijs quós innumerabiles ſanos in eccleſia reddidiſti, quoties

quoties cogitabis, toties de fide, charitate, eleemoſyna, miſericordia, reliquiſq; nō modo officijs, ſed etiā beneficijs chriſtianitatis cogitabis. Quæ non modo ſumma bona, ſed nimirum audebo, vel ſola dicere, quorum tantus eſt ſplendor in Chriſtiano ore & pectore, vt ad maieſtatem in terris, diuinitatis aliquid acceſſiſſe videatur. Noli in curandis ac conſeruandis tuis, in ægris & egenis Chriſtiq; pauperibus ſubleuandis, noli (inquam) defatigari; nihil habet natura tua melius, quam vt velit, nec diuinius gratia, quam vt poſſit conſeruare quamplurimos: Nulla de virtutibus tuis plurimis nec gratior, nec admirabilior miſericordia eſt; Homines ad Deum ſummum medicum nulla re propius accedunt quam ſalute hominibus danda. Ille Ieſus Chriſtus ſaluator, & medicus corporis ac animæ tuæ, tanto plures annos ætati additurus eſt tuæ, quanto tu pluribus morboſis medebere: vt autem ciuibus tuis ad immenſam temporis longitudinem mederi poſſis, te ſanam perdiù ſaluam ſemper ſummis votis exoptauerimus. Tua ſalutis cautio noſtra cautio eſt; & quis eſt omnium tam ignarus rerum, tam rudis in republica, tam nihil vnquam nec de ſua, nec de communi ſalute cogitans, qui non intelligat tua ſalute contineri ſuam, & ex tua vnius, vitam pendere omnium? Tuæ MAIESTATIS incolumitas â morbo, & a malo pontificio, & a malorum orbe tuos explicat, & a malorum morum contagi-

one morbida hæreſeos, & ſchiſmatis liberat, ſub tuis auſpicijs exercitum fortem, populum fidelem, florentem rempublicam, pacatam eccleſiam, Oceanum tranquillum, claſſem inuictam, inſulam beatam habituri ſumus, quæ omnia, & Maieſtati tuæ, & nobis Deus optimus maximus quã diutiſſimè concedat.

PRECATIO
APOSTOLICA

Act. 4. ver. 29. &. 30.

DOmine da ſeruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum in eo quòd manum tuam extendas ad ſanitates, & vt ſigna, & prodigia fiant per nomen ſancti filij tui Ieſu.

ORATIO OMNIBVS HORIS DIcenda pro Elizabetha Sereniſsima *Angliæ Regina.*

O Æterna veritas, & vera charitas, & chara æternitas, precamur te (clementiſsime Domine Deus, ac Pater noſter) per vnigenitum filium tuum, illuminatione & ſanctificatione ſpiritus paracleti loquentis in nobis, & gemitibus inerrabilibus interpellantis pro nobis, omni loco & tempore comprecamur, manus puras eleuantes pro incolumitate Religioſiſsimæ Dominæ, ſereniſsimæq; Elizabethæ *Reginæ noſtræ, Ancillæ Maieſtatis tuæ, nutricis eccleſiæ amantiſsimæ: offerimus tibi preces noſtras, communia vota nuncupamus, manus expandimus in atrijs tuis, in ſanctuario tuo, in concilio ſan-*

ctorum tuorum ora ac pectora euoluimus, & corda explicamus. Tu pater currus & auriga Iſraelis, curruum tuorum ſunt duæ myriades, multa millia angelorum. O paſtor Iſraëlis auribus percipe, ductor Ioſephi tanquam gregis, inſidens Cherubinis, illuceſce nobis, Iudicia tua in miſericordia *inſtar Abyſsi magnæ, iuſtitia tua inſtar montium maximorum, & tamen miſericordia ſuperexaltatur iuſtitiæ, quia miſericordia tua a generatione in generationem. Tu dediſti miſericors Deus noſter timentibus te vexillum, quo vterentur propter veritatem, & vexilliferam euangelij* Elizabetham *ſeruam tuam poſuiſti in medijs agminibus tuorum: Incuruabunt ſe tibi omnes Reges terræ, omnes gentes ſeruient tibi; inter Reges Oceani, & inſulanos munus reddituratibi, inter Reges Reginaſq; Shebæ & Sebæ allatura eſt tibi* Elizabetha *famula tua. Serua quæſumus benignitatẽ cum ea, & fœdus diſpone, & ſolium eius vt dies cœlorum, & conſerua eam tanquam pupillam oculi tui illæſam, ac ſub alarum vmbra cuſtodias, caſtra metẽtur. Angeli tui circa eam, et excubias agant pro ea interdiu ac noctu: Illi ne noceat*

2. Iacob 24.

Pſal. 60.

Pſal. 72

Leo

Leo rugiens, Lupus rapax, vulpes fallax, doloſus Achitophel, prouideto: Benedictionũ etiam terrenarum ac ſpiritualium numero adaugeas magis magiſq;, ſanitate corporis, & ſalute animæ perpetua ornes, & annorum longitudine cumules: Scribe nomen eius in palmis manuum tuarum hac in vita, et pro futura in libro vitæ conſcribe. Da pacem in diebus noſtris Domine, adde ac largire eius imperio Halcyonios dies innumeros, annoſq; Neſtoreos, vineamq; tuam eccleſiæ, cuius vinitorem conſtituiſti principẽ noſtrã, intuere e cœlis, ac reſpice, ac viſita vitẽ hanc, & ſurculum quem opera eius plantauerat dextra tua, ſaltem reſpice ad propaginem quam fortificaueras tibi, vitem ex Ægypto tranſtuliſti, expuleras gentes vt plantares eam, feceras vt radices ageret, & impleret, operirentur vmbra eius montes, & palmitum eius cedri maximæ, ne perrumpant eius maceriam, adeò vt carpant eam omnes viatores, ne ſuffodiant eam porcus ſyluestris, & animal agreſte depaſcat eam, id eſt roſtro impuriſſimæ gentes proruant, & a ſummo ad imum eradicent. Veniat igitur exoratio noſtra ante altare tuum in domum tuam: ſint Pſal. 8.

oculi

1. Reg. 8. Ver. 29 *oculi tui aperti erga vineam hanc, erga locum illum, de quo dixiſti futurum eſt nomen meum ibi. Ecce inimici tui perſtrepunt, & oſores tui extollunt caput contra principem, contra populum tuum, callidè ineunt conſilium, & pepigerunt fœdus contra te ſollicitatione Senacherib, tentoria Edom, Iſmael, Moab & Philiſthim cum habitatoribus Tiri, etiã Aſſyrius adiunxit ſe ijs ſicut brachium poſteris Lot, fac vt ſint ſicut Madiã, vt Siſera, vt Iabyn in torrente Kiſon, qui excìſi ſunt ad Endor, facti vt fumus terræ, redige principes eorũ vt Oreb, & Zeb, Zebach, & Tzalmanah, omnes Toparchas eorum, qui dicunt, hæreditariò poſsideamus nobis habitacula Dei. Diſſipa O Deus conſilium eorum; effunde æſtum tuum in eas gentes, quæ non agnoſcunt te, & ſuper regna quæ nomen tuum non inuocant, quia polluerunt templum ſanctitatis tuæ, & effuderunt ſanguinem velut aquam circa Hieruſalem, & in gentiles noſtros, gentiſquè noſtræ principem, tanquam in miſericordiæ vaſa effunde gratiam, & gloriam ſpiritus tui. Fatemur quidem miſelli peccatores qui ſumus, non ſumus digni tot & tantis miſerationibus*

Pſal. 83

tionibus

tionibus tuis, principe tanta, & tali, & indigni ſumus. Sed etiamſi iacuerimus inter ſtrues lapideas, redde cutim noſtram ſimilem alis columbæ tectæ argento, cuius alæ ſunt ex fuluo auro. Edifica locum quietis pro arca fœderis euangelij, pro ſcabello pedum tuorum in Regno Elizabethæ *principis noſtræ, ipſamq́ fidei defenſorem, tutorem eccleſiæ Britannicæ, annoſam matrem in Iſraele cœleſti manu protege, propter Chriſtum tuum ſaluatorem noſtrũ, cui cũ ingenito patre & S. Sancto ſit omnis laus, honor et gloria in ſecula ſeculorũ,*

Amen.

Errata ſic corrigenda.

Pag.11. lin.5.muta.p.40.l.23.concedet. p. 43.l.15.reſumebant, ægroti. p.48.l.22 .curabatur p.49.l.1.cum.p.52.l.9, occurriſſet, l.22 dicturam.p.87.l,26,oratio p.122,l.12,partæ,

FINIS.

669